وتەی سی‌و دووهەم

ئەم وتەیە سێ هەڵوێستە

ئەم وتەیە پاشکۆیەکە بریسکانەوەی هەشتەمی "وتەی بیست‌ودووهەم" ڕوون دەکاتەوە و، تەفسیرێکیشە بۆ یەکەم زمان لەو پەنجاوپێنج "زمانی حاڵ"ەی بوونەوەران کە شایەتن لەسەر "یەکتایی" خوای گەورە، لەوانەی کە لە پەیامی "دڵۆپێك لە دەریای تەوحید"دا ئاماژەیان بۆ کراوە و[1] لە هەمان کاتیش‌دا یەکێکە لە حەقیقەتە زۆرەکانی ئایەتی پیرۆزی: (لَوْ كانَ فيهِما آلِهَةٌ إلاّ اللهُ لَفَسَدَتا) و پۆشاکی چیرۆکی نموونەیی پۆشیوە.

هەڵوێستی یەکەم

بسم الله الرَّحمن الرَّحيم

(لَوْ كانَ فيهِما آلِهَةٌ اِلاّ اللهُ لَفَسَدَتا) (الأنبياء:٢٢).

(لا إلهَ إلاّ الله، وحدَهُ، لا شريكَ لهُ، لهُ المِلكُ، ولهُ الحمدُ، يُحيي، ويميتُ، وهو حيٌّ لايموت، بيدهِ الخيرُ، وهوَ على كلِّ شيْءٍ قديرٌ، وإليهِ المصير).

پێشتر لە شەوێکی مانگی ڕەمەزانی پیرۆزدا، ڕوونم کردەوە کە هەموو یەکێك لە یازدە ڕستەکانی ئەم گوفتارە تەوحیدی‌یە، مژدەیەکی دڵخۆشکەر و پلەیەکی لە پلەکانی تەوحید تێدایە. ئنجا واتا جوانەکانی ڕستەی: "لا شريكَ لهُ"شمان بە تەواوی و بە شێوەیەکی ئەوتۆ کە لە تێگەیشتنی عەوامی خەڵکی‌یەوە نزیك بێت، لە شێوەی گفت‌وگۆیەکی تەمسیلی و وت‌وویژێکی گریمان‌کراودا و بە بەکارهێنانی زمانی حاڵ لەسەر شێوەی زمانی گوفتاردا، شی کردەوە.

وا ئێستا بە داخوازیی ئەو برا ئازیزانەم کە لە کاروبارمدا یارمەتیم دەدەن و لەسەر خواست و ئارەزووی هاوەڵەکانی مزگەوتم، بەم جۆرەی خوارەوە ئەو وت‌وویژە تەمسیلی‌یە لێرەدا باس دەکەین:

گریمان کەسێك هەبێت نوێنەری گشت ئەو هاوبەشانە بێت کە سەرجەمی جۆرەکانی ئەهلی: شیرك و کوفر و گومڕایی، بە وەهمی خۆیان تەسەووری دەکەن ، وەك: سروشتپەرستان و موشریکان و ئەوانەی باوەڕیان بە کاریگەریی هۆکارەکان هەیە. هەروەها وا دادەنێین کە ئەو کەسە گریمانکراوە دەیەوێت ببێت بە خاوەن و پەروەردگاری تەنها یەك شت لە بوونەوەرانی ناو ئەم جیهانە و لافی خاوەنێتیی ڕاستەقینەی ئەو شتە لێ بدات!

ئەم لافلێدەرە، پێش هەموو شتێك لەگەڵ "گەردیلە"دا، کە بچووکترین شتی ناو بوونەوەرانە، چاوپێکەوتنی ساز کرد و، بە زمانی سروشت و فەلسەفەی ماددی پێیوت کە: پەروەردگار و خاوەنی ڕاستەقینەی ئەوە!

یەکسەر گەردیلەکە بە زمانی "حەقیقەت" و ئەو "حیکمەت"ە پەروەردگارییەی کە تیایدا دانراوە، وەڵامی دایەوە و وتی:

= من گەلێ کاروبار و ئەرکی لەژمارەبەدەر ئەنجام دەدەم. ئەوەتا دەڕۆمە ناو هەموو بەدیهاتوویەك، هەرچەندەش جۆراوجۆر و جیاجیان. جا تۆش = ئەی بابای لافلێدەر! = ئەگەر خاوەنی زانستێکی هێندە فراوانیت کە ئاگای لە هەموو ئەو ئیش و کارانە بێت و، گەر خاوەنی توانستێکی گشتی و هەمەلایەنەی ئەوتۆ بیت کە هەموو ئەو کار و ئەرکانە ئاراستە و ڕێنمایی بکات، هەروەها ئەگەر فەرمان و دەستەڵاتێکی زاڵ و جێبەجێکراوی تەواوەتیت ببێت و بتوانیت من و گەردیلە کارگوزارەکانی هاوچەشنم[2] کە لە بوونەوەردا هاتوچۆ دەکەن، ژێربار بخەیت و بۆ کارەکانمان ئاراستەمان بکەیت.. هەروەها ئەگەر بتوانیت خاوەنی ڕاستەقینەی ئەو بوونەوەرانە بیت کە من بەشێکم لەوان = وەك خڕۆکە سوورەکانی خوێن = و بە تەواوەتی و ڕێكوپێکی دەستکارییان بکەیت.. ئەوا دەتوانیت خۆت بە خاوەنی من لە قەڵەم بدەیت و ئیشی من بە غەیری بەدیهێنەری خۆم بسپێریت! دەنا بێدەنگ بە! چونکە ناتوانیت خۆت لە کاری مندا هەڵبقورتێنیت، جگە لەوەی کە هەرگیز ناشتوانیت خاوەن و پەروەردگاری من بیت، چونکە ئەو ڕێسا ورد و ڕێك و کاملەی کە لە کار و ئەرك و جموجوولەکانی ئێمەدا هەن بە چەشنێکی ئەوتۆن کە ئەگەر کەسێك خاوەنی دانستی ڕەها و زانستی گشتگیر(محیط)نەبێت،

هەرگیز ناتوانێت ئەو ڕێسا وردە کاملّە بسازێنێت و بەڕێوەی ببات، تەنانەت گەر هەر کەسێکی تر جگە لەو دەستی تێ وەربدات تێکیدەدات و هەڵیدەوەشێنێت!

کەواتە ئەی لافلێدەر! تۆ چۆن دەتوانیت دەست بۆ کاروباری ئێمە ڕابکێشیت لە کاتێكدا کە خۆت کۆڵەوار و، بێ گیان و، کوێر و، دیلی: سروشت و ڕێکەوتی کتوکوێریت!

بابای لافلـێدەر لێرەدا قسەی ماددییەکانی دووبارە کردەوە و وتی:

= کەواتە هیچ نەبێ خاوەنی خۆت بە، چونکە بۆچی دەڵێیت: لە پێناوی غەیری خۆمدا کار دەکەم؟

گەردیلەکە وەڵامی دایەوە:

= ئەگەر ژیرییەکی گەورەی بە ئەندازەی "خۆر" و زانستێکی هەمەلایەنگری چەشنی ڕووناکییەکەی و توانستێکی هەمەلایەنەی وەك گەرمیی خۆرم ببوایە و، خاوەنی هەست و نەستێکی فراوانی وەك حەوت ڕەنگەکانی ناو ڕووناکییەکەی خۆر بوومایە و، ڕوویەکی ئەوتۆم ببوایە کە پێم بڕوانیایە بۆ هەموو ئەو شوێنانەی کە گەشتیان تێدا دەکەم و، خاوەنی چاوێکی بینەر و گوفتارێکی جێبەجێکراو بوومایە لەناو ئەو بوونەوەرانەی کە ڕوویان تێ دەکەم، ئەوا لەوانەیە منیش وەکو تۆ خۆم گەوج و گێل بکردایە و لافی فەرمانڕەوایەتیم بۆ خۆم لـێ بدایە! کەواتە بڕۆ گۆڕت ون بکە.. لەناو ئێمەدا جێگات دەست ناکەوێت!

هەر کە نوێنەر و بانگەوازکاری شیرك دەستی لە گەردیلە داشۆرد و لێی نائومێد بوو، ڕووی کردە "خڕۆکەیەکی سوور"ی خوێن، بەو هیوایەی شتێکی لـێ بەدەست بهێنێت. بۆیە بە زمانی هۆکارەکان و سروشت و لە گۆشەی بۆچوونی فەلسەفەوە، پێیوت:

= من پەروەردگار و خاوەنی تۆم!

یەکسەر "خڕۆکە سوور"ەکە بە زمانی "حەقیقەت" و بە زمانی "حیکمەتی پەروەردگاری" بەرپەرچی دایەوە و، وتی:

= من تەنیا نیم، چونکە خۆم و سەرجەم هاوچەشنەکانم لە سوپای چڕ و پڕی خوێندا یەك ڕێسامان هەیە و ئەرکی سەرشانمان یەکێکە و بە فەرمانی یەك

فەرماندە دەڕۆین و دەجوولێین. جا ئەگەر دەتوانیت جڵەوی من و هاوچەشنەکانم لەناو خوێندا بەدەستەوە بگریت و خاوەنی دانستێکی هێندە ورد و توانستێکی ئەوەندە مەزن بیت کە بە تەواوەتی بەسەر گشت خانەکانی ئەو لەشەدا زاڵ بیت کە ئێمەی تێدا دەگەڕێین و بۆ ئەنجامدانی گەلێ ئەرکی گرنگ = بەوپەڕی حیکمەت و ڕێكوپێکی = تیایدا دەخرێینەکار.. ئەوا فەرموو ئەو دانست و توانستەت پیشان بدە، چونکە لەوانەیە ئەو کاتە لافلێدانەکەت واتایەکی هەبێت.

بەڵام تۆ، ئەی بابای لافلێدەر! جگە لە هێزێکی کتوکوێر و سروشتێکی کەڕوکاس چیی تر شك نابەیت و، هەرگیز ناتوانیت بە ئەندازەی گەردیلەیەکیش خۆت لە کاروبارماندا هەڵبقورتێنیت، چ جای ئەوەی لافی خاوەنێتیی ئێمە لێ بدەیت. چونکە ئەو ڕێسایەی بەسەر ئێمەدا زاڵە هێندە ورد و توندوتۆڵ و مەحکەمە کە مەگەر کەسێك هەموو شتێك ببینێت و هەموو شتێك ببیستێت و هەموو شتێك بزانێت و ویستی لەسەر هەر شتێك بێت بتوانێت دەستبەجێ ئەنجامی بدات، دەنا کەسی تر ناتوانێت حوکمڕانیمان بکات. لەبەر ئەوە، بۆ خۆت بێدەنگ بە، چونکە وردی و ڕێسای کارە مەزنەکانمان بوارمان نادەن گوێ لە چەنەبازیی تۆ ڕابگرین!

بەم جۆرە "خڕۆکەی سوور"یش لای خۆی دەری کرد!

جا کە ئەم لافلێدەرە مەبەستەکەی لەو خڕۆکە سوورەدا بەدەست نەهێنا، ڕۆشت ڕووی لە "خانە"یەکی لەش کرد و، لە گۆشەنیگای فەلسەفە و بە زمانی سروشت پێیوت:

= نەمتوانی داواکەم بە گوێی گەردیلە و خڕۆکی سووری خوێندا بدەم، بەشکو تۆ گوێم لێ ڕابگریت، چونکە تۆ تەنها خانەیەکی بچووکی ئەوتۆیت کە چەند شتێکی هەڕەمەکی و پەرتەوازەی لەخۆ گرتووە، بۆیە دەتوانم دروستت بکەم، کەواتە تۆ ببە بە موڵك و بەدیهاتووی من!

ئەو خانەیەش بە زمانی حیکمەت و حەقیقەت پێیوت:

= بەڵێ ڕاستە من زۆر بچووکم، بەڵام کار و ئەرکەکانم گەلێ مەزن و گەورەن و، پەیوەندیی ورد و توندوتۆڵیشم لەگەڵ سەرجەم خانەکانی لەشدا هەیە. ئەوەتا

گەلـێ کارمەندیی وردم لەگەڵ هەموو موولوولەکانی خوێنبەر و خوێنهێنەر و دەمارە بزوێنەر و هەستیارەکان و لەگەڵ سەرجەم ئەو هێزانەشدا هەیە کە کاروباری لەش ڕێکدەخەن، وەك هێزەکانی: ڕاکێشەر و پاڵنەر و بەرهەمهێن و وێنەگر و هاوچەشنیان. جا ئەگەر تۆی لافلێدەر خاوەنی زانستێکی فراوان و، توانستێکی هەمەلایەنەی ئەوتۆیت کە بتوانن ئەو ڕەگ و دەمار و هێزانەی ناو لەش دروست بکەن و ڕێکیان بخەن و لە ئەرکی سەرشانیاندا بیانخەنەکار..

هەروەها ئەگەر دانستێکی هەمەلایەنە و توانستێکی جێبەجێکراوی ئەوتۆ شك دەبەیت کە بتوانیت بە هۆیانەوە دەستکاریی کاروباری من و هەموو خانەکانی تری هاوچەشنم لەناو جەستەدا بکەیت.. ئەوا فەرموو ئەو توانست و زانست و دانستە پێشچاو بخە، ئنجا لافی ئەوە لـێ بدە کە دەتوانیت من دروست بکەیت! دەنا بڕۆ لە پێشچاومدا ون ببە، چونکە خڕۆکە سوورەکانی خوێن، ڕۆزییەکانم بە دەست دەگەیەنن و خڕۆکە سپییەکانیش لە دژی نەخۆشییە هێرشبەرەکان بەرگریم لـێ دەکەن. من گەلـێ ئیشی گەورەم لە ئەستۆدایە، سەرقاڵم مەکە با ئەنجامیان بدەم، کۆڵەوارێکی دەستەوسانی کوێری وەك تۆ هەرگیز مافی خۆهەڵقورتاندنی لە کاروبارە وردەکانی ئێمەدا نییە، چونکە ڕێسای ئێمە هێندە مەحکەم و کاملە[3] کە ئەگەر جگە لە خواوەندی خاوەن توانستی ڕەها کەسی تر حوکمڕانیمان بکات ئەوا ڕێسای ئێمە تێكدەچێت و ملوانکەکەشمان دەبچڕێتەوە.

بەم جۆرە، بابای لافلێدەر لە "خانە"ش نائومێد بوو. ناچار ڕووی لە "جەستەی مرۆڤ" کرد و، وەك ماددییەکان بە زمانی سروشتی کتوکوێر و فەلسەفەی ڕێ لـێون کەر، وتی:

= تۆ موڵکی منیت. من تۆم دروست کردووە، یان بەلای کەمەوە بەشێکم لە تۆدا هەیە!

جەستەی مرۆڤیش، بە زمانی حەقیقەتی ئەو ڕێسا حەکیمەی کە تیایدایە، بەرپەرچی دایەوە و، پێیوت:

= ئەگەر تۆی لافلێدەر خاوەنی زانستێکی فراوان بیت و، توانستێکی هەمەلایەنەی ئەوتۆ شك دەبەیت کە بتوانێت بە چەشنێکی ڕەها و سەربەست

دەستکاریی جەستەی هەموو مرۆڤە هاوچەشنەکانی من بکات و، ئەو نیشانە ئاشکرا و جوداکەرەوانەش لە دەموچاوی هەموومان‌دا دابنێت کە تەمغەی توانست و مۆری‌فیطرەتن.. هەروەها ئەگەر خاوەنی سامانێکی یەکجار زۆر و فەرمانڕەوایەتی‌یەکی زاڵ و بەدەستەڵاتی ئەوتۆیت کە گەنجینەکانی ڕۆزیی منی بەدەست بێت، ئەوانەی کە هەر لە هەوا و ئاوەوە تا دەگاتە ڕووەك و زیندەوەران، دەگرنەوە. هەروەها ئەگەر خاوەنی دانستێکی بێ‌سنوور و توانستێکی نەبڕاوەی وەهایت کە بە هۆیانەوە بتوانیت لایەنە مەعنەوی‌یە ناسك و نیان و بەرز و فراوانەکانی چەشنی: "گیان" و "دڵ" و "ژیری" لە بۆتەی لەشێکی بچووکی وەك من‌دا دابنێیت و، بە حیکمەتێکی لەڕادەبەدەر بەرەو بەندایەتی بیانخەیتە ڕێ، ئەوا فەرموو هەموو ئەمانەم پیشان بدە، ئنجا لافی پەروەردگاری و خاوەنێتیی من لێ‌بدە! دەنا بۆ خۆت بێ‌دەنگ بە، چونکە کردگاری مەزنی من، بە شایەتیی ئەو ڕێسا هەرە کاملەی کە منی پێ بەڕێ‌دەخات و بە بەڵگەی ئەو مۆری یەکتایی‌یەی کە لە دەموچاومدا دایناوە، دەستەڵاتی بەسەر هەموو شتێك‌دا هەیە و ئاگای لە هەموو شتێکە و هەموو شتێك دەبینێت، هەرگیز کۆڵەوار و گومڕایەکی وەك تۆ ناتوانێت پەنجە بۆ ناو سنعەتە ناوازەکەی ئەو درێژ بکات یان بە ئەندازەی گەردیلەیەکیش خۆی تێدا هەڵبقورتێنێت!

نوێنەری ئەهلی شیرك کە هیچ جێگایەکی لە "لەشی مرۆڤ"دا نەدۆزی‌یەوە خۆی تێدا هەڵبقورتێنێت، ناچار وازی لەو لەشە هێنا و ڕووی لە "ڕەگەزی مرۆڤ" کرد و، لەبەر خۆیەوە بە خۆی وت: لەوانەیە لە نێوان ئەم کۆمەڵە تێکەڵ و پێکەڵ و پەرتەوازەیەدا جێ‌یەك بۆ خۆم پەیدا بکەم و لە بارودۆخی فیطرەت و وجوودیان‌دا دەست تێوەردانێك ساز بدەم، بە وێنەی "شەیتان" کە بە گومڕایی‌یەکەی خۆی دەست لە کاروباری ئیختیاری و کۆمەڵایەتی‌یان‌دا وەردەدات، ئەو کاتە دەتوانم دەستەڵات و فەرمانڕەوایەتی بەسەر جەستەی مرۆڤدا جێ‌بەجێ بکەم کە هەر ئێستا خۆی و خانەکانی دەریان‌کردم.

بۆ ئەم مەبەستە، ڕووی لە "بەرەی مرۆڤ" کرد و، بە هەمان زمانی سروشتی کەڕوکاس‌و فەلسەفەی گومڕا، پێی‌وتن:

= ئێوەی مرۆڤ لە بارودۆخێکی شڵەژاوی هەڕەمەکی و بێ ڕێسادان، وا من پەروەردگار و خاوەنتانم، هیچ نەبێ بەشێکم لە ئێوەدا هەیە.

یەکسەر "ڕەگەزی مرۆڤ" بە زمانی حەق و حەقیقەت و دانست و ڕێكوپێکی، بەرپەرچی دایەوە و وتی:

= ئەگەر تۆی لافلێدەر خاوەنی توانستێکی ئەوتۆ بیت کە بە هۆیەوە پۆشاکێکی جوان و ڕەنگاوڕەنگی وا بکەیتە بەر گۆی زەوی کە بە کەماڵی حیکمەت و بە دەزووی جۆرەهای ڕووەك و زیندەوەران چنرابێت لەوانەی کە لە سەد هەزار جۆر زیاتر دەبن و وەك ڕەگەز و جۆری ئێمەی مرۆڤ وان.. هەروەها ئەگەر خاوەنی توانستێکی وەهایت کە بتوانێت ئەو ڕایەخە ناوازەیەی ڕووی زەوی بە سەدان هەزار جۆری زیندەوەران بچنێت کە لە جوانترین و ناوازەترین نەخش و نیگاردا چنراوە.. ئنجا سەرەڕای بەدیهێنانی ئەم ڕایەخە ڕەنگینە، بیشتوانیت هەمیشە و بەردەوام بە حیکمەتێکی تەواو تازەشی بکەیتەوە! گەر توانستێکی گشتگیرت هەیە و دانستێکی هەمەلایەنەی وەك ئەمە شك دەبەیت بە چەشنێك بتوانێت دەستکاریی ئیش و کاری ئەم گۆی زەوییە بکات کە ئێمە هەندێکین لە بەروبوومەکانی، پاشان کاروباری ئەم جیهانەش بسازێنێت کە ئێمە تۆوەکانی ئەوین و، بە تەرازووی حیکمەت پێداویستییەکانی ژیانمان لە هەموو گۆشە و هەرێمێکی جیهانەوە بۆ بنێرێت.. هەروەها گەر توانستێکی وەهات هەیە بتوانێت نیشانەکانی توانستی خواوەند کە وەك یەك وان و نیشانەی جوداکەرەوەن لە دەموچاوی ئێمە و هاوڕەگەزەکانمان هەر لە پێشینانەوە تا نەوەکانی ئایندە، دابنێت..

ئەگەر تۆ خاوەنی هەموو ئەمانەیت، ئەوا لەوانەیە مافی لافلێدانی پەروەردگاری و خاوەنێتیی "من" بەدەست بهێنیت. دەنا لاڵ بە و مەڵێ: دەتوانم خۆم لە کاروباری ئەوانەدا هەڵبقورتێنم کە لە بارودۆخێکی تێکەڵ و پێکەڵ و هەڕەمەکیدا دەردەکەون! نەخێر، چونکە ڕێسا و ڕێكوپێکیی ئێمە لە تەواوترین شێوەدایە. ئەو بارودۆخانەش کە تۆ بە بەربادی و هەڕەمەکێتییان دەزانیت، لە ڕاستیدا کاری لەبەرنووسینەوە و لەبەرگرتنەوەیە کە قودرەتی خوایی، بەوپەڕی ڕێكوپێکی، شتان بەپێی قەدەری خوای گەورە دەنووسێتەوەو لەبەریان

دەگرێتەوە. خۆ ئەگەر لە نزمترینی پلەکانی ژیاندا، کە هی ڕووەك و زیندەوەرانە، ڕێسا هێندە ورد بێت بوار بە هیچ دەستتێوەردانێك نەدات، دەبێ ڕێسای ئێمە چۆن بێت کە لە چڵەپۆپەی پلەکانی ژیانداین؟ ئایا ئەو شتەی کە بە ڕواڵەت هەڕەمەکی و تێکەڵ و پێکەڵ دیارە، جۆرە نووسینێکی دانایانەی پەروەردگار نی‌یە؟

ئایا دەگونجێ ئەو کەسەی کە تاڵی تانوپۆی نەخش‌ونیگاری ناوازەی ئەم ڕایەخەی هەریەك لە جێی شیاوی خۆی لە هەموو لایەکی ئەو ڕایەخەدا داناوە، کەسێکی تر بێت جگە لە کردگار و بەدیهێنەری ڕاستەقینەی خۆی؟

ئایا دەگونجێ بەدیهێنەری "ناوك" کەسێکی دیکەی جگە لە بەدیهێنەری "بەر" بێت؟ یان بەدیهێنەری "بەر" کەسێکی تری غەیری بەدیهێنەری "درەخت"ەکە بێت؟

بەڵام دیارە تۆ کوێر و نابینایت، ئەوەتا موعجیزاتی توانست لە دەم‌وچاومدا و کارە دەراساکانی سنعەت لە بەدیهاتنمدا نابینیت! خۆ ئەگەر بت‌بینینایە ئەوا هەستت دەکرد کە بەدیهێنەری من هیچ شتێکی لێ ون نابێت و چ کارێکی بەلاوە قورس و گران نی‌یە و بەرامبەر هیچ شتێك دەستەوسان نی‌یە و، ئەستێرەکان بە ئەندازەی ئاسانیی بەڕێوەبردنی گەردیلەکان بەڕێوەدەبات و بەهاری فراوانیش بە وێنەی ئاسانیی بەدیهێنانی تەنها یەك گوڵ بەدی‌دەهێنێت. هەر ئەو بەدیهێنەرەیە پێڕستی ئەم گەردوونە مەزنەی بەوپەڕی ڕێکی و وردی لە ماهییەتی مندا داناوە.

ئایا ئیتر دەستەوسانێکی کوێری وەك تۆ چۆن دەتوانێت خۆی هەڵبقورتێنێت و دەست لە داهێنانی ناوازەی ئەم بەدیهێنەرە مەزن و کردگارە شکۆمەندە وەربدات؟! لەبەر ئەوە، بێدەنگ بە و بڕۆ لەبەر چاومدا مەمێنە!

بەم جۆرە لەوێ دەری‌دەکات!

پاشان ڕۆشت بۆ لای ئەو ڕایەخە ڕەنگینەی کە بەسەر ڕووی زەوی‌دا ڕاخراوە و، ئەو پۆشاکە قەشەنگ و ڕازاوەیەی کراوەتە بەری و، بە ناوی هۆکارەکان و بە زمانی سروشت و فەلسەفە پێی‌وت:

= من دەتوانم دەست لە کاروبارت وەربدەم، کەواتە من خاوەنی تۆم. هیچ نەبێ بەشێکم لە تۆدا هەیە.

ئالێرەدا ڕایەخە ڕەنگین و پۆشاکە قەشەنگ و ڕازاوەکە[4] لەو لافلێدەرە ڕاپەڕی و، بە زمانی ئەو حەقیقەت و حیکمەتانەی تیایدا حەشار دراون، وەڵامی دایەوە و وتی:

= ئەگەر تۆ خاوەنی توانستێکی کاریگەر و وردەکاری و داهێنانێکی ناوازەی ئەوتۆیت کە لە ڕێیانەوە بتوانیت سەرجەمی ئەو ڕایەخ و پۆشاکە جوانانە بچنیت کە بە ئەندازەی ژمارەی چەرخ و ساڵەکان دەکرێنە بەر زەوی، پاشان بە ڕێسایەکی ڕێك و تەواو لەبەری دابماڵیت و بەسەر تەنافی زەمانی ڕابوردوودا هەڵیان بخەیت، ئنجا ئەو پۆشاکە ڕەنگینانەی بەری زەوی بە نەخش و نیگارەکانیانەوە بدووریت و لە بازنەی قەدەردا تەصمیمەکانیان ببڕیت و ئامادەیان بکەیت..

هەروەها ئەگەر خاوەنی دەستێکی مەعنەویی دانا و بەتوانای وەها بیت کە بگاتە هەموو شتێك هەر لە سەرەتای دروست بوونی زەوییەوە هەتا ڕووخان و کاولبوونی، تەنانەت هەر لە ئەزەلەوە بۆ ئەبەد، ئیتر بەو پێیە یەكبەیەکی تاڵەکانی تان و پۆی زەوی بە بەردەوامی بگۆڕیت و نوێیان بکەیتەوە.. هەروەها ئەگەر بتوانیت جلەوی ئەم گۆی زەوییە زەبەلاحە بە دەستتەوە بگریت کە ئێمە دەپۆشێت و دەمانکاتەبەر..

بەڵێ، ئەگەر بەم جۆرەیت و ئەم توانایەت هەیە، ئەوا لافی پەروەردگارێتی و خاوەنێتیی من لێ بدە! دەنا بڕۆ بە ڕسوایی و دەرکراوی زەوی بەجێ بهێڵە، جێگەت لێرەدا نابێتەوە، چونکە ئێمە هێندە درەوشانەوەی "یەکتایی" و مۆری "تەنیایی"مان تێدایە کە ئەگەر کەسێك سەرجەمی بوونەوەران لە دەستی توانستیدا نەبێت و لە یەك کاتدا و بە یەك جار هەموو شتێك بە هەموو کاروبارێکیانەوە نەبینێت و نەتوانێت لە یەك کاتدا گەلێ ئیش و کاری لە سنوور بەدەر ئەنجام بدات و ئامادە و چاودێری هەموو شوێنێك نەبێت و لە کات و شوێنیش دوور و خاوێن نەبێت، هەرگیز ناتوانێت خاوەنی ئێمە بێت. تەنانەت هەر ناشتوانێت خۆی لە کاروباری ئێمەدا هەڵبقورتێنێت! واتە ئەو کەسەی

خاوەنی توانست و دانست و زانستی ڕەها نەبێت ناتوانێت فەرمانی خۆیمان بەسەردا بسەپێنێت و خۆی بە خاوەنی ئێمە لە قەڵەم بدات!

ناچار ئەم لافلێدەرە لەبەر خۆیەوە بە خۆی وت: با بڕۆم بۆ لای "گۆی زەوی" بەڵکو بیخلافێنم و جێگایەکی تێدا بدۆزمەوە بۆ خۆم.. بۆیە ڕووی لە "زەوی" کرد و بە ناوی هۆکارەکان و بە زمانی سروشت جارێکی تر پێی وتەوە[5]:

= ئەم خولانەوە بێ ئامانجەت وا پیشان دەدات کە تۆ بەرەڵا و بێ خاوەن بیت. کەواتە دەکرێت لە ژێر فەرمانی مندا بیت!

یەکسەر "گۆی زەوی" بە هاوارێکی وەك هی نەعرەتەی هەورەتریشقە چوو بە گژیدا و، بە زمانی حەق و حەقیقەتی ناو خۆی ئینکاریی داواکەی ئەوی کرد و، پێی وت:

= ئەی گەوجی نەفام! چەنەبازی مەکە! من چۆن بەرباد و بێ خاوەن دەبم؟! چونکە ئایا لەو پۆشاکەی بەرمدا تەنها یەك تاڵی نامۆی بێ حیکمەت و بێ وردەکاری دەبینیت تا پێت وا بێت من بێ خاوەن بم؟! هیچ نەبێ تەنها سەیری جموجووڵەکانم بکە، کە یەکێکیان بزووتنی ساڵانەمە و بە هۆیەوە ماوەی بیستوپێنج هەزار ساڵ ڕێ دەبڕم و[6]، ئەرکەکانی سەرشانم بە کەماڵی میزان و دانایی ئەنجام دەدەم. جا ئەگەر تۆ دانست و توانستێکی ڕەها لە خۆتدا شك دەبەیت و دەتوانیت بە هۆیانەوە خۆم و دە هەسارە گەڕۆکەکانی هاوچەشنم لە خولگە مەزنەکانماندا بەڕێ بخەیت و هەڵیان بسووڕێنیت، هەروەها ئەو خۆرە ڕووناکیبەخشەش بەدیبهێنیت کە پێشەوامانە و ڕاکێشەر(جاذبة)ی میهرەبانی بە یەکەوە پەیوەستمان دەکات و، من و هەسارەکانی تر پێکەوە بە ڕێسایەکی تەواوەتی و دانستێکی کامڵ بە دەوری خۆردا دەسووڕێنێت..

بەڵێ، ئەی بابای لافلێدەر! ئەگەر توانست و دانستێکی ڕەهای وەك ئەمەت هەیە کە بتوانێت ئەم هەموو کاروبارە گەورە و گرنگانە ڕاپەڕێنێت و بیانسازێنێت، ئەوا ئەو لافە لێ بدە! دەنا واز لەم چەنەبازییە زیاد لە پێویستە بهێنە و بڕۆ بۆ دۆزەخ و سەرقاڵم مەکە با خەریکی ئەنجامدانی ئەرکە گرنگەکانم بم.

چونکە ڕێكوپێکیی ڕەنگین و، وردەکاری و هاوچەشنیی بەسام و شکۆ و، گوێڕایەڵیی سەرتاپا حیکمەتی ئێمە = بە ئاشکرا = بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە: هەموو بوونەوەران، هەر لە گەردیلەکانەوە تا دەگاتە ئەستێرە و خۆرەکان، گوێڕایەڵ و ملکەچی فەرمانی بەدیهێنەرمانن. ئەوەتا بەدیهێنەر هەروەك بەوپەڕی ئاسانی درەخت ڕێكدەخات و بەروبوومەکانی دەڕازێنێتەوە، بە هەمان ئاسانی، خۆریش لەگەڵ هەسارەکانیدا ڕێكدەخات و دەیانهۆنێتەوە. کەواتە بەدیهێنەرمان دانای شکۆمەند و فەرمانڕەوای موتڵەق و خاوەن کەماڵە.

پاشان ئەم لافلێدەرە دوای ئەوەی کە تەنانەت جێ پێیەکیشی لە گۆی زەویدا نەدۆزییەوە، ڕووی لە "خۆر" کرد و لەبەر خۆیەوە وتی: ئەم خۆرە شتێکی مەزنە، بەشکو کەلێنێکی تێدا بدۆزمەوە جێی ئەم داوایەمی تێدا بکەمەوە و، ئنجا بتوانم گۆی زەویش ملکەچ بکەم!

بۆیە بە زمانی شیرك و شێوازە گومڕاییەکانی فەلسەفەی شەیتانی و بە وێنەی مەجووسەکان، پێیوت:

= ئەی خۆر! تۆ پادشای جیهانیت، بێ هیچ گومانێك خاوەنی خۆتیت و بە ویستی خۆت هەڵسوکەوت لە جیهاندا دەکەیت.

یەکسەر "خۆر" لێی ڕاپەڕی و بە زمانی حەق و حەقیقەت وەڵامی دایەوە:

= نەخێر، هەزار جار نەخێر.. من تەنها کارپێسپێرراوێکی گوێڕایەڵم، ئەرکی ڕووناككردنەوەی میوانخانەی گەورەکەمم لە ئەستۆ نراوە. هەرگیز خاوەنی خۆم نیم، تەنانەت خاوەنی ڕاستەقینەی باڵە مێشێکیش نیم. چونکە هێندە گەوهەری مەعنەویی بەنرخی وەك چاو و گوێ و ناوازەیی سنعەت لە جەستەی مێشدا هەن کە من شکیان نابەم و لە سەرووی توانای منەوەن.

بەم جۆرە، ئەو لافلێدەرەی تەریق کردەوە.

ئەویش بە زمانی فەلسەفەی لەخۆبایی فیرعەون ئاسا، پێیوت:

= مادەم تۆ خاوەنی خۆت نییت و خزمەتگوزاریت، ئەوا بەندە و موڵکی منیت و بە ناوی هۆکارەکانەوە لە ژێر دەستەڵاتی مندایت!

خۆریش زۆر بە توندی بەرپەرچی دایەوە و بە ناوی حەق و حەقیقەت و بە زمانی "بەندایەتی" پێی‌وت:

= من بەندە و موڵکی کەسێکم کە چەندەها ئەستێرەی بەرزی هاووێنەی منی بەدی‌هێناوە و بە کەماڵی حیکمەت لە ئاسماندا دایناون و بە کەماڵی سام و شکۆش هەڵیان‌دەسووڕێنێت و بە کەماڵی ڕازاندنەوەش ئارایشتی داون.

پاشان ئەو لافلێدەرە لەبەر خۆیەوە بە خۆی وت: "ئەستێرەکان" تێکەڵ و پێکەڵ و جەنجاڵن و، لە هەمان کاتیش‌دا پەرتەوازە و لە یەکتری‌یەوە دوورن، بەڵکو بە ناوی ئەوانەی کە من وەکیلیانم جێگایەك بۆ خۆم پەیدا بکەم و شتێك بەدەست بهێنم! بەم جۆرە ڕۆشتە ناو ئەستێرەکان و بە وێنەی ئەستێرە پەرستەکان(صابیئین) و بە ناوی هۆکارەکان و لە پێناوی هاوبەشەکانی‌دا و بە زمانی فەلسەفەی لەخۆبایی، پێی‌وتن:

= ئەی "ئەستێرەکان"! ئێوە هێندە پەرتەوازە و بڵاون کە چەند فەرمانڕەوایەکی زۆر فەرمانی خۆیان بەسەرتان‌دا دەسەپێنن.

یەکسەر تەنها یەك ئەستێرە بە ناوی هەموویانەوە، وەڵامی دایەوە:

= ئەی گەوجی لافلێدەر! چەندە گێژ و نەفامیت! ئایا نیشانەی "یەکتایی" و مۆری "تەنیایی" بەسەر ڕوومانەوە نابینیت؟ یان ئایا لێیان تێناگەیت؟ ئایا لە ڕێسا بەرزەکانمان و یاسا توند و تیژەکانی بەندایەتیمان ئاگادار نیت؟ وا بە بێ ڕێسامان دەزانیت؟.. ئێمە هەموومان بەندە و بەدیهاتووی کەسێکی تاك و تەنیای ئەوتۆین کە جڵەوی کاروباری ئاسمانەکان = کە دەریای ئێمەیە = و جڵەوی بوونەوەرانیش کە درەختەکەمانە و بۆشایی(فضاء)ی ئەم جیهانە فراوانەش کە شوێنی هاتوچۆمانە، لە دەستی ئەودایە. ئێمە چەند شایەتێکی نوورانیی وەك چرا و گڵۆپە ڕووناکی‌بەخشەکانی ڕۆژانی میهرەجانەکان واین، کەماڵی پەروەردگاریێتیی خوا دەردەخەین و، چەند بەڵگەیەکی درەخشانین، دەستەڵاتداریی پەروەردگاریێتیی خواوەند ڕادەگەیەنین و، هەموو چین و تاقمێکی ئێمە خزمەتگوزار و کارمەندی نوورانیین. ئێمە لە سەرجەمی مەنزڵگا بەرز و نزم و دنیایی و بەرزەخی و قیامەتی‌یەکاندا، دەبین بە بەڵگەی مەزنێتیی دەستەڵاتداریێتیی خوای گەورە.

بەڵێ، ئێمە یەکێکین لە موعجیزاتی توانستی خواوەندی تاك و تەنیا و بەرێکی پێ گەیشتووی درەختی بەدیهاتووان و بەڵگەیەکی ڕووناکیبەخشی وەحدانییەتین.. ئێمە مەنزڵگا و فڕۆکە و مزگەوتی مەلائیکەتان و، چرا و خۆری جیهانە بەرزەکانین و، شایەتی دەستەڵاتی پەروەردگارێتیی خوای گەورەین و، ئارایشت و گوڵی کۆشك و بۆشایی ئەم جیهانەین. دەڵێی چەند ماسییەکی نوورانیی وەهاین کە لە دەریای ئاسماندا مەلە بکەین و، بە وێنەی چاوێکی جوانی ڕووی ئاسمانین[7].

جا هەروەك هەموو یەکێکمان بەم جۆرەین، ئەوا لە کۆی هەمووشماندا: بێدەنگی لە دۆخی نەبزواندا و، جموجووڵ لە ناوەندی حیکمەتدا و، ئارایشت لە نێوان سام و شکۆدا و، تەواویی بەدیهاتن لە ناوەندی ڕێكوپێکیدا و، وردەکاریی سنعەت لە نێوان هاوسەنگیدا، دەردەکەوێت. بۆیە ئێمە بە چەندەها زمانی بێسنوور، شایەتی لەسەر: تاك و تەنیایی و صەمەدانییەت و سەرجەم وەسفەکانی جوانی و شکۆمەندی و کەماڵی بەدیهێنەری مەزنمان دەدەین و، ئەم شایەتییەشمان لە پێشچاوی سەرانسەری بوونەوەراندا ڕادەگەیەنین..

ئایا هێشتا، دوای هەموو ئەمانە، ئێمەی بەندەی خاوێن و گوێڕایەڵ و ملکەچ بە: "بەربادی" و "هەرەمەکێتی" و "تێکەڵ و پێکەڵی" و "بێمەبەستی" تەنانەت "بێخاوەنی"یش تۆمەتبار دەکەیت؟ بێ گومان لەسەر ئەم تۆمەتە شایانی تەمێ کردنیت!

بۆیە یەکێك لەو ئەستێرانەیان وەك تیر گرتە ئەو لافلێدەرە و هەڵیاندایە بنکی دۆزەخەوە و، سروشت و بانگەوازکارانی سروشتیشیان لەگەڵدا هاویشتە شیوی وەهمەکان و[8] و ڕێکەوتیش فڕێ درایە بیری عەدەم و هاوبەشەکانیش هەڵدرانە تاریکستانی نەگونجاوی و مەحاڵییەوە و فەلسەفەی دژی ئایینیش بۆ بنکی "أسفل سافلین"..ئیتر ئەو ئەستێرەیە لەگەڵ ئەستێرەکانی تردا پێکەوە ئایەتی پیرۆزی: (**لَوْ كانَ فيهِما آلِهَةٌ اِلاّ اللّهُ لَفَسَدَتا**)یان خوێندەوە و، ڕایانگەیاند کە بوار بە هیچ هاوبەشێك نادرێت و بۆی نییە دەست لە بچووکترین شت وەربدات، هەر لە باڵی مێشەوە تا دەگاتە چرای ئاسمان!

(سُبحانكَ لا عِلْمَ لنا إلاّ ما عَلَّمْتَنا إنَّكَ أنتَ العليمُ الحكيمُ).

اللهمَ صلِّ وسلم على سيدنا محمد سراج وحدتك في كثرة مخلوقاتك ودلاّل وحدانيتك في مشهر كائناتك وعلى آله وصحبه أجمعين.

* * *

بسم الله الرحمن الرحيم

(فانْظُرْ اِلى آثار رحمتِ الله كيفَ يُحْيِ الاَرضَ بعدَ مَوْتِها) (الروم: ٥٠).

ئەم برِگە عەرەبی‌یە ئاماژە بۆ تەنها یەك دانە گوڵ لە باخی ئەزەلیی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەكات:

حتّى كأنَّ الشجرة المزهَّرَة: قصيدةٌ منظومةٌ محرَّرَة.. وَ تُنْشِدُ للفاطِرِ المدائحَ المبهَّرَة.

أو فتحتْ بكثرةٍ عيونَها المبَصَّرة.. لِتَنظُرَ للصانع العجائبَ المنَشَّرة.

أو زيَّنَتْ لعيدها أعضاءها المخَضَّرة.. ليَشْهَدَ سُلْطانُها آثارَهُ المنَوَّرة.. وتَشهَرَ في الْمَحضَرِ مُرَصَّعاتِ الجَوهرِ.. وتُعْلِنَ للبَشَرِ حكمةَ خلْقِ الشَجَرِ.. بِكنزها المدَخَّرِ من جودِ ربِّ الثمرِ.

سُبحانهُ ما أحسنَ إحسانَهُ!

ما أزينَ بُرهانَهُ!

ما أبينَ تِبْيانَهُ!

خيال بيند ازين أشجار ملائك‌را

جسد آمد سماوى با هزاران نى

ازين نيها شنيدت هوش:

ستايشهاى ذات حى.

ورقهارا زبان دارند..

همه "هو هو" ذكر دارند

بدر معناى: "حي .. حي"

چو "لا إله إلاّ هو"..

برابر ميزند هر شى.

دمادم جويدند "ياحق"..

سراسر گويدند: "يا حي"!

برابر ميزنند: "ألله".

(وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكاً) (ق:٩).

* * *

پاشكۆيه‌كى بچووك

بۆ هه‌ڵوێستى يه‌كه‌م

گوێ له‌م ئايه‌ته پيرۆزه ڕابگره:

(اَفَلَمْ يَنْظُروا اِلى السَّماءِ كَيْفَ بَنَيْناها وزَيَّنّاها...)

تا كۆتايى ئايه‌ته‌كه له سووره‌تى: (ق:٦).

پاشان:

(أُنْظُرْ إلى وجهِ السَّماء! كيفَ ترى سكوتاً في سكونةٍ، حركةً في حكمةٍ، تلؤلؤاً في حشمة، تبسُّماً في زينة، مع انتظام الخلقة، مع اتزان الصنعة، تَشَعْشُعُ سراجِها، تَهَلْهُلُ مصباحِها، تلؤلُؤُ نجومِها، تُعلِنُ لأهل النُّهى: سلطنةً بلا انتهاء)!

ئه‌م بڕگه (عه‌ره‌بى‌يانه) جۆره لێكدانه‌وه‌يه‌كى هه‌ندێ له واتاكانى ئايه‌ته‌كه‌ى سه‌ره‌وه‌ن. ئه‌ويش به‌م جۆره‌ى خواره‌وه‌يه:

(أُنْظُرْ إلى وجهِ السَّماء! كيفَ ترى سكوتاً في سكونةٍ) واتە: ئەم ئایەتە پیرۆزە سەرنجی مرۆڤ بۆ ڕووی جوان و ڕازاوەی ئاسمان ڕادەکێشێت، تاکو بەو سەرنجدان و تێڕامانە: بێدەنگیی نێوان ئارامی و هێمنیی ئاسمان ببینێت و، بزانێت تەنها بە فەرمان و ژێربارخستنی فەرمانڕەوایەکی خاوەن توانستی ڕەهایە کە وا ئاسمان شێوە و بارودۆخێکی وەهای لەخۆ گرتووە، چونکە ئەگەر ئەو توانستە ڕەهایە نەبوایە، جڵەوی ئاسمان بەردەدرا و لە جمەوجووڵ و وەستانیدا سەربەست دەبوو، دیارە لە کاتێکی وەهادا سەرجەمی ئەو تەن و قەبارە خڕ و زەبەلاحە پێکئاڵاوانە بە جمەوجووڵ و بزووتنە هەڕەمەکی و سامناکەکانیان هێندە دەنگی بەرز و ترسناکیان دەردەکرد کە گوێی سەرانسەری بوونەوەرانیان کەڕ بکردایە و، هێندە پشێوی و ئاڵۆزیشیان دەنایەوە کە سەرجەمی بوونەوەران لە تاوا هەپروون هەپروون ببوونایە. چونکە ئاشکرایە کە ئەگەر بیست سەر "گامێش" لەناو کێڵگەیەکدا هەڵبچن و بە بۆڕەبۆڕ دەنگی ناقۆڵا دەربکەن، ئەوا هەراوهوریایەکی ئەوتۆ بەرپا دەکەن کە پشێوی و کاولی لەو کێڵگەیەدا دەنێنەوە! ئاخۆ گەر ئەستێرەکان بەرباد بوونایە چ کارەساتێکیان بنایەتەوە؟! لە کاتێکدا کە ئەو قەبارە ئاسمانیيانە هی وایان تێدایە هەزار جار لە گۆی زەویمان مەزنترە و حەفتا جاریش لە تۆپی تۆپخانە جەنگیيەکانیش تیژڕەوترە، وەك لە زانستی "گەردوونناسی"دا چەسپاوە!

کەواتە لەم نموونەیەوە تێبگە کە ئەو هێمنی و ئارامیيەی باڵی بەسەر ئاسماندا کێشاوە و سەرجەمی ئەو قەبارانەی گرتووەتەوە، بە ڕوونی: مەودای فراوانیی توانستی خواوەندی خاوەن کەماڵ و، ڕادەی زاڵبوون و دەستەڵاتداریی کردگارمان لە ملکەچ کردنی ئەوانەدا بۆ ئەو توانستە و، ئەندازەی گوێڕایەڵیی ئەستێرەکانیش بۆ فەرمانەکانی خوای گەورە، بۆ دەردەخات!

(حركةً في حكمةٍ) واتە: ئەم ئایەتە پیرۆزە، پاش سەرنج ڕاکێشان بۆ لای ئەمەی کە باس کرا، داوای ئەوەشمان لێ دەکات کە سەیری جمەوجووڵی بە حیکمەتنەخشاوی شتانی ڕووی ئاسمان بکەین. چونکە ئەو بزووتن و جمەوجووڵانەی ئەوان یەکجار گەورەن و لە ناوەندی حیکمەتێکی هێندە ورد و فراواندان کە ژیریی تێدا سەرسام دەبێت و مرۆڤ بە سەرسووڕمان و ڕێزەوە

بەرامبەری ڕادەوەستێت. ئەوەتا هەروەك سنعەتکاری کارامە بەپێی حیکمەتێکی دیاری کراو چەرخ و جەڕ و پێچەکانی کارگەکەی دەخاتە گەڕ و، بەم ئەندازە زانیاریەیە و لە نێوان گەورەیی و ڕێكوپێکیی کارگەکەدا کارامەیی و وردیی سنعەتی خۆی پیشان دەدات.. کردگاری مەزنی خاوەن توانستی ڕەهایش (ولله المثل الأعلى) بە هەمان جۆرە، چونکە خۆر و هەسارە گەڕۆکەکانی لە شێوەی کارگەیەکی مەزندا بەدیهێناوە و ئەو تەن و قەبارە خڕ و تۆپ ئاسا و گەورانە بە وێنەی بەردی بچووکی قۆچەقانێ هەڵدەدات و وەك چەرخەکانی کارگەیەکی ئاسایی و ساکار هەڵیان دەسووڕێنێت و، لەم شێوە و بارودۆخەدا دەیانخاتە پێش چاوی مرۆڤ، تاکو بە ڕێژە و ئەندازەی ئەو گەورەییەیە، لە سەربەستی و ڕەهایی توانستی خواوەند و فراوانیی حیکمەتی ئەو تێبگات!

(تلؤلؤاً في حشمة، تبسُّماً في زينة) واتە: هەر لە ڕووی ئاسماندا هێندە درەخشانیی ڕەنگین و، ڕووگەشیی بەسام و شکۆ و، خەندەی جوان و ڕازاوەی ئەوتۆ دەبینین کە گەورەیی دەستەڵاتی کردگاری مەزن و مەودای وردیی لە سنعەتە جوانەکانیدا دەردەخەن. چونکە هەروەك داگیرساندنی چراکان و ڕووناککردنەوەی دەوروبەر و دەربڕینی شادمانیو خۆشحاڵی لە ڕۆژی چوونەسەر تەختی پادشادا، بۆ مەبەستی دەرخستنی پلەی کەماڵی پادشایە لە بواری پێشکەوتنی شارستانێتیدا.. بە هەمان جۆر، ئاسمانە مەزنەکانیش، لە ڕێی ئەستێرە بەسام و شکۆکانیەوە، کەماڵی دەستەڵاتی کردگاری مەزن و جوانیی سنعەتە ناوازەکەی لە پێش چاوی مرۆڤی سەرنجدەری خاوەن هەست و شعووردا دەردەخەن!

(مع انتظام الخلقة، مع اتزان الصنعة) هەروەها ئەم دەستەواژەیە دەڵێت: سەیری ڕێكوپێکیی بەدیهاتووانی ڕووی ئاسمان بکە و تێبگە کە چۆن ئەو بەدیهاتووانە بە چەند تەرازوویەکی ورد کێشراون و دەستنیشان کراون. ئنجا لەمەشەوە بزانە کە توانستی کردگاری ئەم بەدیهاتووانە چەندە فراوانە و حیکمەتەکەشی چەندە هەمەلایەنە و گشتییە!

بەڵێ، بەڕێوەبردنی چەند ماددەیەکی بچووك یان چەند تەن و زیندەوەرێك، هەروەها هەڵسووڕاندنیان و ژێربارخستنیان و دانەبەری هەموویان بەرەو ڕێگایەکی دیاریکراو کە بە تەرازوویەکی تایبەتی دەستنیشان کرابێت.. ئەم کارە، مەودای توانست و دانستی هەڵسووڕێنەریان دەردەخات و، ڕادەی گوێڕایەڵی و ملکەچیی ئەو ماددە و زیندەوەرانە ئاشکرا دەکات..

دیارە کاروباری ئاسمانە یەکجار بەرین و فراوانەکانیش بە هەمان جۆرن. چونکە ئەو ئاسمانانە، بە گەورەییە سەرسووڕهێنەکەیان و، ئەستێرە مەزنە لەژمارەبەدەرەکانیان و، بزووتنە ڕێكوپێکەکانی ئەستێرەکانیان، کە بێ ئەوەی بە ئەندازەی سەری پەنچەیەکیش لە سنووری خۆیان لابدەن یاخود بۆ ماوەی چاوترووکاندنێك لێی دوا بکەون یان بە قەدەر یەك لەسەر دەی خولەکێکیش لە کار و ئەرکی سەرشانیان سستی بنوێنن.. هەموو ئەم کارانە، بۆ گشت خاوەن بینایی و هەست و شعوورێکی دەردەخەن کە: بەدیهێنەر و کردگاری مەزنی ئاسمانەکان و ئەستێرەکان، لە ڕێی ئەنجامدانی ئەم کارانە و بە تەرازوویەکی تایبەتی، پەروەردگاریێتیی خۆی دەردەخات.

(تَشَعْشُعُ سراجِها، تَهَلْهُلُ مصباحِها، تلؤلُؤُ نجومِها، تُعلِنُ لأهل النُّهى: سلطنةً بلا انتهاء)! واتە: ڕامکردن و ژێربارخستنی خۆر و مانگ و ئەستێرەکان، کە لە زۆر ئایەتی چەشنی ئەم ئایەتەی سەرەتا و ئەوەی سوورەتی "النبأ" و شوێنەکانی تردا باس کراوە، دەری دەخات کە:

هەڵواسینی چرایەکی وەك "خۆر" بە بنمیچی ڕازاوەی ئاسماندا و بڵاوکردنەوەی گەرمی و ڕووناکی لە ڕێی ئەو چرایە و، پێشچاوخستنی ئەو ڕووناکی‌یە لە شێوەی "مەرەکەب"دا بۆ نووسینی نووسراوە صەمەدانی‌یەکان بە خەتی "شەو و ڕۆژ" لەسەر لاپەڕەی "هاوین و زستان"دا!

هەروەها دانانی "مانگ" بە وێنەی میلی کاتژمێرێکی مەزن و ئامێری پێوانەی کاتەکان و، هەڵواسینی بە شوێنێکی بەرزدا بە چەشنی ئەو سەعاتانەی کە لەسەر بورجەکان جێگیر دەکرێن، ئەمەش بەوەی کە "مانگ" لە چەند مەنزڵگە و هیلالێکی جۆراوجۆردا دەردەکەوێت، تەنانەت دەڵێی هەموو شەوێك

خوای گەورە هیلالێکی تری نوێی غەیری ئەوەی پێشوو لە ڕووی ئاسماندا دادەنێت، دوایی هەر ئەو هیلالانە کۆ دەکاتەوە و بە حسابێکی کامڵ و ورد بە مەنزڵگاکانی خۆیاندا دەیانهێنێتەوە!!

پاشان جوانکردن و ڕازاندنەوەی ڕووی ئاسمان بە "ئەستێرە" ورشەبەخش و دەم بە خەندەکانی گومەزی ئاسمان..

بێ هیچ گومانێك، ئەم کارانە هەندێکن لە نیشانەکانی "پەروەردگارێتی"یەکی ئەوتۆ کە مەزنایەتی‌یەکەی سنووری نی‌یە و.. لە هەمان کاتیش‌دا ئاماژەن بۆ "خوایەتی"یەکی هێندە مەزن کە کۆتایی بۆ کەماڵی نی‌یە.

دیارە هەموو ئەمانەش کەسانی ژیر و خاوەن بیر بەرەو ئیمان و تەوحید بانگ و ڕێنمایی دەکەن.

* * *

سەیری لاپەڕەی ڕەنگینی پەڕاوی گەردوون بکە!

ببینە کە خامەی زێڕینی "توانست" چ نەخشێکی ناوازەی کێشاوە!

تەنانەت یەك خاڵی تەماوی و ڕەش بۆ خاوەن هەستان نەماوەتەوە..

دەڵێی خواوەند ئایەتەکانی خۆی بە "نوور" نووسیوەتەوە!

ئنجا بزانە کە ئەم لاپەڕە ڕەنگینەی پەڕاوی گەردوون چ موعجیزەیەکی مەزنی حیکمەتە و ، چۆن مرۆڤیش بۆ ملکەچی و گوێڕایەڵی، دەداتەبەر!

هەروەها بیشزانە کە چ دیمەنگەلێکی ناوازە و بەرزی سەرنجبزوێن لە بۆشایی ئەم گەردوونەدا پێك دەهێنن!

هەروەها گوێ بۆ وتاری بەتام و شیرینی ئەستێرەکانیش ڕابگرە..

با بزانیت کە: مۆری حیکمەتی نەخشاوی سەر ڕوخساری "بوون" چیی بڕیار داوە!

دەبینیت: هەموویان پێکەوە لەسەر زمانی "حەق" دەدوێن و بە یەك‌دەنگ دەڵێن:

ئێمە بەڵگەی ڕوونی درەخشانین لەسەر سام و هەیبەتی خواوەندی بەتوانای شکۆمەند.

ئێمە شایەتی ڕاستین لەسەر "بوون" و "تەنیایی" و "توانست"ی بەدیهێنەری مەزن..

بە چەشنی مەلائیکەت، تەماشای ئەو موعجیزاتە خنجیلە و ناسکۆڵانە دەکەین کە ڕووی زەوی‌یان ئارایشت داوە.

ئێمە هەزاران چاوی بینەرین کە لە ئاسمانەوە بەسەر ڕووی زەوی‌دا دەڕوانین و، سەیری بەهەشت دەکەین.

هەزاران بەری ڕەنگینی درەختی بەدیهاتوانین کە دەستی دانستی خواوەندی شکۆمەند و خاوەنی جوانی، بە ئاسمان و لقوپەلەکانی ڕێی کاکێشاندا هەڵی‌واسیوین.

ئێمە بریتیین لە چەند مزگەوت و خانە و لانەیەکی گەڕۆك و بڵند و، چەند گڵۆپێکی ڕووناکی‌بەخش و، چەندەها کەشتی و فڕۆکەی گەورە بۆ ئاسمان‌نشینان.

ئێمە موعجیزەی توانستی بەتوانایەکی خاوەن کەماڵ و.. کاری دەراسا(خارق)ی سنعەتی دانایەکی شکۆمەندین و..

حیکمەتی نایاب و.. خیلقەتی گەورە و گرنگ و.. چەندەها جیهانی ڕووناکیمان لە ئامێز گرتووە!

بەم جۆرە دەرکەوت کە: ئێمە بە هەزار و یەك زمان، هەزار و یەك بەڵگە بەرچاو دەخەین و دەیاندەین بە گوێی کەسانێك‌دا کە مرۆڤی ڕاستەقینەن.

دەك چاوی بابای مولحید کوێر بێت، کە ڕووی ڕووناکی ئێمە نابینێت و، گوفتارە ڕوون و ڕەوانەکانمان نابیستێت!.. ئێمە چەند بەڵگەیەکی ڕاست و ڕەواین کە "حەق" لەسەر زارمان دەردەچێت.

سککە و مۆری هەمووومان هەر یەکێکە و.. تێکڕا تەسبیحات‌گوزار و بەندەی پەروەردگارمانین و لە ژێر فەرمانی ئەوداین.

ئێمە بەدەم جەزبەی خۆشەویستیی خوای گەورەوە یاد و ذیکری ئەو دەکەین و، هاوبەشی بازنەی ذیکری ڕێی کاکێشانین!

[1] یەکێکە لە نامیلکەکانی کۆمەڵە پەیامی "المثنوي العربي النوري". (وەرگێڕ)

[2] بەڵێ، هەموو شتێکی بزۆك، هەر لە گەردیلەکانەوە تا دەگاتە هەسارە گەڕۆکەکان، بەو تەمغە و مۆری صەمەدانییەتەی کە بەسەریانەوە نەخشاوە، بەڵگەن لەسەر "یەکتایی" خوای گەورە. چونکە گشت ئەو شوێنانەی کە هاتوچۆیان تێدا دەکەن بە موڵکی خاوەنە تاك و تەنیاکەی خۆیانی دەردەخەن. ئنجا بەدیهاتووە نەبزۆکەکانیش هەر لە ڕووەکەکانەوە تا دەگاتە ئەستێرە چەسپاوەکان، وەك "مۆری یەکتایی" وان، چونکە هەریەکەیان جێگاکەی خۆی بە وێنەی نامەیەکی بەدیهێنەرەکەیان دەخەنە پێش چاو. بەو واتایەی کە هەموو ڕووەك و بەرێك مۆرێکی یەکتایی وەهایە کە دەبێت بە بەڵگە لەسەر ئەوەی کە جێگە و شوێنەکانیان نامەیەکی نووسراوی بەدیهێنەرە ناوازەکەیانە! بە پوختی: هەموو شتێکی بزۆك لە دەمی جموجوولیدا، بە ناوی وەحدانییەتەوە بەسەر هەموو شتانی تردا زاڵ دەبێت. واتە ئەو کەسەی کە جڵەوی سەرجەمی ئەستێرەکانی لەدەستدا نەبێت هەرگیز ناشبێت بە پەروەردگار و خاوەنی گەردیلەش! (دانەر)

[3] کردگاری دانا جەستەی مرۆڤی لە شێوەی شارێکی یەکجار ڕێكوپێكدا بەدیهێناوە، ئەوەتا بەشێك لە دەمارەکان ئەرکی تەلەفۆن و تەلگرافیان گرتووەتە ئەستۆ و، بەشێکی دیکەشیان وەك ئەو لوولە و بۆرییانە وان کە ئاو لە سەرچاوەکانەوە دەهێنن و، خوێنیان پێدا دەڕوات، کە شلەمەنییەکی وەهایە مایەی ژیانە.. ئنجا خودی خوێنیش دوو جۆر خڕۆکی تێدا بەدیهێنراوە، بەشێکیان پێی دەوترێت "خڕۆکە سوورەکان" کە ئەرکی دابەش کردنی ڕۆزییان بەسەر خانەکانی لەشدا خراوەتە ئەستۆ. بەم پێیە و بە یاسایەکی خوایی ڕۆزی بەو خانانەی لەش دەگەیەنن و بە وێنەی کارمەند و بازرگانەکانی ئازووقە بەسەریاندا دابەشی دەکەن. بەشەکەی تریشیان "خڕۆکە سپییەکان"ن کە ژمارەیان لەوانەی پێشوو کەمترە و بەرامبەر نەخۆشییەکان بەرگری لە لەش دەکەن و، هەریەکەیان کە دەچنە جەنگەوە زۆر بە خێرایی و وەك موریدی تەریقەتی مەولەوی بە دوو جۆر جموجووڵ و خولانەوە بارودۆخێکی سەرسوورهێن دەگرنە خۆیان.

ئنجا سەرجەمی خوێنیش = بە گشتی = دوو کارمەندیی گشتیی لە ئەستۆدایە:

یەکەمیان: ئاوەدانکردنەوە و بنیاتنانەوەی خانە ڕووخاوەکانی لەش.

دووهەمیان: خاوێنکردنەوەی لەش، لە ڕێی کۆکردنەوەی پاشماوەی خانە ڕووخاوەکان.

هەروەها دوو جۆر دەمار لە لەشدا هەن، بە جۆرێکیان دەوترێت: "خوێنبەرەکان" کە خوێنی ساف و خاوێن دەگوێزنەوە و دابەشی دەکەن و وەك لوولەی هێنانی خوێنی پوخت وان. جۆرەکەی تریان: لوولەی خوێنی چەپەڵە، کە پاشماوەی زیانبەخشی خانە ڕووخاوەکان کۆ دەکەنەوە و دەیانهێنن بۆ "سی" کە مەڵبەندی هەناسەدانە.

ئنجا کردگاری دانا دوو توخمی لەناو هەوادا دروست کردووە، یەکێکیان: ئازووت و، ئەوی تریان: ئۆکسجینە. ئەم توخمەی دوایی هەر هێندەی لە کاتی هەناسەداندا بەر خوێن دەکەوێت یەکسەر ئەوکاربۆنە چڕە کە خوێنی چەپەڵ کردبوو، بۆ لای خۆی ڕادەکێشێت ئنجا دەیکات بە ماددەیەکی ژەهراوی کە پێی دەوترێت: "دووهەم ئۆکسیدی کاربۆن". بەم جۆرە خوێن پاکژ و پاڵفتە دەکات، چونکە کردگاری دانا پەیوەندییەکی توندوتۆڵی لە نێوان ئۆکسجین و کاربۆندا داناوە کە پێیدەوترێت: "ئولفەتی کیمیایی" بە ڕادەیەك هەر هێندەی لێك نزیك دەبنەوە، بە یاسایەکی خوایی، تێکەڵی یەکتری دەبن و، هەروەك زانست چەسپاندوویەتی لەم تێکەڵبوونەوە گەرمی بەرهەم دێت. چونکە تێکەڵبوون جۆرێکە لە سووتاندن. حیکمەتی ئەم نهێنییەش بریتییە لەوەی کە: گەردیلەکانی هەموو یەکێك لە توخمەکان چەند جموجوولێکی جیاجیایان هەیە، جا لە کاتی تێکەڵبوونی ئەو توخمانەدا جووڵەکانیشیان تێکەڵ دەبێت و بە هەردوو گەردیلەکە یەك جووڵەیان دەبێت، ئەم

جووڵەیەش هەروا بە سەربەستی‌دەمێنێتەوە و بە یاسای کردگاری دانا لە شێوەی گەرمی‌دا ئەو جووڵەیە دەردەچێت. ئاشکرایشە کە وەك لە زانستدا چەسپاوە: جووڵە گەرمی بەرهەم دەهێنێت.

جا لەسەر بناغەی ئەم نهێنی‌یە: هەروەك گەرمیی غەریزەیی(سروشتی)ی لەش بەم تێکەڵبوونە کیمیایی‌یە دێتەدی، خوێنیش لەم ڕێیەوە پاڵفتە دەبێت، کاتێ کاربۆنی لـێ لادەبرێت.

بەم جۆرە، هەناسە هەڵمژین ئاوی ژیانی لەش(خوێن) پوخت و پاڵفتە دەکات و ئاگری ژیانی تێدا دادەگیرسێنێت. بەڵام هەناسەدەردان ئەو وشە و گوفتارانە لە ڕێی دەمەوە بەرهەم دەهێنێت کە موعجیزەی توانستی خواوەندن. فسبحان من تحيّرَ في صنعه العقول! (دانەر)

[4] هەروەك ئەم تانوپۆ چنراوە تانوپۆیەکی زیندەیە، لە هەمان کاتدا لە ئاڵوگۆڕ و جموجووڵێکی بەردەوامدایە. چونکە هەمیشە نەخش‌ونیگارەکانی بە حیکمەتێکی کامڵ و ڕێك‌وپێکی‌یەکی تەواو دەگۆڕڕێن و نوێ دەبنەوە، بۆ مەبەستی دەرخستنی درەوشانەوە جوانەکانی ئەو کەسەی کە وا بە ناوازەیی چنیونی و دای‌هێناون. (دانەر)

[5] بە پوختی: "گەردیلە" ئەو لاف‌لێدەرە ڕەوانەی "خرۆکی سوور" دەکات و، ئەویش حەواڵەی لای "خانە"ی دەکات و، ئـەویش بۆ لای "جەستەی مـرۆڤ"ی دەنـێرێت و، ئنجـا ئەویش بۆ لای "ڕەگەزی مرۆڤ" بـەڕێی دەکات و، ڕەگـەزی مـرۆڤیش بۆ لای ئەو "پۆشاکە چنراوە" زیندووەی دەنێرێت کە گۆی زەوی دەیکاتە بەر و، ئەم پۆشاکەش حەواڵەی لای خودی "زەوی"ی دەکات و، زەوییش بۆ لای "خۆر" و، خۆریش بۆ لای "ئەستێرەکان" دەینێرێت.. بەم جۆرە هەموو یەکێك لەوان پێی دەڵێن: برۆ وازمان لـێ بهێنە. چونکە ئەگەر بتوانیت بەسەر ئەوانەی لە ژوور خۆمەوەن زاڵ ببیت ئەوا هەوڵی زاڵبوونیش بەسەر من‌دا بدە. دەنا تۆ هێندە دەستەوسانیت کە ناتوانیت فەرمانی خۆتم بەسەردا بسەپێنیت. کەواتە ئەو کەسەی نەتوانێت فەرمانی خۆی بەسەر هەموو ئەستێرەکاندا جێ‌بەجێ بکات، ناتوانێت بەسەر تەنها یەك گەردیلەش‌دا جێ‌بەجێی بکات! (دانەر)

[6] ئەگەر نیوەتیرەی بازنەیەك (١٨٠ملیۆن کم) بێت، ئەوا ماوەی ئەو بازنەیە نزیکەی بیست‌وپێنج هەزار ساڵ ڕێ دەبێت! (دانەر)

[7] ئێمە بینەر و ئاماژەبۆکەری بەدیهاتووە ناوازەکانی بەدیهێنەرین، بەڵکو کارێك دەکەین کە غەیری خۆشمان بە سەرسووڕمانەوە بیان‌بینن. واتە دەڵێی ئاسمانەکان بە چەندەها چاوی لە ژمارەبەدەر سەیری لایەنە سەرسووڕهێنەکانی سنعەتی خوا لە زەوی‌دا دەکەن. کەواتە ئەستێرەکان وەك مەلائیکەتەکانی ئاسمان دەڕواننە ئەو زەوی‌یەی کە کۆگای شتانی سەیر و پیشانگای نامۆ و سەرسووڕهێنن، تەنانەت سەرنجی خاوەن هەستانیشی بۆ لا ڕادەکێشن. (دانەر)

[8] دوای ئەوەی سروشت لەوێوە کەوتە خوارەوە، لەو کردارەی خۆی تۆبەی کرد و پەشیمان بووەوە و، تێ‌گەیشت کە: ئەرکی ڕاستەقینەی سەرشانی خۆی: قبووڵکردن و کارتێداکردنە، نەك کاریگەری و کارکردن. هەروەها زانیی کە: بەپێی توانست و ویستی خوای گەورە کار دەکات و وەك دەفتەری قەدەری خوای گەورە وایە کە ئاڵوگۆڕی تێدا دەکرێت و بە وێنەی پرۆگرامێکی توانستی پەروەردگاری‌یە و، جۆرێکی شەریعەتی فیطریی خواوەندی بەتوانای شکۆمەندە و کۆمەڵە یاساکانی ئەوە. ئیتر سروشت بە ئەرکەکەی سەرشانی ڕازی بوو کە بریتی‌یە لە بەندایەتی بە کەماڵی کۆڵەواری و ملکەچی بۆ خوای گەورە و، خۆی ناو نا: فیطرەتی ئیلاهی و سنعەتی پەروەردگار. (دانەر)

هەڵوێستی دووهەم

بسم الله الرحمن الرحيم

(قُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ * اللهُ الصَّمَدُ)

(ئەم هەڵوێستە سێ مەبەستی تێدایە)

مەبەستی یەکەم

نوێنەری شیرك و گومڕایی، کە بە تیربارانی ئەستێرەیەك کەوتە خوارەوە، وازی لەو جۆرە داوا و لافلێدانە هێنا. چونکە نەیتوانی لە هیچ شوێنێکی گەردیلەکان تا دەگاتە گەلەستێرەکان هێندەی تۆزقاڵێك "شیرك" بدۆزێتەوە. بەڵام بە وێنەی شەیتان هاتەوە و ویستی لە نێوان سێ پرسیاری گرنگدا هەندێ گومان لە بابەتی "تاکی" و "تەنیایی"یەوە بهاوێتە دڵی یەکتاپەرستان و لەم ڕێیەوە گرفتاری دوودڵییان بکات لە تەوحیدەکەیاندا.

پرسیاری یەکەم:

بە زمانی بێبڕوایی و ئیلحاد، وتی:

ئەی ئەهلی تەوحید! من کە بە ناوی ئەو شتانەی لە وەکیلییانەوە دەدوێم، هەموو بوونەوەرانم پشکنی و بە نێوانیاندا گەڕام، نەمتوانی شتێك بدۆزمەوە پشتی دەعواکەمی پێ بگرم و ڕاستبوونی ڕێبازەکەمی پێ بچەسپێنم. ئەی ئایا ئێوە چۆن بوونی خوایەکی تاك و تەنیا و خاوەن توانستی ڕەها دەچەسپێنن؟ چۆن پێتان وایە کە هەرگیز ناکرێت چەند دەستێکی دیکە تێکەڵی توانستی ئەو ببێت؟

وەڵام:

لە وتەی بیستودووهەمدا بە جۆرێکی گومانبڕ چەسپێنرا کە: یەك بە یەکی سەرانسەری بوونەوەران هەر لە گەردیلەکانەوە تا هەسارەکان بەڵگەیەکی ڕووناکن لەسەر "پێویستیی بوون"ی خوای گەورە کە "واجب الوجود" و خاوەن

توانستی ڕەهایە. هەموو یەکێك لەو زنجیرانەی کە لەم جیهانەدان، بەڵگەیەکی گومانبڕ و تەواوەتین لەسەر "یەکتایی" خوای گەورە. قورئانی پیرۆز بە چەندین بەڵگەی بێسنوور ئەمەی چەسپاندووە. ئەوەندە هەیە قورئان زیاتر ئەو بەڵگانە دەخاتە پێشچاو کە لە بەرچاوی عاممەی خەڵکیدا ئاشکرا بن. بۆ نموونە لە ئایەتی پیرۆزی:

(**وَلَئِنْ سأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمواتِ والاَرضَ لَيَقولُنَّ الله**) (الزمر:٣٨).

هەروەها ئایەتی:

(**وَمِنْ آياتِهِ خَلْقُ السَّمواتِ والاَرضِ واخْتِلافُ اَلْسِنَتِكُمْ واَلْوانِكُمْ**) (الروم:٢٢).

هەروەها لە ئایەتە زۆرەکانی تری هاوچەشنیاندا، قورئانی پیرۆز ئاسمانەکان و زەوی، وەك بەڵگەیەکی لەوپەڕی ڕوونی و ئاشکراییدا، پێشچاو دەخات لەسەر یەکتایی خوای گەورە. کەواتە هەموو کەسێکی خاوەن هەستوشعوور ناچارە تەسدیقی بەدیهێنەرەکەی بکات لەوەدا کە هەر تەنها ئەوە ئاسمانەکان و زەویی بەدیهێناوە، وەك قورئانی پیرۆز دەفەرموێ: (**لَيَقولُنَّ الله**).

لە هەڵوێستی یەکەمدا، مۆر و تەمغەی تەوحیدمان بەسەر هەموو بوونەوەرانەوە ڕوون کردەوە، هەر لە یەك دانە گەردیلەوە تا دەگاتە هەسارە گەڕۆکەکان و گشت ئاسمانەکان.

قورئانی پیرۆز، بە وێنەی ئەم ئایەتانە، هەمیشە "شیرك" دەردەکات و دووری دەخاتەوە، هەر لە ئەستێرە و ئاسمانەکانەوە تا دەگاتە گەردیلەکان. ئەوەتا هەمیشە قورئان ئاماژە دەکات بۆ ئەوەی کە:

ئەو خاوەن توانستە ڕەهایەی کە ئاسمانەکان و زەویی بە ڕێسایەکی ناوازە بەدیهێناوە، دەبێ بە ڕوونی و بەڵگەنەویستی "کۆمەڵەی خۆر"یش = کە هەندێکن لە بازنەکانی بەدیهاتووانی = لەناو دەستی توانستی ئەودا بێت..

هەروەها مادەم ئەو خاوەن توانستە ڕەهایە خۆر و گشت هەسارە گەڕۆکەکانیش لە دەستی خۆیدا ڕادەگرێت و دەیانهۆنێتەوە و

هەڵیاندەسووڕێنێت و ملکەچ و گوێڕایەڵیان دەکات، ئەوا دەبێ "گۆی زەوی"ش کە بەشێکە لەو کۆمەڵەیە و وابەستەی خۆرە، لەناو توانست و لە ژێر بەڕێوەبردن و کارسازیی ئەودا بێت..

هەروەها مادەم گۆی زەوی لە ناوەندی دەستی کارسازی و بەڕێوەبردنی ئەودایە، ئەوا بە ئاشکرا دەبێ ئەو "بەدیهاتووانە"ش کە لە سەر ڕووی زەوی بەدیدەهێنرێن و دەنووسرێن و بە بەروبووم و ئەنجامەکانی گۆی زەوی دادەنرێن، ئەوانیش لەناو دەستی توانستی پەروەردگارێتی‌یەکەی ئەودا بن..

هەروەها مادەم سەرجەمی ئەو بەدیهاتووە زۆر و پەرش و بڵاوانەی کە ڕووی زەوی‌یان جوان کردووە و ئارایشتیان داوە و هەمیشە زەوی‌یان لێ پڕ دەکریت و پاشان خاڵیش دەکرێتەوە لێیان، لەناو دەستی توانست و زانستی خوای گەورەدان و بە تەرازووی دادگەری و دانایی ئەو دەکێشرێن و ڕێكدەخرێن و، هەموو جۆرە بەدیهاتووەکانی زەوی لەناو دەستی قودرەتی خوادان.. ئەوا دەبێ "تاك تاك" و "دانە دانە" ورد و ڕێكوپێکەکانی جۆرەکانی ئەو بەدیهاتووانەش، کە هەر یەکەیان وەك نموونەیەکی پوخت و بچووکی "جیهان" و پێڕستێکی هەموو جۆرەکانی بوونەوەرانن، بە ئاشکرا و بەڵگەنەویستی، لە دەستی پەروەردگارێتیی خوای گەورەدا بن و، بەدیهێنان و بەڕێوەبردن و پەروەردەکردنیان لە لایەن ئەو خواوەندەوە بێت..

هەروەها مادەم هەموو "زیندەوەر"ێك لە دەستی کارسازی و پەروەردەی خوای گەورەدایە، ئەوا دەبێ هەموو "خانە" و "خرۆك" و "ئەندام" و "دەمارەکان" کە جەستەی زیندەوەران پێكدەهێنن، بە ئاشکرا و بەداهەت، لەناو دەستی زانست و توانستی ئەودا بن.

هەروەها مادەم هەموو خانە و خرۆکێکی خوێن ملکەچی فەرمانەکانی خوا بن و بە کارسازیی خوای گەورە کارەکانیان ڕێك بخرێت و بەپێی یاسای ئەو بجووڵێنەوە، ئەوا دەبێ هەموو "مادده سەرەکی"یەکانیان و گشت "گەردیلە"کانی چنینی نەخش و نیگاری بەدیهاتنیان، بە ئاشکرا و بەڵگەنەویستی، لەناو دەستی توانست و لە نێوان بازنەی زانستی ئەودا بن و، دەبێ بە فەرمان و ڕوخسەت و

هێز و توانای خوای گەورە بجوولێن و کارەکانیان بە ڕێكوپێکی و بە تەواوترین شێوە جێبەجێ بکەن..

هەروەها مادەم کارئەنجامدان و بزووتنی هەموو گەردیلەیەك بەپێی یاسا و ڕوخسەت و فەرمانی خوایە، ئەوا بە ئاشکرا و بەڵگەنەویستی دەبێ "دەستنیشانکردن"ی ڕوخسار و دەموچاوەکان و "دانانی نیشانە جوداکەرەوەکان" چ لە سەروسیما و چ لە زمانی هەموو یەکێکدا، تەنها بە زانست و دانستی ئەو بێت.

سەرنج لەم ئایەتە پیرۆزە بدە کە سەرەتا و کۆتایی ئەم زنجیرە ناوبراوە دەردەخات:

(وَمِنْ آياتِهِ خَلْقُ السَّمواتِ والأَرضِ واختِلافُ اَلْسِنَتِكُمْ واَلْوانِكُمْ اِنَّ في ذلكَ لآياتٍ للعالِمينَ) (الروم:٢٢).

دەسا ئەی نوێنەری ئەهلی شیرك! بزانە! ئەو بەڵگانەی کە ڕێبازی "تەوحید" دەچەسپێنن و بەڵگەن لەسەر خواوەندی خاوەن توانستی ڕەها، بە ئەندازەی هێزی زنجیرەی بوونەوەران زۆر و زەبەندە و بەهێزن. چونکە مادەم بەدیهێنانی ئاسمانەکان و زەوی بەڵگەیە لەسەر کردگارێکی بەتوانا و لەسەر توانستی ڕەها و کەماڵی توانستی ئەو، ئەوا دەبێ هەرگیزاوهەرگیز لە هیچ لایەکدا پێویستی بە هیچ هاوبەشێك نەبێت. جا مادەم وەك بە چاوی خۆت دەبینیت پێویست بە هاوبەش ناکات، ئیتر بۆچی دوای ئەم ڕێبازە تاریکە کەوتوویت؟ یان چی هانت دەدات بڕۆیتە ناویەوە؟

جا مادەم پێوست بە هاوبەش ناکات و سەرجەمی بوونەوەرانیش هەرگیز پێویستیان بە هاوبەش نییە، ئەوا بێ هیچ گومانێك بوونی هاوبەش لە خوایەتی و پەروەردگاریێتی و بەدیهێنانیشیدا بۆ شتان کارێکی مەحاڵە، چونکە وەك چەسپاندمان ئەو توانستەی کە بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی هەیەتی، بێ کۆتایی و نەبڕاوەیە و لەوپەڕی کەماڵدایە.

خۆ ئەگەر هەر هاوبەشێك ببوایە ئەوا دەبوو توانستێکی تری بڕاوە و خاوەن کۆتایی بەسەر ئەو توانستە بێ کۆتایییەدا، کە لەوپەڕی کەماڵدایە، سەربکەوتایە

و هەندێ جێگای لە بێ کۆتایی‌یەکەی ئەو بگرتایە و نەی‌هێشتایە بێ کۆتایی بێت و، بیخستایەتە دۆخی کۆڵەواری و دەستەوسانی‌یەکی مەعنەوی و، ئەو توانستە بێ‌سنوورەشی لە سنووریکدا ڕابگرتایە! بەو واتایەی: شتێکی "کۆتایی پێ‌هاتوو" کۆتایی بە شتێکی "بێ کۆتایی" بهێنێت کە لە کەماڵی نەبڕاوەیی‌دایە و بیکات بە شتێکی کۆتایی پێ‌هاتوو!! خۆ ئەمەش لە هەموو مەحاڵێك مەحاڵ‌تر و بەتاڵ‌تر و دوورترە لە ژیری و مەنتیقەوە.

پاشان خۆ هاوبەشەکان هەرگیز پێویست نین و لە زاتی خۆیاندا بوونیان مەحاڵە. کەواتە دەعوای بوونی هاوبەش سەرتاپا "دەعوایەکی تەحەککومی"یە، چونکە لەبەر ئەوەی بە مەنتیق و بیر و ژیری هیچ هۆکارێك نی‌یە بۆ ئیددیعاکردنی ئەم چەشنە دەعوایە، ئەوا بە قسەیەکی پڕوپووچی بێ واتا و ناوەرۆك دادەنرێت. لە زانستی "ئوصوول"دا بەم چەشنە دەعوایە دەوترێت: "تەحەککومی". واتە دەعوایەکی بێ واتا و ناوەرۆکە.

یەکێك لە یاسا بڕیاردراوەکانی زانستی کەلام و زانستی ئوصوول بریتی‌یە لەم دەستوورەی کە:

(لا عبرةَ للإحتمال غير الناشيء عن دليل، و لا ينافي الإمكانُ الّذاتي اليقينَ العلمي).

نموونەی ئەمە وەك ئەوەی کە: مومکینە و دەگونجێ دەریاچەی "بارلا" ببێت بە "دۆشاو" یان بگۆڕێت بە "ڕۆن"! ئەمە تەنها گریمانێکە، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەم گریمانە لە هیچ نیشانەیەکەوە پەیدا نەبووە، ئەوا کار ناکاتە سەر دڵنیایی‌یەکەمان و هیچ گومان و دوودڵی‌یەك ناهاوێتە ناو ئەو یەقینە زانستی‌یەی کە هەمانە سەبارەت بەوەی ئەو دەریاچەیە "ئاو"ە و هیچی تر نی‌یە.

بە وێنەی ئەم نموونەیە، ئێمە لە هەموو گۆشە و جێگایەکی بوونەوەراندا، هەر لە گەردیلەکانەوە تا دەگاتە هەسارەکان = وەك ئەوەی لە هەڵوێستی یەکەمدا بینیمان = ئنجا هەر لە بەدیهێنانی ئاسمانەکان و زەوی‌یەوە تا جۆراوجۆریی ڕەنگ و زمانەکانی مرۆڤ = وەك ئەوەی لەم هەڵوێستی دووهەمەدا دەبینرێت = پرسیارمان ئاراستەی سەرجەمی بوونەوەران کرد. وەڵامەکەشیان بە زمانی حاڵ شایەتی‌دانی

ڕاست بوو لەسەر "وەحدانییەت" و بەڵگەی گومانبڕ بوو لەسەر "مۆری تەوحید" کە بەسەر هەموو شتێکەوە نەخشێنراوە، وەك بە چاوی خۆت بینیت.

لەبەر ئەوە، لە ناوەندی سەرانسەری بوونەوەرانی گەردووندا تەنانەت هیچ "نیشانە"یەکیش نییە کە بکرێت گریمانی شیرکی لەسەر بنیات بنرێت. بەو واتایەی کە دەعوای "شیرك" تەنها دەعوایەکی تەحەککومی و، قسەیەکی بێ واتا و نابەجێیە و، لە "ڕاستی" بەتاڵە. لەبەر ئەوە، هەرکەسێك = دوای ئەمە = هەر هێشتا ئیددیعای شیرك بکات، مانای وایە لە ناوەندی نەزانییەکی سەرتاسەری و گەوجی و گەلحۆییەکی لەڕادەبەدەردا خۆی دەگەوزێنێت!

لە بەردەم ئەم بەڵگە بەهێز و دەمکوتکەرانەدا، "نوێنەری گومڕایی" دەحەپەسێت و هیچ شتێکی پێ ناوترێت ئەوە نەبێ کە دەڵێت:

= تەرتیببوونی شتانی ناو بوونەوەران لەسەر یەکتر، نیشانەیەکە لەسەر شیرك. چونکە هەموو شتێك وابەستەی هۆکارێکە. بەو واتایەی کە: "هۆکارەکان" کاریگەریی ڕاستەقینەیان هەیە. خۆ مادەم کاریگەریی ڕاستەقینەیان هەیە، ئەوا دەکرێت بە هاوبەش دابنرێن!

وەڵام: بە هۆکراوەکان(المسَبَّبات) تەنها بەپێی داخوازیی ویست و دانستی خوای گەورە پەیوەستی هۆکارەکان(الأسباب) کراون. ئنجا لەبەر ئەوەش کە پێویستە گەلـێ ناوی جوانی خوای گەورە دەربخرێن، ئەوا هەموو شتێك بە هۆکارێکەوە پەیوەست دەکرێت. لە زۆر جێگا و گەلـێ وتەدا بە جۆرێکی گومانبڕ چەسپاندمان کە "هۆکارەکان" هەرگیزاوهەرگیز لە بواری دروستکردن و بەدیهێناندا کاریگەریی ڕاستەقینەیان نییە. لێرەشدا دەڵێین:

بێگومان "مرۆڤ" بەڕێزترینی هۆکارەکانە و، ویست و ئیختیاریشی لە هەموویان فراوانترە و، هەڵسوکەوتیشی لە کاروبارەکاندا گشتیتر و هەمەلایەنترە. کەچی لە ئاشکراترینی کردارە ئیختیارییەکانیدا، وەك: خواردن و، قسە و، بیرکردنەوە = کە هەریەکەیان زنجیرەیەکی سەرسووڕهێنی لەوپەڕی ڕێكوپێکی و حیکمەتدان = یەك لە سەدی ئەنجامدانی زنجیرەکە نەبێت چ بەشێکی تری لە ئەستۆدا نییە!

بۆ نموونە: زنجیرەی ئەو کردارانەی کە بە خواردن دەست پێ‌دەکات و خۆراکی تێدا بە خانەکان دەدرێت، تا دەگاتە ئەو شێوەیەی کە وەك بەروبووم لە جەستەی مرۆڤدا دەردەکەون، مرۆڤ لە ناوەندی ئەم زنجیرە دوور و درێژەدا، تەنها جوینی خواردنەکەی لە ئەستۆدایە! هەروەها لە زنجیرەی قسەکردنیش‌دا، کاری ئەو تەنها لە بردنەژوورەوە و هێنانەدەرەوەی هەوادایە بۆ شوێنی دەرچوونی پیتەکان لەناو دەمدا! لە کاتێك‌دا کە هەموو وشەیەك لەناو دەمی ئەودا، هەرچەند بە وێنەی "تۆو"ێك وایە، بەڵام لە حوکمی "درەخت"دایە، چونکە ملیۆنەها دانە لە خودی ئەو وشەیە لەناو هەوادا بەرهەم دەهێنێت و دەرواتە گوێی ملیۆنەها کەسی گوێ‌بیستەوە! خۆ مەگەر دەستی ئەندێشەی مرۆڤ دەنا هیچ شتێکی تر ناگاتە ئەم درەخت و گوڵە گەنمە میسالی‌یە، ئیتر لە کوێ دەستی کورتی ئیختیاری مرۆڤی پێ دەگات؟!

لە کاتێك‌دا "مرۆڤ" کە بەڕێزترینی بوونەوەرانە و لە هەموویان زیاتر خاوەن ئیختیارە، سەبارەت بە "بەدیهێنانی ڕاستەقینە" ئاوا دەستی بەسترابێت، دەبێ "بێ‌گیانەکان" و "ئاژەڵەکان" و "توخمەکان" و "سروشت" چۆن بن؟ یان چۆن بتوانن هەڵس‌وکەوتی ڕاستەقینە لەو بوارەدا ئەنجام بدەن؟!

کەواتە ئەو هۆکارانە تەنها بەرگ و پۆشاکی بەدیهاتووەکانی پەروەردگار و.. زەرفی دیاری‌یەکانی خواوەندی میهرەبان و.. خزمەت‌گوزاری پێشکەش‌کردنی ئەو دیاری‌یانەن. خۆ بێ هیچ گومانێك ئەو قاپ و دەفرانەی کە دیاری‌یەکانی پادشایان تێدا پێشکەش دەکرێن و، ئەو قوماش و پارچە کوتاڵانەش کە لە دیاری‌یەکانیەوە دەپێچرێن و، ئەو سەربازەش کە دیاری‌یەکەی پادشای پێدا دەنێررێت، هەرگیزاوهەرگیز هاوبەشی پادشا نین. خۆ هەر کەس لەو گومانەدا بێت ئەوا دیارە وڕێنەیەکی لەڕادەبەدەری لە زار دەرچووە!

بەم جۆرە دەرکەوت کە:

هۆکارە ڕواڵەتی‌یەکان هیچ بەشێکیان لە "پەروەردگارێتی"ی خوادا نی‌یە و، جگە لە ڕاپەڕاندنی خزمەت‌گوزاریی "بەندایەتی" چیی تریان لە ئەستۆ نەنراوە.

مەبەستی دووهەم

دوای ئەوەی نوێنەری "ئەهلی شیرك" نەیتوانی ڕێبازی "شیرك" لە هیچ لایەكدا بچەسپێنێت و نائومێدیی بەدەست هێنا، ویستی هەوڵی بڵاوكردنەوەی گومان و دوودڵی‌یەكانی بدات، تاكو لەم ڕێیەوە ڕێبازی "ئەهلی تەوحید" بڕووخێنێت. لەبەر ئەوە:

پرسیاری دووهەمی كرد و وتی:

ئەی ئەهلی تەوحید!

ئێوە دەڵێن:

(قُلْ هُوَ اللهُ اَحَد * اللهُ الصَّمَدُ).

واتە: بەدیهێنەری جیهان كەسێكی تاك و تەنیا و صەمەدە و، بەدیهێنەری هەموو شتێكە و، كلیل و جڵەوی گشت شتێكی لە دەستدایە و، بەسەر هەموو شتێكدا زاڵە و، لە یەك كاتدا دەستكاریی ئیش و كاری هەموو شتێك دەكات لە هەموو حاڵەتێكیاندا، بێ ئەوەی شتێك ڕێی شتێكی تری لێ بگرێت..

ئایا چۆن ڕاستی‌یەكی ئاوا سەرسووڕهێن دەسەلمێنرێت؟ ئایا دەكرێت تەنها یەك كەسی دیاریكراو لە چەندەها شوێنی زۆروزەبەندەی بێ كۆتاییدا و، بێ هیچ چەشنە قورسی و گیروگرفتێك چەندەها كاری نەبڕاوەی بێ كۆتایی ئەنجام بدات؟

وەڵام:

وەڵامی ئەم پرسیارە بە ڕوونكردنەوەی نهێنیی "ئەحەدییەت" و "صەمەدییەت" دەدرێتەوە، كە لەوپەڕی قووڵی و بەرزی و فراوانی‌دایە، تەنانەت بیری مرۆڤیش ناگاتە ئەوەی لەو نهێنی‌یە مەزنە تێبگات، مەگەر بە چاویلكە و دووربینی "نموونەهێنانەوە". جا لەبەر ئەوەی زاتی خوای گەورە و سیفەتە مەزنەكانی هیچ شتێك لە وێنەیان نی‌یە، تا نموونەیان لەسەر بهێنرێتەوە، ئەوا بە نموونە هێنانەوە بۆ كاروبارە سەرتاپا دانایی‌یەكانی = بە چەند نموونەیەكی ماددی = ئاماژە بۆ ئەو نهێنی‌یە دەكەین:

نموونەی یەكەم:

وەك لە وتەی شازدەهەمدا چەسپاندمان: تەنها یەك کەس لە ڕێی ئاوێنەکانەوە سیفەتی هەمەکێتی(کلیة) بەدەست دەهێنێت. واتە ئەو کەسە هەرچەندە لە ڕاستیدا شتێکی "جوزئی"یە، کەچی لەم ڕێیەوە لە حوکمی "کوللی"یەکی ئەوتۆدا دەبێ کە خاوەنی گەلێ ئیش و کاری زۆر بێت.

هەروەك شووشە و ئاو، هەروەها ئەو ماددانەش کە لەوان دەچن، دەبن بە ئاوێنەی شتانی جیسمانی(ماددی) و لەم ڕێیەوە شتە ماددییەکە سیفەتی هەمەکێتی(کلّي)بەدەست دەهێنێت.. بە هەمان جۆر، هەوا و ئەثیر و هەندێ لە بوونەوەرانی جیهانی میسالیش لە حوکمی ئاوێنەدان و بە خێرایی هەورە تریشقە و ئەندێشە شێوەی چەند هۆکارێکی گەشتوگوزار دەگرنە خۆیان. بە چەشنێ کە شتە نوورانی و ڕۆحییەکان، بە خێرایی ئەندێشە، بە ناو ئەو ئاوێنە خاوێن و مەنزڵگا نیان و ناسکانەدا دێن و دەڕۆن و، لە یەك کاتدا دەڕۆنە ناو هەزاران جێگای جیا جیا. جا لەبەر ئەوەی ئەو شتانە خۆیان "نوورانی"ن و وێنەکانیشیان لە ئاوێنەکاندا خودی خۆیانن و سیفەتەکانی ئەوانیان هەیە = بە پێچەوانەی شتانی ماددی = ئەوا بە چەشنێك بەسەر ئەو جێگایانەدا زاڵ دەبن کە دەڵێی خودی خۆیانن لەوێدا ئامادەن! کەچی وێنەی شتانی ماددی و چڕ لەناو ئاوێنەکانیاندا خودی ئەو شتانە نین و سیفەتەکانی ئەوانیشیان تێدا نییە، چونکە وێنەیەکی مردووە!

بۆ نموونە: "خۆر" هەرچەند "جوزئی"یەکی دیاریکراوە، کەچی لە ڕێی ماددە بریسکەدارەکانەوە دەچێتە حوکمی "کوللی"یەوە، چونکە وێنە و نموونەکەی خۆی دەدات بە هەموو ماددەیەکی بریسکەدار و گشت دڵۆپە ئاوێك و هەموو پارچە شووشەیەکی سەر ڕووی زەوی، دیارە هەر یەکە و بەپێی توانا و لێهاتنی خۆی. ئیتر لەم ڕێیەوە: گەرمی و، ڕووناکی و، حەوت ڕەنگەکان و، جۆرە وێنەیەکی زاتە میسالییەکەی "خۆر" لە هەموو تەنێکی بریسکاوەدا، ئامادە دەبێت.

گەر وا دابنرێت "خۆر" خاوەنی زانین و هەست و شعوور بێت، ئەوا هەموو یەکێك لەو ئاوێنانە بە وێنەی مەنزڵ و تەخت و کورسیی ئەو دەبێت و، هەر بە "زاتی خۆی" لە ڕێی ئاوێنەکانەوە، تەنانەت بەهۆی بیلبیلەی چاوی ئەو خاوەن

هەستەوە، بە وێنەی تەلەفۆن کردن، پەیوەندیی لەگەڵ ئەو خاوەن هەستەدا دەبەست و، هیچ شتێك نەدەبووە تەگەرە لە ڕێی شتێکی تردا و هیچ پەیوەندی‌یەکی تەلەفۆنییش ڕێگای لە پەیوەندی‌یەکی تر نەدەگرت، ئەوەتا "خۆر" هەروەك لە هەموو جێگایەكدا ئامادەیە، کەچی جێگا و شوێن ناتوانێت سنووری بۆ دابنێت!

لە کاتێكدا "خۆر" کە لە حوکمی ئاوێنەیەکی ماددی و جوزئی‌دایە و تەنها یەك ناوی لە نێوان هەزار و یەك ناوە جوانەکانی خوای گەورەی لە خۆدا دەرخستووە کە ناوی "النور"ە و، سەرەڕای ئەوەش کە خاوەنی جەستە و قەبارەشە، تا ئەم ڕادەیە خاوەنی کاری گشتی بێت و، لە چەندەها جێگای هەمەکی‌دا ئامادە بێت، ئایا خوای گەورەی شکۆمەند ناتوانێت بە تەنیایی زاتی نوورانێتیی خۆی لە یەك کاتدا چەندەها کاری لەژمارەبەدەری بێ کۆتایی ئەنجام بدات؟!

نموونەی دووهەم:

مادەم بوونەوەران لە حوکمی درەختدان، ئەوا دەگونجێ بۆ مەبەستی دەرخستنی ڕاستی‌یەکانی بوونەوەران، "درەخت" بە نموونە بهێنینەوە.

وا درەختی ئەم پەڵکە زەبەلاحەی بەردەم ژوورەکەمان، بە سیفەتی ئەوەی نموونەیەکی پوخت و بچووکی بوونەوەرانە، بە نموونە دەهێنینەوە و، بە هۆیەوە درەوشانەوەی "تەنیایی" خوای گەورە لە بوونەوەردا، بەم جۆرەی خوارەوە، ڕوون دەکەینەوە:

ئەم درەختە = بە لای کەمەوە = دە هەزار بەر و، هەموو یەکێکیش لەو بەرانە = بە لای کەمەوە = سەدان تۆوی باڵداری هەیە. واتە هەموو یەکێك لەو دە هەزار بەر و ملیۆن تۆوە لە یەك کاتدا کاری بەدیهێنان و وردەکاری‌یان تێدا ئەنجام دەدرێت. لە کاتێكدا کە "عوقدەی ژیان" لەناو تۆوە ئەسڵی‌یەکەی ئەم درەختە و لە ڕەگ و قەدەکانی‌دایە و، شتێکی دەستنیشان کراوە و، لە درەوشانەوەی ویستی خواوەیە و، ناوکێکە لە "ئەمر"ی پەروەردگار. هەر بەم درەوشانەوە جوزئی‌یەش مەرکەزی‌یەتی یاساکانی دروستبوونی درەخت پێكدێت، کە لە سەرەتای هەموو پەل و لەناو گشت "بەر" و تەنیشتی هەموو "تۆو"ێكدان، بە

چەشنێ کە ئەم یاسایانە هیچ بەشێکی درەختەکە بە ناتەواوی ناهێڵێتەوە و چ شتێك ڕێیان لێ ناگرێت.

پاشان ئەم تەنها درەوشانەوەیەی "ویست"ی خوایی و "ئەمر"ی پەروەردگاری، بە وێنەی: ڕووناکی و گەرمی و هەوا، بڵاو نابێتەوە. چونکە لەو ماوە دوورانەی نێوان ئەو شوێنانەی بۆیان دەڕوات و ئەو بەدیهاتووە جۆراوجۆرانەی بەدییاندەهێنێت، هیچ ئاسەوارێك بەجێ ناهێڵێت، تەنانەت هەر ئاسەواریشی دەرناکەوێت. چونکە ئەگەر ئەو درەوشانەوەیە بە بڵاوبوونەوە بوایە، شوێنەوارەکەی دەردەکەوت. بەڵکو بێ بڵاوبوونەوە و لەتبوون، لە تەنیشتی هەموو بەشێکی ئەو بەدیهاتووە، ئامادەیە و، ئەم کارە هەمەکییانەش دژ و پێچەوانەی "زاتییەت" و "تەنیایی"ی ئەو نین..

لەبەر ئەوە، دەتوانرێت بوترێت: ئەو درەوشانەوەیەی ویستی خوای گەورە و ئەو یاسا ئەمرییە و ئەو عوقدە حەیاتییە لە تەنیشتی هەموو جوزئێکی بەدیهاتووەکەدا ئامادەیە و هەرگیز بە جێگایەکەوە نەبەستراوە. تەنانەت دەڵێی ئەم درەختە بەسامو شکۆیە، بە ئەندازەی ژمارەی بەر و تۆوەکانی، چاو و گوێی تێدایە بۆ ئەو یاسا ئەمرییە، تەنانەت هەموو یەکێك لە بەشەکانی ئەم درەختە لە حوکمی مەڵبەندێکدایە بۆ هەست و شعوورەکانی ئەو یاسا ئەمرییە، بە ڕادەیەك کە ماوە دوورەکانی لێ نابن بە ڕێگر، بەڵکو بە وێنەی تەل و وایەرەکانی تەلەفۆن دەبن بەهۆی ئاسانکردن و نزیكخستنەوە! کەواتە کامەی زۆر دوورە لەگەڵ ئەوەدا کە زۆر نزیکە وەك یەك وان و یەکسانن.

مادەم ئێمە تەنها یەك درەوشانەوەی جوزئیی سیفەتی "ویست"ی خواوەندی تەنیای صەمەد بە چاوی خۆمان لە ملیۆنێك جێگادا دەبینین و، بێ ئەوەی پێویستی بە هۆکاریش ببێت دەبێت بە مایەی ئەنجامدانی ملیۆنەها کار، ئەوا پێویستە بە ئەندازەی پلەی "شهوود" دڵنیایی و یەقینمان هەبێت بە توانستی زاتی مەزنی خوای گەورە لە دەستکاریکردنی "درەختی بەدیهاتووان" و هەڵسوکەوتکردن لە هەموو بەش و گەردیلەیەکیدا پێکەوە، تەنها بە یەك درەوشانەوەی توانست و ویستی خۆی.

هەروەك لە وتەی شازدەهەمدا چەسپاندوومانە و ڕوونمان کردووەتەوە، دەڵێین:

لە کاتێکدا بوونەوەرانێکی دەستەوسانی ژێربارخراوی وەك "خۆر" و چەند دروستکراوێکی نیمچە نوورانیی پابەندی ماددە وەك "شتانی ڕۆحانی"، بگونجێت بەهۆی نوورانێتیيەوە ئەو بوونەوەرە جوزئیيە پابەند و بەستراوەیە، بەهۆی ویستێکی هەندەکیيەوە، لە یەك کاتدا گەلێ کار ئەنجامبدات و حوکمێکی هەمەکی و ڕەها بەدەست بهێنێت.. دەبێ ئەو کەسە چۆن بێت کە خاوێنە لە ماددیيەت و لەوەش کە بە هیچ سنوورێك دەستنیشان بکرێت و هەرگیز تاریکایی: "چڕیوپڕی" = کە سیفەتی ماددەیە = توخنی ناکەوێت.. تەنانەت ئەم هەموو ڕووناکی و شتە نوورانیيانە تەنها چەند سێبەرێکی چڕی ڕووناکیيەکانی ناوە جوانەکانی ئەون.. تەنانەت سەرجەمی بوونەوەران و ژیان و جیهانی ڕۆح و جیهانی میسالیش تەنها چەند ئاوێنەیەکی ڕوونی دەرخستنی جوانیی ئەو خواوەندە خاوێن و مەزنەن کە سیفەتەکانی دەورەی هەموو شتێکیان داوە و کاروبارەکانیشی هەموو شتێکیان گرتووەتەوە..

ئایا دەبێت چ شتێك هەبێت بتوانێت ڕووی خۆی لە ڕووتێکردنی "تەنیایی" ئەو بشارێتەوە، کە لە نێوان درەوشانەوەی سیفەتە گشتگیر و کاروبارەکانیدا دەدرەوشێتەوە، ئەوانەی کە بە ویستی هەمەکی و توانستی ڕەها و زانیاریی بە هەمووشت ئاگای ئەو دەردەکەون؟ یان کام شت بەلایەوە گران دەبێت و.. چ شتێك دەتوانێت خۆی لێ بشارێتەوە..

ئایا دەگونجێ هیچ شتێك ڕێی شتێکی تری لێ بگرێت؟ یان ئایا دەکرێ شوێنێك هەبێت لە ئامادەبوونی ئەو بێبەش بێت؟ ئایا ئەو خواوەندە = وەك ئیبن عەبباس، خوای لێ ڕازی بێت، فەرموویەتی = دەگونجێ خاوەنی بینین و بیستنێك نەبێت کە هەموو بوونەوەرێك ببینێت و ببیستێت؟

ئایا زنجیرەی شتان بە وێنەی: (تەل و وایەر و دەمار) نابن بۆ جێبەجێکردنی خێرایی فەرمان و یاساکانی؟ ئایا ڕێگر و تەگەرەکان نابن بە هۆکار بۆ هەڵسوکەوتەکانی؟

ئایا هۆکار و ناوەندەکان نابن بە چەند پەردەیەکی ڕواڵەتیی ڕووت؟

ئایا ئەوی "بێ مەکان" لە هەموو جێ و شوێنێکدا ئامادە نابێت؟ ئایا ئیتر پێویستی بە شوێن و جێگا دەبێت؟

ئایا دووری و بچووکی و پەردەی چینەکانی بوونەوەران دەتوانن ببن بە ڕێگر سەبارەت بە نزیکیی ئەو لە بەدیهاتووانی و هەڵسوکەوت کردنی تیایاندا و بینینی یەك بە یەکیان؟

ئایا دەگونجێت تایبەتکاری‌یەکانی شتانی: ماددی و، مومکین و، چڕ و، زۆر و، بەستراوە و، پابەند.. هەروەها پێداویستی‌یەکانی: ماددە و، ئیمکان و، چڕی و، زۆری و، پابەندی و، سنوورداریی چەشنی: (ئاڵوگۆڕ و، لەتبوون و، پارچەپارچەبوون) ڕوو لەو زاتە خاوێنەی خوا بکەن کە خاوێنە لە ماددییەت و، نووری هەموو نوورەکانە و، تاك و تەنیایە و، دوور و خاوێنە لە: پابەندی و، سنوورداری و، ناتەواوی؟!

ئایا کۆڵەواری شایانی ئەوە؟.. ئایا ناتەواوی لە داوێنی عیززەتی شکۆمەندیی ئەو نزیك دەبێتەوە؟!

نەخێر. هەزار هەزار جار نەخێر!

کۆتایی مەبەستی دووهەم

کاتێ کە لە تێڕامان و بیرکردنەوەیەکی تایبەت بە "ئەحەدییەت"دا ڕۆچووبووم، سەیرێکی بەرەکانی ئەو درەختی پەڵکەم کرد کە لە ژوورەکەمەوە نزیکە. یەکسەر بە چەند دەستەواژەیەکی عەرەبی زنجیرە بیرکردنەوەیەکم بە دڵدا هات. منیش چۆن بە دڵمدا هات، هەروەهاش بە عەرەبی تۆمارم کردن. وا لێرەشدا دەیاننووسینەوە و، پاشان پوختە ڕوونکردنەوەیەکیان لە سەر باس دەکەین:

(نعم، فالبذورُ والاثمارُ، والحبوبُ والازهارُ: معجزاتُ الحكمة.. خوارقُ الصنعة.. هدايا الرحمة.. براهينُ الوحدة.. شواهدُ لطفهِ في دار الآخرة.. شواهدٌ صادقة بان خلاّقها على كل شيء قدير وبكل شيء عليم. قد وَسِع كلَّ شيء بالرحمة والعلم والخلق والتدبير والصنع والتصوير. فالشمسُ كالبذرة، والنجمُ كالزهرة، والارضُ كالحبة، لا تثقل عليه بالخلق والتدبير، والصُنع والتصوير. فالبذور والاثمار مرايا الوحدة في اقطار الكثرة، اشارات القَدَر، رموزاتُ القُدْرَة بأن تلك الكثرة من منبع الوحدة تصدرُ شاهدةً لوحدة الفاطر في الصنع والتصوير. ثم إلى الوحدة تنتهي

ذاكرةً لِحكمة الصانعِ في الخلق والتدبير.. وتلويحات الحكمة بأن خالق الكل = بكُلِّية النَظَر الى الجزئي = ينظُرُ ثَمَّ الى جزئه، إذ إن كان ثمراً فهو المقصود الأظهرُ مِن خلق هذا الشجر..

فالبشر ثمرٌ لهذه الكائنات، فهو المقصود الأظهر لخالق الموجودات. والقلب كالنواة، فهو المرآة الأنور لصانع المخلوقات من هذه الحكمة، فالإنسان الأصغر في هذه الكائنات هو المدار الأظهر للنشر والمحشر في هذه الموجودات، والتخريب والتبديل والتحويل والتجديد لهذه الكائنات).

سەرەتای ئەم بڕگە عەرەبی‌یەش ئەمەی خوارەوەیە:

(فسبحانَ مَنْ جعل حديقةَ أرضه: مشهرَ صَنعتِهِ، محشرَ فطرته، مظهر قدرته، مدارَ حكمته، مزهرَ رحمتِهِ، مزرعَ جنَّتِهِ، ممرَّ المخلوقاتِ، مسيلَ الموجوداتِ، مكيلَ المصنوعاتِ.

فمُزَيَّنُ الحيواناتِ، منقَّشُ الطويراتِ، مثمَّرُ الشجراتِ، مزهَّرُ النباتاتِ: معجزاتُ علمِهِ، خوارقُ صُنعِهِ، هدايا جودِهِ، براهينُ لطفِهِ.

تبسُّمُ الأزهارِ من زينةِ الأثمار، تسجُّعُ الأطيارِ في نسمةِ الأسحارِ، تهزُّجُ الأمطار على خدود الأزهارِ، ترحُّمُ الوالداتِ على الأطفالِ الصغارِ: تعرُّفُ ودودٍ ، توَدُّدُ رحمنٍ، ترحُّمُ حنّانٍ، تحنُّنُ منّان، للجن والإنسان، والروح والحيوان، والملك والجان).

پوختە ڕوونکردنەوەی ئەم بیرکردنەوەیەی کە بە زمانی عەرەبی بە دڵدا هات، بەم جۆرەیە:

هەموو بەروبوومەکان و گشت تۆوەکانی ناویان: موعجیزاتی دانستی خوای گەورە و.. کاری دەراسای سنعەتی خواوەند و.. دیاریی میهرەبانیی ئیلاهی و.. بەڵگەی ماددیی وەحدانییەتن و.. چەند مزگێنی‌یەکن مژدەی لوتف و بەزەیی خواوەندیان پێیە کە لەودنیادا دەیانبەخشێت و.. چەند شایەتێکی ڕاستن لەسەر ئەوەی کە بەدیهێنەریان بەتوانا و ئاگاداری هەموو شتێکە. کەواتە بەر و تۆوەکان

لە هەموو گۆشە و هەرێمێکی جیهانی "زۆری"دا ئاوێنەی "تاکی"ی خواوەندن و، لە هەموو لایەکی ئەم جیهانەدا، کە وەك درەخت پەل‌وپۆی زۆری لێ بووەتەوە، سەرنجەکان لە "زۆری"یەوە بۆ لای "تاکی" ڕادەکێشن!

هەموو بەر و تۆوێك بە زمانی حاڵ دەڵێت: ئەم درەختە مەزنەی کە ئەم هەموو ئەندام و دەمارانەی لێ بووەتەوە پارچە پارچە و بەش بەش نی‌یە، هەرچی لەودایە لە ئێمەش‌دا هەیە، "زۆری"ی ئەو لە ناوەندی "یەك‌بوون"ی ئێمەدایە. تەنانەت "تۆو"یش = کە وەك دڵی بەر وایە = ئاوێنەیەکی ماددی‌یە، چونکە لە دڵی خۆی‌دا بە پەنهانی ذیکری ناوە جوانەکانی خوا دەکات، بە وێنەی "درەخت" کە بە ئاشکرا ئەو ذیکرە دەکات.

ئنجا هەروەك بەر و تۆوەکان ئاوێنەی "وەحدانییەت"ن، چەند ئاماژەیەکی بینراوی "قەدەر" و چەند هێمایەکی "بەرجەستەی قودرەت"یشن، بە چەشنێ کە قەدەر لە ڕێی ئەوانەوە = بە هێما = دەڵێت: ئەم درەختە و سەرجەم لق و پەلە تێك‌ئالاوەکانی لەم تۆوەوە گەشەیان کردووە، کەواتە ئەم درەختە لە بواری "دروست کردن و شێوەکێشانی بەدیهاتووان"دا بەڵگەیە لەسەر وەحدانییەتی بەدیهێنەرەکەی.. ئنجا دوای لق‌لێ‌بوونەوە و زۆربوونی لق و پەلەکانی، حەقیقەتەکەی خۆی لە "بەر"ێك‌دا و سەرجەم واتاکانیشی لە "تۆو"ێك‌دا کۆ دەکاتەوە. بەمەش دەبێت بە بەڵگە لەسەر دانستی بەدیهێنەرە مەزنەکەی لە بواری "بەدیهێنان و کارسازی"دا.

هەروەك ئەم درەختە ئاوایە، درەختی بەدیهاتووانیش بە هەمان جۆرە، چونکە درەختی بوونەوەران "بوون"ی خۆی لە سەرچاوەی "وەحدانییەت" وەردەگرێت و هەر بەویش پەروەردە دەبێت و گەشە دەکات و، پاشان بەری "مرۆڤ" دەگرێت، کە لە نێوان ئەم "زۆری"یەی بوونەوەراندا دەبێت بە بەڵگە لەسەر وەحدانییەت. ئەوەتا "دڵ"ی مرۆڤ لە ناوەندی ئەم "زۆری"یەدا بە چاوی ئیمان نهێنیی "وەحدانییەت" دەبینێت.

هەروەها ئەو بەروبووم و تۆوانە چەند ئاماژەیەکن بۆ حیکمەتی پەروەردگار، چونکە "حیکمەت" بە زمانی ئەو بەر و تۆوانە دەدوێت و، هەست و نەستی ئەهلی هەست و شعووریش بۆ ئەمەی خوارەوە بێدار دەکاتەوە:

ڕوانینی کوللی و کارسازیی گشتیی ئەم درەختە = بە گشت فراوانی و شموولییەتێکیان = ڕوویان لەم بەرەیە. چونکە ئەو "بەر"ە نموونەیەکی پوخت و بچووکی ئەو درەختەیە و مەبەست لە بوونی درەختەکەدا ئەوە. ئنجا ڕوانینی کوللی و کارسازیی گشتی دەڕواننە تۆوی ناو بەروبوومەکە، چونکە "تۆو" ناوەرۆك و پێڕستی درەختەکەی لە خۆدا هەڵگرتووە. بەو واتایەی کە ئەو کەسەی کاروباری درەخت دەسازێنێت و ئەوانەش کە پەیوەندییان بە کارسازیی درەختەکەوە هەیە، تێکڕا ڕوویان لە یەك بە یەکی بەروبوومەکانی ئەو درەختەیە کە مەبەستی سەرەکین لە بەدیهێنانی ئەو درەختەدا.

پاشان ئەم درەختە زەبەلاحە بۆ مەبەستی نوێکردنەوە و لە پێناوی بەروبوومە وردیلەکانیدا هەندێ لە لق و پەلەکانی هەڵدەپاچرێن و موتوربە دەکرێن تاکو لە ئەنجامدا بەروبوومی باقیی ئەوتۆ بگرن کە گەلێ جوان و ناسکتر بن.

مرۆڤیش، کە "بەر"ی درەختی بوونەوەرانە، بە هەمان جۆرە. چونکە مەبەست لە بەدیهێنانی درەختی بوونەوەراندا گرتنی بەری مرۆڤە، تۆوی ئەو بەرەش "دڵ"ی ئادەمیزادە کە ڕووناکترین و هەمەکیترین ئاوێنەکانی کردگاری شکۆمەندە.

جا لەسەر بناغەی ئەم حیکمەتەیە کە: ئەم مرۆڤە بچووکە بووە بە تەوەرەی گەلێ ئاڵوگۆڕی مەزنی وەك حەشر و نەشر و، هۆی کاولبوون و ئاڵوگۆڕبوونی بوونەوەران. چونکە لەبەر دادگایی کردنی مرۆڤە کە دەرگای دنیا دادەخرێت و هی دواڕۆژ دەکرێتەوە!

مادەم باسی "دواڕۆژ" هاتە ئاراوە، ئەوا کاتی باسکردنی ڕاستییەکی ڕوون و گرنگ هاتووە، کە لایەنێکی ڕوانینی ڕوونکردنەوەکانی قورئانی پیرۆز و بەهێزیی دەستەواژەکانی لە بواری چەسپاندنی حەشردا دەردەخات. ئەویش بریتییە لەمەی خوارەوە:

ئەنجامی ئەم بیرکردنەوەیە ڕوونی دەکاتەوە کە: لە پێناوی دادگایی کردنی مرۆڤ و شادبوونیدا بە بەختەوەریی هەمیشەیی، گەر پێویست بکات سەرجەمی گەردوونیش دەڕووخێنرێت. ئەو هێزەش کە توانای ڕووخاندن و ئاڵوگۆڕکردنی گەردوونی هەیە لە بەرچاودایە. بەڵام "حەشر" دارای چەندەها

پلەیە، هەندێکیان: دەبێ بزانرێت و ئیمانهێنان پێی فەرزە لەسەر هەموو کەسێك.. هەندێکی تریشیان: بەپێی پلەکانی بەرزبوونەوەی ڕۆحیو فیکری دەردەکەون و زانینی ئەم بەشەیان لەو پلانەدا پێویستە.

جا قورئانی پیرۆز بۆ ئەوەی بە جۆرێکی بێ گومان ئاسانترین و ئاساییترینی پلەکانی حەشر بچەسپێنێت، دەچێ توانستێکی یەکجار مەزن بۆ کردنەوەی فراوانترین و مەزنترین بازنەکانی حەشر دەردەخات!

ئەوەتا ئەو پلەیەی حەشر کە پێویستە هەموان ئیمانی پێ بهێنن بریتییە لەوەی: خەڵکی دوای مردنیان گیانەکانیان دەڕوات بۆ چەند شوێنێکی تر و، جەستەکانیشیان دەبنەوە بە خاك و دەپتورکێن، جگە لە "عجب الذنب" کە بەشێکی بچووکی جەستەی مرۆڤە و لە حوکمی تۆودایە و دانارزێت و خوای گەورەش لە ڕۆژی حەشردا جەستەی مرۆڤ لەسەر ئەم بەشە بچووکە زیندوو دەکاتەوە.

جا ئەم پلەیەی "ئیمان بە حەشر" هێندە ئاسانە کە لە هەموو بەهارێكدا ملیۆنەها نموونەی لەسەر هەیە. کەچی قورئانی پیرۆز بۆ مەبەستی چەسپاندنی ئەم پلە ئاسانە: هەندێ جار توانستێك دەردەخات کە بتوانێت حەشر و نەشری سەرجەمی گەردیلەکان بکات و.. هەندێ جاری تر ئاسەوارەکانی توانست و دانستێك دەخاتە ڕوو کە بتوانن سەرانسەری بەدیهاتووان بۆ نەمان و عەدەم بنێرن و پاشان لەوێوە بیانهێننەوە.. لە هەندێ ئایەتیشیدا شوێنەوار و کارسازیی توانست و دانستێك دەردەخات کە بتوانن ئەستێرەکان بە ئاسماندا بپرژێنن و ئاسمانەکانیش شەق و پەق بکەن و.. لە چەند ئایەتێکی تریدا کارسازیی توانستو دانستێك پیشاندەدات کە بتوانێت بە تەنها یەك هاوار و بە تەنها یەك جار سەرجەمی زیندەوەران بمرێنێت و پاشان زیندوویان بکاتەوە و.. لە چەند ئایەتێکی تریدا توانست و دانستێك ڕوون دەکاتەوە کە بتوانێت یەك بە یەکی زیندەوەرانی ڕووی زەوی بە جیاجیا حەشر و نەشر بکات و.. هەندێ جاری تریش شوێنەواری توانست و دانستێك پێش چاو دەخات کە بتوانێت هەموو گۆی زەوی هەپروون هەپروون و چیاکانیش ورد و خاش بکات!

بەو واتایەی جگە لەو پلەیەی حەشر، کە دەبێ هەموان بیزانن و ئیمانیان پێی هەبێت، گەلـێ پلەی تری هەن کە دەتوانرێت بەو توانست و دانستە بێنە دی.

جا ئەگەر دانستی پەروەردگار خواستی لەسەر بەرپابوونی ئەو پلە زۆرانەی حەشر و قیامەت بوو، ئەوا بێ هیچ گومانێك هەر هەموویان یان هەندێکی گرنگیان، هاودەم لەگەڵ حەشر و نەشری مرۆڤدا بەرپا دەکات.

پرسیار دەکەن و دەڵێن:

ئێوە لە "وتەکان"دا زۆر جار "قیاسی تەمسیلی" دەهێنن. کەچی بەپێی زانیاریی"مەنتیق" ئەم چەشنە قیاسە یەقین نابەخشێت. خۆ لە بابەتە یەقینییەکاندا پێویست بە بەڵگەی مەنتیقی دەکات، "قیاسی تەمسیلی"ش تەنها لەو چەشنە بابەتانەدا بەکار دەهێنرێت کە پێویستیان بە بەڵگەی مەنتیقی نییە و تەنها "ظەننی غالیب" سەروزیادیانە، بەپێی بڕیاری زانایانی "ئوصوولی فیقهـ"..

سەرەڕای ئەوەی کە تۆ تەمسیلەکان لە شێوەی "حیکایات"دا دەهێنیت، خۆ حیکایاتیش ئەندێشەیین و حەقیقی نین و هەندێ جاریش پێچەوانەی واقیعن!

وەڵام:

بەڵێ، لە زانیاریی مەنتیقدا هاتووە کە: "قیاسی تەمسیلی" یەقینی زانستی بەدەستەوە نادات. بەڵام دەبێ بزانین کە قیاسی تەمسیلی جۆرێکی هەیە گەلـێ زیاتر لە بەڵگەی یەقینیی مەنتیق بەهێزترە، تەنانەت لە جۆری یەکەمی شکڵی یەکەمی مەنتیق زیاتر یەقین دەبەخشێت. ئەم جۆرەی قیاسی تەمسیلی بریتییە لە:

(دەرخستنی بەش و چمکێکی حەقیقەتێکی گشتی بە نموونەهێنانەوەیەکی جوزئی، پاشان بنیاتنانی بڕیار لەسەر ئەو حەقیقەتە و، ڕوونکردنەوەی یاسای حەقیقەتەکە لە ماددەیەکی جوزئي و تایبەتیدا، تاکو بە بۆنەی ئەو ماددەیەوە حەقیقەتە مەزنەکە بناسرێت و ماددە جوزئییەکانیشی بۆ لا بگەڕێنەوە).

بۆ نموونە: "خۆر" هەرچەند تەنها یەك زاتی تەنیایە، کەچی بەهۆی "نوورانێتی"یەوە لە نزیك هەموو شتێکی بریسکەدارەوە ئامادەیە. جا ئا بەم نموونەیە، یاسای حەقیقەتێك ڕوون دەکرێتەوە کە بریتییە لەوەی: "ڕووناکی" و

"شتی نوورانی" پابەند ناکرێن و نابەسترێنەوە، ئەوەتا دوور و نزیك، کەم و زۆریان بەلاوە یەکسانە و "شوێن"یش ناتوانێت سنووریان بۆ دابنێت.

نموونەیەکی تر: نموونەهێنانەوە بە: (پێکهاتن و وێنەکێشانی بەر و گەڵای درەخت لە یەك کاتدا.. بە یەك شێواز.. بە ئاسانییەکی تەواو.. بە جوانترین شێوە.. لە تەنها یەك مەڵبەندەوە.. بە یەك یاسای ئەمری) بۆ مەبەستی پیشاندانی بەشێکی ڕاستییەکی مەزن و چمکی یاسایەکی گشتییە. جا ئەو ڕاستییە و یاساکەی، بە چەشنێکی بێگومان دەیچەسپێنن کە ئەو بوونەوەرە مەزنانە، وەك ئەم درەختە وان، یاسای ئەم حەقیقەتەیان بەسەردا جێبەجێ دەکرێت. کەواتە ئەوانیش، وەك ئەم درەختە، مەیدانی هاتوچۆکردنی ئەو نهێنییەی تەنیایی (ئەحەدییەت)ی خواوەندن.

سەرجەمی قیاسە تەمسیلییەکانی ناو "وتەکان" لەم جۆرەن، کە لە بەڵگەی بێگومانی مەنتیقی بەهێزترن و لەو زیاتریش یەقین و دڵنیایی دەبەخشن.

وەڵامی پرسیاری دووهەم:

لە هونەری "ڕەوانبێژی"دا زانراوە کە: ئەگەر واتای وشە و گوفتار بۆ مەبەستێکی تری جگە لە واتا سەرەکییەکەی بەکارهێنرابێت، پێی دەوترێت: "لەفزی کینائی" و، ئەو کاتە واتا ئەسڵییەکە لەو لەفزە کینائییەدا "ڕاست و درۆ" ڕووی تێ ناکات. بەڵکو تەنها واتا کینائییەکە بە: "ڕاست" یان "درۆ" وەسف دەکرێت. بەو پێیە ئەگەر واتا کینائییەکە ڕاست بێت ئەوا گوفتارەکە ڕاستە، خۆ ئەگەر واتا ئەسڵییەکە لێرەدا ڕاست نەبێت، زیان لە ڕاستیی واتا کینائییەکە نادات. بەڵام ئەگەر واتا کینائییەکە ڕاست نەبوو ئەوا هەرچەند واتا ئەسڵییەکەش ڕاست بێت گوفتارەکە هەر بە درۆ دادەنرێت!

بۆ نموونە، دەوترێت: "فلانٌ طويلُ النجادِ" واتە: کێلانی شمشێرەکەی فلانەکەس درێژە..

ئەم گوفتارە کینایەیە لە: درێژیی باڵای ئەو کەسە. جا ئەگەر لە ڕاستیدا باڵای بەرز بوو ئەوا گوفتارەکە ڕاستە، هەرچەند شمشێر و کێلانیشی نەبێت. بەڵام گەر

بالاَی بەرز نەبوو، با شمشێر و کێلانی درێژیشی ببێت، گوفتارەکە هەر بە درۆ دادەنرێت، چونکە واتا ئەسڵییەکەی ئەم گوفتارە مەبەست نەبووە!

جا ئەو حیکایەتانەی کە لە وتەی دەهەم و بیستودووهەم و هاوچەشنیاندا هێنراون، هەموویان کینایەن و ئەو ڕاستییانەش کە حیکایەتەکانیان کۆتایی پێ دێت و لەوپەڕی ڕاستی و یەکاویەك بووندان لەگەڵ واقیعدا، واتا کینائییەکانی ئەو حیکایەتانەن. واتا ئەسڵییەکانیشیان چاویلکەیەکی تەمسیلین، هەرچی چۆن بن ڕاستی و دروستیی واتا کینائییەکان تێكنادەن. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە ئەو حیکایەتانە چەند نموونەهێنانەوەیەکن زمانی حاڵیان لە شێوەی زمانی گوفتار تێدا بەکارهێنراوە و، بۆ مەبەستی تێگەیاندنی عامەی خەڵکیش کەسی مەعنەوییان لە شێوەی کەسی ماددی تێدا دەرخراوە.

مەبەستی سێهەم

نوێنەر و بانگەوازکاری گومڕایی، دوای ئەوەی وەڵامی گومانبڕ و قەناعەتبەخش و دەمکوتکەری پرسیاری دووهەمی وەرگرت..

پرسیاری سێهەمی ئاراستە کرد و، وتی:

قورئانی پیرۆز "أحسن الخالقين" و "أرحم الراحمين" و چەند وشەیەکی تری وەك ئەمانەی بەکارهێناوە کە ئەوە دەگەیەنن چەندین "خالیق" و "راحیم"ی تر هەبن..

پاشان ئێوە دەڵێن: پەروەردگاری عالەمیان کەماڵێکی نەبڕاوەی هەیە و ئەوپەڕی پلەی هەموو جۆرەکانی کەماڵاتی لە خۆدا جەم کردووە.. کەچی کەماڵاتی شتان بە دژەکانیاندا دەناسرێت، چونکە ئەگەر "ئازار" نەبوایە "لەزەت" بە کەماڵ دانەئەنرا و، گەر "تاریکی" نەبوایە "ڕووناکی" نەدەهاتەدی و، گەر "جودایی"ش نەبوایە "بە یەك شادبوون" هیچ لەزەتێکی نەدەبەخشی.. هتد؟

وەڵام: کەرتی یەکەمی پرسیارەکە بە پێنج ئاماژە وەڵام دەدەینەوە:

ئاماژەی یەکەم:

قورئانی پیرۆز، هەر لە سەرەتاوە تا کۆتایی، تەوحید ڕوون دەکاتەوە و بە جۆرێکی بێ گومان دەیچەسپێنێت. ئەمەش لە خۆیدا بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەو جۆرە وشانەی قورئان ئەو واتایانە ناگەیەنن کە ئێوە لێیان تێدەگەن. بەڵکو فەرموودەی خوای گەورە کە دەفەرموێ: **(اَحسنُ الخالقين)** ئەو واتایە دەگەیەنێت کە خواوەند لە جوانترینی پلەکانی خالیقییەت(بەدیهێنەرێتی)دایە. ئەم ئایەتە هەرگیز هیچ بەڵگە و نیشانەیەکی تێدا نی‌یە لەسەر بوونی بەدیهێنەرێکی تر. چونکە "خالیقییەت" وەك هەموو سیفەتەکانی تر، دارای گەلێ پلەی زۆر و زەبەندەیە. کەواتە (أحسنُ الخالقين) ئەوە دەگەیەنێت کە: بەدیهێنەری مەزن لە جوانترین و لەوپەڕی پلەکانی "خالیقییەت"دایە.

ئاماژەی دووهەم:

(اَحسنُ الخالقين) و دەستەواژە قورئانی‌یەکانی تری هاوچەشنی، ڕوویان لە "فرە خالیقی" نی‌یە، بەڵکو ڕوویان لە جۆرەکانی "مەخلووقییەت"ە. واتە ئەو خالیقەی کە هەموو شتێك بەدیدەهێنێت، بە جوانترین شێوە و باشترین پلە بەدیی‌دەهێنێت. ئایەتی **(اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ)**هەروەها ئایەتە پیرۆزەکانی تری هاوچەشنی، ئەم واتایە دەردەخەن.

ئاماژەی سێهەم:

ئەو بەراوردانەی کە لە دەستەواژەکانی وەك: "أحسن الخالقين" و "الله أكبر" و "خير الفاصلين" و"خير المحسنين" و هاوچەشنیاندا هەن، بەراورد و موفاضەلە نین لە نێوان چەند سیفاتێکی واقیعیی خوای گەورە و ئەوانەدا کە نموونەی ئەو سیفەت و کردارانەیان لە لایە . نەخێر.. چونکە هەرچی کەماڵات هەن لەناو سەرجەمی گەردوون و جیننی و ئادەمیزاد و مەلائیکەتدا، تێکڕا سێبەرێکی لاوازن لەچاو کەماڵی ڕەهای خوای گەورەدا. ئیتر چۆن دەگونجێ بەراوردیان لە نێواندا بکرێت؟ کەواتە بەراوردەکە بە گوێرەی ڕوانینی خەڵکی‌یە بە تایبەت هی ئەهلی غەفڵەت.

وا نموونەیەك بۆ ڕوونکردنەوە دەهێنینەوە:

"سەربازێك" گوێڕایەڵی و ملکەچیی تەواو لە ڕووی عەریفەکەیدا دەنوێنێت و پێی وایە هەموو خێر و چاکەیەکی لە عەریفەکەیەوە دەست دەکەوێت و، مەگەر بە دەگمەن دەنا پادشای هەر بە خەیاڵدا نایەت، خۆ ئەگەر بە خەیاڵیشیدا بێت ئەوا هەر منەتباری و سوپاسگوزاری پێشکەشی عەریفەکەی دەکات. جا بەم چەشنە سەربازە دەوترێت: (پادشا لە عەریفەکە گەورەترە و، سوپاس تەنها پێشکەشی ئەو بکە). دیارە مەبەست لەم گوفتارە بەراوردکردن نییە لە نێوان سەرکردایەتیی واقیعیی بەسام و شکۆی پادشا و سەرکردایەتییە جوزئی و ڕواڵەتییەکەی عەریفەکەدا، چونکە هەرگیز بەراورد و تەفضیلیئاوا هیچ واتایەکی تێدا نییە، بەڵکو بەراوردەکە ڕووی لە پەیوەندی و بایەخدانی سەربازەکەیە بە عەریفەکەی کە لە ڕادەیەکی وادایە بەسەر غەیری خۆیدا پێشیدەخات و سوپاس هەر تەنها پێشکەشی ئەو دەکات و هەر تەنها ئەوی خۆش دەوێت!

بە وێنەی ئەم نموونەیە، هۆکارە ڕواڵەتییەکان بە وەهمی ئەهلی غەفڵەت لە حوکمی خالیق و نیعمەتبەخشدان و، دەبن بە پەردە لە ڕووی بینینی نیعمەتبەخشی ڕاستەقینەدا. بۆیە ئەوان بە توندی دەست لەو هۆکارە ڕواڵەتیيانە گیر دەکەن و پێیان وایە هەموو نیعمەت و چاکەیەك لەو پەردە و هۆکارانەوە هاتووە، ئەوەتا سوپاس و مەدح و سەنایان پێشکەشی ئەوان دەکەن. ئا لێرەدا قورئانی پیرۆز پێیان دەفەرموێ: "الله أكبر"، "أحسن الخالقين"، "خير المحسنين". واتە تەنها ڕوو لەو بکەن و سوپاسی ئەو بکەن.

ئاماژەی چوارەم:

هەروەك بەراورد و تەفضیل لە نێوان بوونەوەرانی حەقیقیدا ساز دەکرێت، لە نێوان شتانی ئیمکانی و گریمانکراویشدا دەکرێت. ئنجا هەروەك زۆربەی ماهییەتی شتان چەند پلەیەکی زۆریان هەیە، بە هەمان جۆر ماهییەتی ناوە جوانەکانی خوای گەورە و سیفەتە خاوێنە شکۆمەندەکانیشی دەکرێ گەلێ پلەی زۆریان تێدا بێت.

جا خوای گەورە لە کاملترین و جوانترینی پلە مومکین و تەسەوورکراوەکاندایە. تەنانەت گەردوون و سەرجەمی کەمالاتی ناویشی شایەتێکی ڕاستن لەسەر ئەم حەقیقەتە و ئایەتی: **(لَهُ الأَسماءُ الحُسنی)** کە وەسفە بۆ هەموو ناوەکانی، ئەم واتایە دەردەبڕێت.

ئاماژەی پێنجەم:

ئەم بەراورد و موفازەلەیە لە بەرامبەر غەیری خواوە نی‌یە، بەڵکو خوای گەورە دوو جۆر سیفەت و دەرەوشانەوەی هەیە.

یەکەم: کارسازی و ئیش‌بەڕێ‌کردنی بۆ شتان لە شێوەی یاسایەکی گشتی‌دا، کە بە نهێنیی "تاکی" لە ژێر پەردەی "هۆکارەکان"دا ئەنجامیان دەدات.

دووهەم: کارسازی و ئیش بەڕێ‌کردنی ڕاستەوخۆ و تایبەتیی بۆ شتان بەهۆی نهێنیی "تەنیایی"یەوە، بێ بەکارهێنانی پەردەی هۆکارەکان..

کەواتە چاکەی ڕاستەوخۆ و، بەدیهێنانی ڕاستەوخۆ و دەرەوشانەوەی ڕاستەوخۆی مەزنێتی خوای گەورە بەهۆی نهێنیی "تەنیایی"یەوە، گەلێ مەزن‌تر و جوان‌تر و بەرزترە لە چاکەکاری و بەدیهێنان و مەزنێتیی خواوەند کە لە ڕێی هۆکارەکانەوە ئاسەوارەکانیان دەردەکەون.

بۆ نموونە: ئەگەر پادشا لە چینی "ئەولیا"کان بێت و سەرجەمی حوکم و فەرمانڕەوایەتی‌یەکانیش لە دەستی خۆی‌دا بن ، ئەوا کارمەندەکانی دەوڵەتەکەی و سەرکردەکانی سوپاکەی لە پەردە و هۆکار بەولاوە هیچی تر نین.

جا کاربەڕێ‌کردنی ئەم پادشایە بە دوو جۆرە:

یەکەم: بەو فەرمانانەیە کە دەریاندەکات و بەو ئیجرائاتانەشە کە بە یاسایەکی گشتی و بەهۆی کارمەند و سەرکردە ڕواڵەتی‌یەکان و بە گوێرەی قابیلییەتی پلە و مەقام، ئەنجامیان دەدات.

دووهەم: چاکەکاری و ئیجرائاتە ڕاستەوخۆکانیەتی کە لە ڕێی یاسای گشتی‌یەوە نین و کارمەندە ڕواڵەتی‌یەکانی تێدا نەکردوون بە پەردە.

ئاشکرایە ئەمەی دووهەمیان گەلێ جوان و بەرزترە لەوەی پێشوو، کە بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ ئەنجام دەدرێت.

خوای گەورەش (ولله المثل الأعلى) کە پادشای ئەزەل و ئەبەد و پەروەردگاری هەموو جیهانەکانە، بۆ مەبەستی دەرخستنی عیززەت و مەزنیی پەروەردگاریێتی‌یەکەی، هۆکارەکانی بە وێنەی پەردە داناوە لە ڕووی بەڕێ‌کردنی کارەکانی‌دا.

خۆ جگە لەمە، لە دڵی هەموو بەندەکانی‌دا تەلەفۆنێکی تایبەتیی داناوە و، فەرمانی(**إِيَّاكَ نَعبُدُ وَإِيَّاكَ نَستَعِينُ**)ی بۆ دەرکردوون. واتە: بەندایەتی‌یەکی تایبەتیی بۆ دەست‌نیشان کردوون کە ڕاستەوخۆ بەو تەلەفۆنەی ناو دڵیان ڕوو لەو بکەن و واز لە هۆکارەکان بهێنن و پشت‌گوێیان بخەن. بەم جۆرە خوای گەورە ڕووی بەندەکانی لە بوونەوەرانەوە بۆ لای خۆی ئاراستە دەکات.

جا فەرمایشتەکانی خوای گەورە: (**أَحسن الخالقين**) و (**أَرحم الراحمين**) و هەروەها: "الله أكبر" ئەم واتا ناوبراوەیان لەخۆ گرتووە.

* * *

سەبارەت بە کەرتی دووهەمی پرسیارەکەی نوێنەری گومڕایی، ئەوا وەڵامەکەی لە پێنج هێمادایە:

هێمای یەکەم:

لە پرسیارەکەدا دەڵێت: هەر شتێك دژی نەبێت چۆن کەماڵی دەبێت؟

وەڵام:

خاوەنی ئەم پرسیارە لە "کەماڵی حەقیقی" نەگەیشتووە، چونکە پێی وایە ئەو کەماڵە شتێکی گوێرەیی(نیسبی)یە!

هەموو تایبەتکاری و چاکە و پێشکەوتنێك بەسەر کەسانی تردا، کە لە

ئەنجامی بەراوردکردنی نێوان شتانەوە سەرهەڵدەدات، لە ڕاستی‌دا چاکەی

ڕاستەقینە و کەماڵی حەقیقی نین، بەڵکو چەند چاکەیەکی نیسبین. ئەوەتا هێندە

لاوازن کە ئەگەر بەرامبەرەکەیت پشتگوێ خست و نەتخوێندەوە، ئەوا

ئەو چاکە و کەماڵەش بایەخیان نامێنێت و هیچ حسابێکیان بۆ ناکرێت!

بۆ نموونە: لەزەت و تایبەتکاریی "گەرمی" بەهۆی "ساردی"یەوەیە و، لەزەتی نیسبیی "خواردن"یش بە هۆی کاریگەریی "ئازاری برسێتی"یەوەیە. خۆ ئەگەر ئەو کاریگەریانە نەمێنن، چێژ و لەزەتەکانیش نامێنن، یان کەم دەبنەوە.

بەڵام لەزەت و خۆشەویستی و چاکە و کەماڵی "حەقیقی" ئەوانەن کە لەسەر بناغەی تەسەوورکردنی غەیری خۆیان و بەراوردکردنیان لەگەڵ ئەو غەیرەدا بنیات نەنرابن، بەڵکو خۆیان لە زاتی خۆیاندا وجوودیان ببێت و، حەقیقەتێکی ڕەگداکوتاو بن، وەك: لەزەتی وجوود و، ژیان و، خۆشەویستی و، خواناسی و، ئیمان و، مانەوە و، میهرەبانی و، شەفەقەت.. هەروەها وەك جوانیی: ڕووناکی و، بینین و، گوفتار و، سەخاوەت و، ڕەوشت و، شێوە و ڕوخسار.. هەروەها وەك کەماڵی: زات و، سیفەت و، کردار.. ئەمانە و تایبەتکارییە زاتییەکانی تری هاوچەشنیان، کە هەرگیز بە "بوون" یان بە "نەبوون"ی غەیری خۆیان ئاڵوگۆڕیان بەسەردا نایەت، بە: لەزەت و جوانی و کەماڵی "حەقیقی" دادەنرێن.

جا کەماڵاتی بەدیهێنەری خاوەن کەماڵ و کردگاری شکۆمەندی خاوەن جوانی، هەموویان زاتی و حەقیقین، هەرگیز غەیری خوای گەورە کاریان تێ ناکات.

هێمای دووهەم:

"سەیید شەریفی جورجانی"[1] لە کتێبی "شرح المواقف"دا دەڵێت: (هۆکاری خۆشەویستی: یان لەزەتە، یان بەرژەوەندییە، یان هاوڕەگەزێتییە، یان کەماڵە. چونکە کەماڵ لە خۆیدا خۆشویستراوە).

واتە: هەر شتێکت خۆشویست یان لەبەر لەزەت خۆشت دەوێت، یان لەبەر سوود و بەرژەوەندی، یان لەبەر هاوڕەگەزی = وەك حەز کردن لە مناڵ = یان لەبەر ئەوە خۆشت دەوێت کە دارای کەماڵە. جا ئەگەر هۆکاری خۆشەویستی‌یەکە "کەماڵ" بوو، ئەوا پێویست بە هۆکارێکی تری خۆشەویستی ناکات، چونکە کەماڵ هەر لە خۆیدا مایەی خۆشویستنە.

نموونەی ئەمە وەك: خۆشویستنی خاوەن فەزڵ و پیاوچاکانی پێشینان لە لایەن خەڵکی‌یەوە، ئەوەتا بێ ئەوەی هیچ پەیوەندی‌یەك لە نێوانیاندا هەبێت بیانبەستێت بە یەکەوە، کەچی خۆشیاندەوێن و ڕێزیان لە بەرامبەرەوە بۆ دەردەبڕن.

جا کەماڵی خوای گەورە و کەماڵی هەموو پلەیەکی سەرجەمی ناوە جوانەکانی ئەو، هەموویان کەماڵی ڕاستەقینەن. بۆیە لە زاتی خۆیاندا مایەی خۆشویستنن.

خوای گەورەش کە خۆشەویستی حەقیقی و خۆشویستراوی حەق و ڕاستەقینەیە، بە خۆشەویستی‌یەکی شایانی خۆی: کەماڵی حەقیقی و جوانیی سیفات و ناوە جوانەکانی خۆی خۆش دەوێت و، هەروەها جوانیی سنعەت و بەدیهاتووەکانیشی خۆش دەوێت کە هۆی دەرکەوتن و ئاوێنەی ئەو کەماڵەن. لەبەر ئەوە، گشت پێغەمبەران و ئەولیاکانیشی خۆش دەوێت، بە تایبەت پێشەوای پێغەمبەران و پادشای ئەولیاکان و خۆشەویستی پەروەردگاری جیهانیان، صلی الله علیه وسلم.

واتە: لەبەر ئەوەی جوانی‌یەکەی خۆی خۆش دەوێت، ئەوا

خۆشەویستەکەشی = صلی الله علیه وسلم = خۆش دەوێت، چونکە ئاوێنەی

جوانی‌یەکەیەتی..

هەروەها لەبەر ئەوەی ناوە جوانەکانی خۆی خۆش دەوێت، ئەوا خۆشەویستەکەی خۆی = صلی الله علیه وسلم = و برایانی ئەویشی خۆش

دەوێت، چونکە هەر ئەو خۆشەویستە خاوەن هەست و شعوورەیەتی کە بە تەواوی پەی بەو ناوانە ببات..

هەروەها لەبەر ئەوەی سنعەتەکەی خۆی خۆش دەوێت، ئەوا خۆشەویستەکەی =صلی الله علیه وسلم = و هاووێنەی ئەویشی خۆش دەوێت، چونکە سنعەتی ئەو ئاشکرا دەکات و خەڵکییان بۆ لا ڕێنمایی دەکات..

هەروەها لەبەر ئەوەی بەدیهاتووانی خۆی خۆش دەوێت، ئەوا خۆشەویستەکەی =صلی الله علیه وسلم = و هەموو ئەوانەشی خۆش دەوێت کە بە ڕێ و شوێنی ئەودا دەڕۆن، چونکە هەر ئەوە کە نرخ و بەهای بەدیهاتووانی دەزانێت و پیرۆزبایییان لـێ دەکات و دەفەرموێ: "ماشاء الله چەندە جوان بەدیهێنراون"!

هەروەها لەبەر ئەوەی جوانیی بەدیهاتووانی خۆی خۆشدەوێت، ئەوا خۆشەویستەکەی = صلی الله علیه وسلم = و شوێنکەوتووان و برایانی ئەویشی خۆش دەوێت، چونکە هەر ئەوە هەموو ڕەوشتە بەرزەکانی لە خۆیدا جەم کردبێت.

هێمای سێهەم:

هەموو جۆرەکانی کەماڵی ناو گەردوون نیشانە و ئاماژەن بۆ کەماڵ و جوانیی زاتی مەزنی پەروەردگار. تەنانەت هەرچی جوانی و کەماڵ هەن تەنها سێبەرێکی لاوازن لە چاو کەماڵی ڕاستەقینەی ئەودا. وا لێرەدا ئاماژە بۆ پێنج بەڵگەی ئەم ڕاستییە دەکەین:

بەڵگەی یەکەم: هەموو کۆشکێکی مەزنی نەخشێنراوی ڕازاوە = بە ئاشکرا = بەڵگەیە لەسەر وەستایەکی کارامە. چونکە کاری کامڵ و ڕێكوپێك و ڕەنگین (کە لەم نموونەیەدا سنعەت و نەخشی ناوازەیە) بە ئاشکرا بەڵگەیە لەسەر بوونی بکەر و وەستا و ئەندازیارێکی کامڵ و، ئاماژە دەکات بۆ ناونیشان و ناوەکانی ئەو وەستا و ئەندازیارە، وەك ناونیشان و ناوی: (نەخشونیگارکێش و، وێنەکێش). ئنجا ئەو ناوە کاملانەش بێگومان بەڵگەن لەسەر سیفەتی سنعەتە

کامڵەکەی ئەو وەستایە، ئنجا کەماڵی ئەم سنعەت و سیفەتانەش بە ڕوونی بەڵگەیە لەسەر کەماڵی توانا و لێهاتنی ئەو وەستایە، ئنجا ئەو توانا و لێهاتنە کاملانەش بێ گومان بەڵگەن لەسەر کەماڵی زاتی خودی وەستاکە و لەسەر بەرزیی ماهییەتەکەی.

بە وێنەی ئەم نموونەیە، کۆشکی جیهانیش کە بریتی‌یە لەم ئاسەوارە ڕازاوە و کامڵە، بە ئاشکرا و بەداهەت بەڵگەیە لەسەر چەند کردارێك کە لەوپەڕی کەماڵ‌دان، چونکە جۆرەکانی کەماڵی ناو و ئاسەوار و شوێنەوارەکان لە کەماڵی کردارەکانەوە سەرچاوەیان گرتووە..

کەماڵی کردارەکانیش بە ئاشکرا بەڵگەن لەسەر کەسێکی بکەری خاوەن کەماڵ و لەسەر کەماڵی ناوەکانی وەك: "المدبر والمصور والحكيم والمزين" و ناوەکانی تری هاوچەشنیان کە پەیوەندی‌یان بە ئاسەوارەکەوە هەیە..

ئنجا بێ گومان کەماڵی ناونیشان و ناوەکانیش بەڵگەیە لەسەر کەماڵی وەسفەکانی ئەو بکەرە خاوەن کەماڵە، چونکە ئەگەر سیفەتەکان کامڵ نەبن ئەوا ئەو ناوانەی کە لێیانەوە پەیدا دەبن هەرگیز کامڵ نابن..

هەروەها کەماڵی ئەو وەسفانە بە ئاشکرا بەڵگەیە لەسەر کەماڵی کاروبارە زاتی‌یەکانی، چونکە بنەمای سیفەتەکان ئەو کاروبارە زاتی‌یانەن..

ئنجا کەماڵی کاروباری زاتیش بە ئەندازەی "علم اليقين" بەڵگەیە لەسەر کەماڵی زاتێکی مەزنی خاوەن کاروبار، بەڵگەیەکی هێندە بێ گومان کە ڕووناکیی ئەو کەماڵە هەرچەندەش بەناو پەردەکانی: کاروبارەکان و، سیفەتەکان و، ناوەکان و، کردارەکان و، ئاسەوارەکاندا تێپەڕ بووە، کەچی هێشتا هەر "جوانی" و "کەماڵ"ی لەم گەردوونەدا بە ئاشکرا پێش‌چاو خستووە.

ئایا دوای چەسپاندنی بوونی کەماڵێکی زاتی و حەقیقیی تا ئەم ڕادەیە، ئیتر دەبێ کەماڵی نیسبی چ بایەخێکی هەبێ، کە پابەندی غەیری خۆیەتی و، لە چاو هاوچەشنەکانی و بە سەرکەوتنی بەسەر دژەکانی‌دا "بوون" بەدەست دەهێنێت؟ ئایا ئەم کەماڵە نیسبی‌یە لە چاو ئەو حەقیقی‌یەدا کەماڵێکی کز و خامۆش نی‌یە؟!

بەڵگەی دووهەم: کاتێك مرۆڤ بە چاوی پەندلێوەرگرتن دەڕوانێتە ئەم گەردوونە، دڵو ویژدانی بە "حەدس"ێکی ڕاست، هەست دەکات کە: ئەو کەسەی بە جۆرەها جوانی بوونەوەران ئارایشت دەدات، بێ هیچ گومانێك خاوەنی جوانی و کەماڵێکی نەبڕاوەیە، بۆیە جوانی و کەماڵ لە کارەکانیدا دەردەکەوێت.

بەڵگەی سێهەم: ئاشکرایە کە سنعەتە هاوسەنگە ڕێكوپێك و جوانەکان، بەپێی "بەرنامە"یەك دروست کراون کە لەوپەڕی جوانی و وردەکاریدایە.. هەروەها بەرنامەی کامڵ و ورد و جوانیش بەپێی زانست و زەینێکی جوان داڕێژراوە و پاڵی بە توانا و لێهاتنێکی ڕۆحیی کامڵەوە داوە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە جوانیی مەعنەویی ڕۆح بەهۆی زانستەوە لە سنعەتدا دەردەکەوێت.

هەموو ئەم بوونەوەرانە و ئەو شتانەش لە ناویاندان و، سەرجەمی جوانییە ماددییەکان کە لە ژمارە نایەن، تەنها چەند نمێکی جوانییە مەعنەوی و زانستییەکانن، ئەو جوانی و کەماڵە زانستی و مەعنەوییانەش بێگومان درەوشانەوەی جوانی و کەماڵێکی هەتاهەتایین.

بەڵگەی چوارەم: ئاشکرایە کە ئەو شتەی ڕووناکی پەخش دەکات، دەبێ خۆیشی ڕووناك بێت و.. کرداری خێر و چاکەش بە دەستڕۆیشتن دەکرێت و.. نەرم و نیانیش لە شتی ناسك و نیانەوە پەیدا دەبێت. لەبەر ئەوە، بەخشینی جوانی و جۆرەهای کەمالات بە بوونەوەران بەڵگەیە لەسەر جوانی و کەماڵێکی هەمیشەیی، بە وێنەی ڕووناکی کە دەبێت بە بەڵگە لەسەر "خۆر".

هەروەك ڕووبارەکان بە لێدرەوشانەوەی خۆر دەبریسکێنەوە، ئەم بوونەوەرانەش بە وێنەی ڕووباری مەزن بەخوڕ دێن و دەڕۆن، بەچەشنێکی کاتی = یەك لە دوای یەك = جوانی و کەماڵیان تێدا دەبریسکێتەوە، پاشان هەریەکەیان دەڕۆن بە ڕێی خۆیانەوە. لەم بە دوایەکتر هاتنەی بریسکانەوەی ئەوانەوە دەردەکەوێت کە جیلوە و جوانیی ئەو ڕووبارە بە خوڕەمە هی زاتی خۆی نییە، بەڵکو جوانی و درەوشانەوەی خۆرێکی ڕووناکە. کەواتە هەرچی جوانی و

کەمالات = بە چەشنێکی کاتی = بەسەر لافاوی بوونەوەرانەوە دەبریسکێنەوە، تەنها بریسکانەوەی جوانیی ناوەکانی ئەو کەسەن کە "نوور"ی سەرمەدی‌یە!

نعم! تفاني المرآة.. زوال الموجودات، مع التجلّي الدائم.. مع الفيض الملازم، من اظهر الظواهر، من أبهر البواهر على أن: الجمال الظاهر.. أن الكمال الزاهر، ليسا مُلْكَ المظاهر. من أفصح تبيان.. من أوضح برهانٍ، للجمال المجرَّدِ.. للإحسان المجدَّدِ، للواجب الوجودِ.. للباقي الودود.

بەڵگەی پێنجەم: ئاشکرایە کە ئەگەر چەند کەسێکی جیاواز لە چەند ڕێگایەکی جیاجیاوە هاتبن و هەر هەمووشیان ڕووداوێکی دیاریکراو وەك خۆی بگێڕنەوە، ئەوا ئەم گێڕانەوەیە بە تەواتور دەبێت بە بەڵگەیەکی دڵنیایی‌بەخش لەسەر بوونی ئەو ڕووداوە.

هەموو ئەهلی کەشف و زەوق و شهوودی چینە جیاجیاکانی لێکۆڵەران و، ڕێگا جۆراوجۆرەکانی ئەولیاکان و، ڕێبازە لەیەك نەچووەکانی ئەصفیاکان و، ڕێڕەوە جیاجیاکانی دانا لێکۆڵەرەکان، کە مەشرەب و ڕێباز و لێهاتن و سەردەمەکانیشیان گەلێ جیاواز و جۆراوجۆرن، بە کەشف و زەوق و شهوود قسەیان لەسەر ئەوە یەکانگیر بووە کە: (هەرچی جوانی و کەمالات لە ڕووی بوونەوەران و ئاوێنەکانی بەدیهاتووانەدا دەردەکەون، تەنها درەوشانەوەی کەماڵی زاتێکی مەزن و جوانیی ناوەکانی ئەون).

جا یەکگرتنی هەموو ئەوانە لەسەر ئەم ڕاستی‌یە، بەڵگەیەکی گومانبڕی نەجووڵ و یەکدەنگی‌یەکی مەزنی وەهایە کە زامدار ناکرێت.

پێم وایە "نوێنەری گومڕایی" ناچارە هەڵبێت و گوێی خۆی بئاخنێت، نەبادا ڕاستی‌یەکانی ئەم هێمایە ببیستێت!

بەڵێ، مێشکە تاریکەکان، بە وێنەی شەمشەمەکوێرەن، توانای بینینی ئەم ڕووناکی‌یانەیان نی‌یە. بۆیە وا ئێمەش بایەخێکی ئەوتۆیان پێ نادەین!

هێمای چوارەم:

لەزەت و جوانیی هەرشتێك زیاتر بۆ هاووێنە و دژەکانی ناگەڕێتەوە، بەڵکو بۆ دیاردەکانی دەگەڕێتەوە. بۆنموونە: "کەرەم"(بەخشندەیی) سیفەتێکی خۆش و جوانە. مرۆڤی "کەریم"(بەخشندە) لەزەتێکی خۆش دەچێژێت کە دەبینێت کەرەم لەگەڵ کراوەکانی لەزەت لەو کەرەمە دەبەن و، بە شادمانی و خۆشحاڵیی ئەوان هەزار جار زیاتر لەزەت دەچێژێت، لە چاو ئەو لەزەتە نیسبی یەی کە بەدەستی دەهێنێت لە سەرکەوتنی بەسەر هاوەڵە سەخاوەتمەندەکانی دا!

بە هەمان جۆر، مرۆڤی خاوەن شەفەقەت و بەزەیی، بە ئەندازەی حەوانەوەی گشت ئەو کەسانەی کە شەفەقەتیان لە ڕوودا دەنوێنێت، لەزەتی ڕاستەقینە دەچێژێت.

ئەوەتا ئەو لەزەتەی کە دایك لە حەوانەوە و بەختەوەریی منالەکانیەوە بەدەستی دەهێنێت، هێندە بەهێز و ڕەگداکوتاوە کە گیانی خۆیشی لە پێناوی حەوانەوەی ئەواندا بەخت دەکات. تەنانەت لەزەتی ئەو شەفەقەتە "مریشك" هان دەدات کە بۆ پاراستنی جووجەڵەکانی، هێرش بۆ سەر شێر بەرێت!

کەواتە "لەزەت" و "جوانی" و "کەماڵ" و "بەختەوەریی ڕاستەقینە"ی وەسفە بەرزەکان، ناگەڕێنەوە بۆ هاوتا و دژانێك کە بۆیان تەسەوور دەکرێت. بەڵکو ڕوویان لەو شتانەیە کە وەك ئاوێنە وان و تیایاندا دەردەکەون و پەیوەندی یان پێیانەوە هەیە.

بۆ نموونە: جوانیی میهرەبانیی خواوەندی (جوان و، خاوەن کەماڵ و، حەیی و قەییوم و، حەننان و، مەننان و، ڕەحمان و، ڕەحیم) ڕووی لەو ڕەحمپێکراوانەیە کە بەزەیی و ڕەحمەت و میهرەبانیی ئەویان دەست کەوتووە، بە تایبەت ئەوانەی کە لە بەهەشتی هەمیشەیی دا جۆرەهای بەزەیی و میهرەبانیی فراوان و شەفەقەتی ئەویان بەدەست هێناوە..

هەروەها خوای گەورە خاوەنی شتێکی وەك "مەحەببەت"ە کە شایانی زاتی خاوێنی ئەو بێت، بە ئەندازەی خۆشحاڵی و بەختەوەریی بەدیهاتووانی.

هەروەها گەلێ "کاروبار"ی بەرز و جوان و موقەددەسی هەن کە تابڵێی خاوێنن و، واتای ئەوتۆیان هەیە کە شایانی خوای گەورەن و، ئێمە ناتوانین لەبەر نەبوونی ئیزنی شەرعی باسیان بکەین، لەو تەعبیرە یەکجار خاوێن و

موقەددەسانەی کە بە: لەزەتی موقەددەس و عیشقی موقەددەس و خۆشحاڵیی مونەززەهـ و قودسی، تەعبیر دەکرێن. بە چەشنێ کە هەریەکەیان لە چەندەها پلەی بەرزی و قودسی و نەزاهەتدان و، چ لەناو بوونەوەراندا و چ لەو عیشق و خۆشحاڵی‌یەش کە لەواندا هەستی پێ دەکرێت، دەردەکەون. وەك لە زۆر شوێندا چەسپاندوومانە.

ئەگەر دەتەوێت سەیری بریسکانەوەیەکی ئەو واتا مەزنانە بکەیت، ئەوا فەرموو بە چاویلکەی ئەم نموونەیە سەیری بکە:

مرۆڤێکی سەخاوەتمەند و بەبەزەیی و خاوەن کەرەم و میهرەبانی، میوانداری‌یەکی ڕەنگینی لەسەر یەکێك لە کەشتی‌یە گەڕۆکەکانی‌دا بۆ هەژاران ئامادە کرد و، خۆیشی لە گۆشەیەکەوە سەیری دەکردن و دەیبینی کە چۆن بە سوپاس و پێزانینەوە لە بەخششەکانی ئەو بەهرەمەند دەبن! جا ئایا دەبێ ئەو مرۆڤە سەخاوەتمەندە چەندە خۆشحاڵ و شادمان بێت کە چاوی لەم دیمەنەیە و، لەزەتچەشتنی ئەو هەژار و برسی‌یانە دەبینێت و، سوپاس و ڕەزامەندیی ئەو موحتاجانە بەدەست دەهێنێت؟! دەتوانیت بۆ خۆت لێکی بدەیتەوە و هەڵی‌بسەنگێنیت.

لە کاتێك‌دا مرۆڤ کە خاوەنی ڕاستەقینەی میوانداری‌یەکی بچووکیش نی‌یە و، لەو میوانداری‌یەدا جگە لە ئامادەکردن و سفرە ڕاخستن چیی تری لە ئەستۆدا نی‌یە، تا ئەم ڕادەیە لەزەت بچێژێت و خۆشحاڵ بێت بە ڕێزنانی لە خەڵکی لەم میوانداری‌یە جوزئی‌یەدا..

دەبێ ئەو کەسە چۆن بێت کە لە لایەن جیننی و ئینس و زیندەوەرانەوە دەستی نزا و سەنا و ستایش و ڕەزامەندیی بۆ بەرز دەکرێتەوە و حەمد و سەنا و سوپاسی دەکرێت، لەسەر ئەوەی کە لەم کەشتی‌یە پەروەردگاری‌یە مەزنەی گۆی زەوی‌دا هەڵی‌گرتوون و، بە ناو دەریای فەزای ئەم جیهانەدا دەیانگێڕێت و، نیعمەتە ئاشکرا و پەنهانەکانی خۆی بە سەردا باراندوون و، هەموو زیندەوەر و خاوەن ژیانێکی بانگێشتی ئەو میوانداری‌یە کردووە کە وەك بەرکوڵێکی سادە وایە لەچاو سفرەی ڕاخراوی خانەی هەمیشەیی‌دا، کە هەموو یەکێك لە بەهەشتەکانی ئەو خانەی هەمیشەیی‌یە بە وێنەی سفرەیەکی ڕاخراو وایە لە بەردەم

ئەواندا و، پڕە لەو شتانەی کە دەروونەکان ئیشتیهای دەکەن و چاوەکانیش لەزەتی لێ دەبەن و، بۆ بەندە لەژمارەنەهاتووەکانی ئامادەی کردوون، ئەوانەی کە لەوپەڕی شەوق و موحتاجی‌دان بۆ چەندین چێژ و لەزەتی لەسنووربەدەر، تاکو لایەنە ناسك و نیانە بێ‌سنوورەکانی خۆیانی پێ تێر بکەن و، لەو میوانداری‌یە ڕاستەقینەیەدا.. بە نیعمەتێکی ڕاستەقینە.. لە زەمەنێکی نەبڕاوەی هەمیشەیی‌دا، لێی بەهرەمەند بن!!

ئیتر بۆ خۆت لێرەدا هەموو ئەو واتا موقەددەسانەی "مەحەببەت" و ئەو تەعبیرە خاوێنانەی کە ئەنجامی "میهرەبانی"ی خواوەندی ڕەحمان و ڕەحیمن و، ئێمە لە تەعبیرکردنیان‌دا دەستەوسانین، قیاس بکە و لێکیان بدەرەوە.

نموونەیەکی تر:

ئەگەر وەستایەکی کارامە ئامێری "گرام"ێکی وا ناوازە دروست بکات کە بێ هیچ پێویستی‌یەك بە "قەوان" قسە بکات و، ئنجا بۆ تاقیکردنەوە لە پێش‌چاوی خەڵکی‌دا بەکاری بهێنێت و، ئەم ئامێرەش لەم کاتەدا بە باشترین شێوە کارەکەی ڕاپەڕێنێت و ویستو نیازی وەستاکەی بهێنێتەدی.. ئایا ئەو وەستایە بە بینینی سنعەتەکەی لەسەر ئەم شێوەیە، چەندە دڵخۆش دەبێت و چەندە لەزەت لە کارەکەی دەبات و شانازیی پێوە دەکات، تەنانەت لە خۆشحاڵی‌دا چەندە "بارك الله" لەبەر خۆیەوە دووپات دەکاتەوە!!

جا ئەگەر مرۆڤێکی بچووکی دەستەوسان لە بواری دروستکردن و بەدیهێنان‌دا، تەنها بە سنعەتێکی ئاوا بچووك تا ئەم ڕادەیە نوقمی شادمانی و خۆشحاڵی ببێت، دەبێ کردگاری مەزن چۆن بێت کە ئەم گەردوونەی لەسەر شێوەی مۆسیقا و گرامێکی مەزن‌دا بەدی‌هێناوە بە تایبەت زایەڵەی تەسبیحاتی زیندەوەرانی ڕووی زەوی و تایبەت‌تریش ئەو ئامێری گرامە پەروەردگاری و مۆسیقا خوایی‌یەی لە سەری مرۆڤدا دایناوە، کە دانست و زانستی مرۆڤ بە سەرسامی و حەپەسانەوە لە بەرامبەریەوە بەچۆکدا هاتوون!!

بەڵێ، هەموو "بەدیهاتووان" بەوپەڕی جوانی و کەماڵەوە، ئەو ئەنجامانە دەردەخەن کە لێیان داوا دەکرێت. ئەمەش لە ڕێی ملکەچبوونیان بۆ فەرمانە

تەکوینی‌یەکان کە بە: "عیبادەت" و "تەسبیحات" و "تەحیات"ی تایبەتیی ئەوان تەعبیر دەکرێن. ئیتر لەم ڕێیەوە ئەو ئامانج و مەبەستە پەروەردگاری‌یانەی کە تیایاندا ڕەچاو کراوە، دێنەدی. بەمەش هێندە شانازی و منەت و خۆشحاڵی و واتا و کاروباری تری خاوێن و موقەددەس دێنەدی کە ئێمە لە دەربڕینیاندا دەستەوسانین و، هێندەش بەرز و موقەددەسن کە ئەگەر سەرجەمی ژیری‌یەکانی مرۆڤ لە عەقڵی یەك کەسدا کۆببنەوە هێشتا ناتوانن بە تەواوی لێی تێبگەن و پەیی پێ ببەن!

نموونەیەکی تر:

"فەرمانڕەوای دادگەر" کاتێ کە مافی ستەملێکراو لە ستەمکار دەسێنێتەوە و حەق دەگێڕێتەوە شوێنی خۆی، هەست بە چێژ و لەزەت دەکات و.. پاراستنی لاوازانی لە شەڕی بەهێزان پێ شانازی‌یە و.. خۆشحاڵە بەوەی کە هەرکەسە و مافی خۆی بداتێ.

دەتوانیت لەم نموونەیەوە قیاسی هاتنەدیی ئەو واتا موقەددەسانە بکەیت کە لەو دەمانەدا خواوەندی خاوەن دانست و دادگەریی ڕەها و، قەههاری شکۆمەند، نەك تەنها لەناو جینییو مرۆڤدا، بەڵکو لە سەرجەمی بوونەوەراندا، حەق جێگیر دەکات! واتە کە هەل و مەرجی ژیان لە شێوەی "مافی ژیان"دا بە سەرجەمی بوونەوەران بە تایبەت زیندەوەران دەبەخشێت، بەوەی کە بە چاکە و بەخششی خۆی چەندین ئامێر و کۆئەندامی ئەوتۆیان دەداتێ پارێزگاریی ژیانیان بکات و لە مەترسیی دەستدرێژکاران بیانپارێزێت و بوونەوەرە ترسناکەکانیش لە سنووری خۆیاندا ڕابگرێت.

ئەمە جگە لەو واتا موقەددەسانەی کە هەڵقوڵاوی درەوشانەوەی هەرەمەزنی: "دادگەری"ی کامڵ و "حیکمەت"ی تەواوی حەشری هەرە مەزنن لەودنیادا، کە درەوشانەوەیەکی هێندە مەزنە نەك هەر جینیی و مرۆڤ بەڵکو سەرانسەری زیندەوەرانی تریش دەگرێتەوە.

بە وێنەی ئەم سێ نموونەیە، هەموو یەکێك لە هەزار و یەك ناوە جوانەکانی خوای گەورە، چەندین پلە و چینی زۆر و زەبەندەی "جوانی" و "فەزڵ" و "کەماڵ"یان هەیە، هەروەك گەلێ پلەی زۆر و زەبەندەی "خۆشەویستی" و

"شانازی" و "عیززەت" و "مەزنێتی"یان تێدایە. بۆیە ئەو پیاوچاك و ئەولیا لێکۆڵەرانەی کە بەهرەمەندی ناوی جوانی "الودود"ی خوای گەورە بوون، وتوویانە: کاکڵە و هەوێن و گەوهەری گەردوون سەرتاپا "مەحەببەت"ە و، جموجووڵی بوونەوەرانیش بە "مەحەببەت" ئەنجام دەدرێت و، هەموو یاساکانی کێشبوون و کێش‌کردن و کێش(الإنجذاب والجذب والجاذبية) کە لە بوونەوەراندا دەست بەکارن، تێکڕا لە "مەحەببەت"ەوە هاتوون! ئەوەتا یەکێك لەوانە وتوویەتی:

فَلَكْ مست، مَلَك مست، نجوم مست.

سموات مست، شمس مست، قمر مست، زمين مست.

عناصر مست، نبات مست، شجر مست، بشر مست.

سراسر ذى حيات مست.

همه ذرات موجودات برابر مست درمست است.

بەو واتایەی کە: هەموو شتێك، بەپێی توانا و لێهاتنی خۆی، بەهۆی درەوشانەوەی "مەحەببەتی ئیلاهی"یەوە، مەستی شەرابی مەحەببەتە.

ئاشکرایە هەموو دڵێك ئەو کەسەی خۆش دەوێت کە چاکەی لەگەڵدا کردووە و، کەماڵی ڕاستەقینەی خۆش دەوێت و، شەیدای جوانیی بەرزی بێوێنەیە و، خۆشەویستی‌یەکەشی بۆ ئەو کەسە پتر زیاد دەکات کە خۆشەویستانی ئەویان خۆش دەوێت و شەفەقەت و چاکەیان لە ڕوودا دەنوێنێت.

ئایا دەبێ مەودای ئەو عیشق و مەحەببەتە چەندە بێت کە شایانی کەسێکە هەزار و یەك گەنجینەی چاکەکاری و نیعمەت‌بەخشینی لە یەك بە یەکی ناوەکانی‌دا داناوە و، خۆشەویستانمان بەختەوەر دەکات و، سەرچاوەی هەزاران جۆری کەمالاتە و، مایەی سەرهەڵدانی هەزاران چینی جوانی‌یە و، هەزار و یەك ناوی هەیە و، جوانی خاوەن جەلال و مەحبووبی خاوەن کەماڵە؟!

ئایا لەمەوە مەودای لەسەرحەق‌بوونی "مەستیی سەرتاپای گەردوون" بە خۆشەویستی ئەو، دەرناکەوێت؟

لەبەر ئەم نهێنی‌یەیە کە هەندێك لەو ئەولیایانەی شەرەفمەندی بەهرە لـێ‌وەرگرتنی ناوی "الودود"ی خوای گەورە بوون، وتوویانە: (بریسکانەوەیەکی خۆشویستنی خوای گەورە سەروزیادمانە و ئیتر پێویستمان بە بەهەشت نی‌یە)!

هەر لەم نهێنی‌یەشەوەیە کە لە فەرموودەی پیرۆزدا "حەدیث"ێك بەم واتایە هاتووە دەفەرموێ: (بینینی جوانیی خوای گەورە لە بەهەشت‌دا لە سەرووی هەموو چێژەکانی بەهەشتەوەیە).

کەمالآت و تایبەتکاری‌یەکانی ئەم مەحەببەتەش لە ڕێی: ناوە جوانەکانی خوا و بەدیهاتووانیەوە، لە نێوان بازنەی "تاکی" و "تەنیایی"دا دێنەدی. بەو واتایەی کە ئەو شتانەی لە دەرەوەی ئەو بازنەیەدا وەهمی مرۆڤ بە کەماڵیان دادەنێت، هەرگیز "کەماڵ" نین.

هێمای پێنجەم: پێنج خاڵە:

خاڵی یەکەم: نوێنەری گومڕایی دەڵێت: لە حەدیثەکانتاندا لەعنەت لە دنیا

کراوە و بە "کەلاك" ناوبراوە. ئەهلی ویلایەت و حەقیقەتیش بە چاوی کەم و

سووکایەتی دەڕواننە دنیا و دەڵێن: "دنیا بێ‌کەڵکە.. چەپەڵە". کەچی تۆ وەها

ڕوونی دەکەیتەوە کە مایە و بەڵگەی کەماڵی ئیلاهی‌یە و، وەك شەیدایەك لێی

دەدوێیت!!

وەڵام: دنیا سێ ڕووی هەیە:

ڕووی یەکەم: دەڕوانێتە ناوە جوانەکانی خوای گەورە و ئاسەوار و نەخش‌ونیگارەکانی ئەو ناوانە دەردەخات. دنیا = لەم ڕووەی‌دا = بە واتای حەرفی ئەرکی "ئاوێنە" دەبینێت بۆ ئەو ناوانە. ئەم ڕووەی دنیا: مەکتووبی لەڕادەبەدەری

صەمەدانی‌یە، بۆیە شایانی عیشقە، نەك نەفرەت لـێ کردن. چونکە لەوپەڕی جوانی‌دایە.

ڕووی دووهەم: دەڕوانێتە "ئەودنیا". واتە: ڕوویەکە مەزرای دواڕۆژ و کێڵگەی بەهەشت و شوێنی گوڵ گرتنی میهرەبانیی خوایە. ئەم ڕووەش، وەك هی یەکەم، جوانە و شایانی خۆش‌ویستنە، نەك سووکایەتی‌پێ کردن.

ڕووی سێهەم: ئەو ڕووەیە کە دەڕوانێتە هەوا و ئارەزووەکانی مرۆڤ و، پەردەی غافلان و جێی گاڵتەوگەپ و هەوا و ئارەزووی ئەهلی دنیایە. ئەم ڕووە ڕوویەکی چەپەڵ و ناشیرینە. چونکە فانی و ئازاربەخش و خەڵەتێنەرە.

ئەو سووکایەتی کردنەی کە لە فەرموودە پیرۆزەکەدا بە دنیا کراوە و، نەفرەتی ئەهلی حەقیقەتیش لێی، لەم ڕووەوەیە.

ئەوەش کە قورئانی پیرۆز بە بایەخ پێدانێکی زۆر و گرنگی‌یەوە لە بوونەوەران دواوە، مەبەست دوو ڕووی یەکەمە و هەر ئەم دوانەشن کە هاوەڵە بەڕێزەکان و سەرجەمی ئەولیاکان حەزیان لـێ کردووە.

ئنجا دەبێ بزانین کە ئەو کەسانەی بە سووکی دەڕواننە دنیا، چوار بەشن:

یەکەم: خواناسانن. ئەوان بۆیە بە چاوی کەم دەڕواننە دنیا (واتە: ڕووی سێهەمی) چونکە ئەم ڕووەی دنیا پەردەیەکە لە بەردەم ناسین و خۆش‌ویستن و پەرستنی خوای گەورەدا.

دووهەم: ئاخیرەت‌خوازانن. ئەمانە یان پێداویستی و سەرقاڵی‌یەکانی ژیانی دنیا ڕێی کارە قیامەتی‌یەکانیان لـێ دەگرێت، یان لە چاو کەماڵات و جوانی‌یەکانی بەهەشت‌دا، کە بە ئیمانی شهوودی دەیبینن، دنیایان بە ناشیرین بەرچاو دەکەوێت.

بەڵێ، هەروەك ئەگەر پیاوێکی جوان لەگەڵ حەزرەتی یووسف‌دا = علیە السلام = بەراورد بکرێت، بێ‌گومان ناشیرین دەردەکەوێت! بە هەمان جۆر، سەرجەمی ئارایشتە بەنرخەکانی دنیاش لە چاو نیعمەتی بەهەشت‌دا، بێ‌نرخ دەردەکەون.

سێهەم: ئەو کەسەیە کە بە سووکی دەڕوانێتە دنیا چونکە دنیای دەست ناکەوێت! دیارە ئەم سووکایەتی پێکردنە هی خۆشویستنی دنیایە، نەك نەفرەت لێکردنی!

چوارەم: ئەو کەسەیە کە نەفرەتی لێ دەکات لەبەر ئەوەی دنیای دەست دەکەوێت، بەڵام لە دەستیدا نامێنێتەوە و دەڕوات! ئەویش لەتاوا تووڕە دەبێت و هیچ شتێکی دەست ناکەوێت داخی دڵی پێ بڕێژێت، ئەوە نەبێت سووکایەتی بە دنیا بکات و بڵێت: دنیا چەپەڵە! دیارە ئەمەشیان ئەنجامی خۆشویستنی دنیایە!

کەچی سووکایەتی پێکردنی ڕەوا ئەوەیە کە: ئەنجامی ناسینی خوا و، خۆشویستنی دواڕۆژ بێت. بەو واتایەی دووبەشی یەکەم کارەکەیان مەقبولٚ و ڕەوایە.

اللّهم اجعلنا منهم آمين بحرمة سيّد المرسلين، صلى الله عليه وسلم.

---

[1] سەیید شەریفی جورجانی زانایەکی بەرز و بەڕێزی چەرخی خۆی بووە و لە ساڵی (٨٣٨ ك = ١٤٣٤ز) کۆچی دوایی کردووە. گەلێ بەرهەمی زانستیی دوای خۆی جێ هێشتووە، وەك: "الرشاد في شرح الإرشاد" و، شەرحی "إرشاد الساري"ی تەفتازانی کە لە زانستی "نەحوو"دایە و، وەرگێڕانی نامیلکەیەك لە مەنتیقدا کە باوکی بە زمانی فارسی دایناوە و، دانانی کتێبی "الغرة" لە مەنتیقدا و، لە هەموویان گرنگتر: شەرحی کتێبی "المواقف"ی "عضد الدينی ئیجی"یە لە زانستی "کەلام"دا. (وەرگێڕ)

هەڵوێستی سێهەم

بِسْم الله الرحمن الرحيم

﴿وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

ئەم هەڵوێستی سێهەمە بریتی‌یە لە دوو خاڵ، کە لە دوو باس‌دا پێش‌چاو دەکەون.

باسی یەکەم

بەپێی ناوەرۆکی ئایەتی پیرۆزی: ﴿**وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ إلاّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ**﴾ (**الإسراء:٤٤**) هەموو شتێك چەندەها ڕووی زۆری وەك پەنجەرەی هەیە کە دەڕواننە خوای گەورە. چونکە حەقیقەتەکانی هەموو بوونەوەران پاڵیان بە "ناوە جوانەکانی خوای گەورە"وە داوە، ئەوەتا حەقیقەتی هەرچی شت هەیە پاڵی بە یەکێك یان گەلێ ناوی خواوە داوە و، ئەو وردەکاری‌یەی کە لەناو هەموو شتێك‌دا هەیە هی پاڵدانەوەیەتی بە یەکێك لەو ناوانەوە، تەنانەت زانستی "حیکمەت"ی ڕاستەقینە پاڵی بە ناوی جوانی "الحكيم"ی خوای گەورە داوە و، زانستی "پزیشکی"ش پاڵی بە ناوی جوانی **"الشافي"**یەوە داوە و، زانستی "ئەندازیاری"ش پاڵی بە ناوی جوانی **"المُقَدِّر"**ی خوای گەورەوە داوە..

بەم جۆرە، هەریەك لە زانستەکان پاڵی بە یەکێك لە ناوە جوانەکانەوە داوە و بەو ناوە کۆتایی دێت، هەروەك ڕاستیی هەموو زانستەکان و، حەقیقەتی کەماڵاتی ئادەمیزاد و، چینەکانی مرۆڤە کامڵەکانیش، هەر هەموویان پاڵیان بە ناوە جوانەکانی خوای گەورەوە داوە، بە ڕادەیەك کە هەندێ لە ئەولیا لێکۆڵەرەکان وتوویانە:

(حەقیقەتی ڕاستەقینەی شتان تەنها ناوە جوانەکانی خوای گەورەن و،

ماهییەتی ئەو شتانەش سێبەری ئەو حەقیقەتانەن)!

تەنانەت دەتوانرێت هەرتەنها لە ڕووی ڕواڵەتیی هەموو زیندەوەرێکدا ئاسەواری درەوشانەوەی بیست دانە لەو ناوانە ببینرێت!

وا هەوڵ دەدەین ئەم ڕاستی‌یە ورد و مەزن و یەکجار فراوانە بە نموونەیەك نزیك بخەینەوە، کە ئەو نموونەیەش بە چەند پاڵێوگەیەك بپاڵێوین و بە چەند هۆکارێکی جیاجیای شیتەڵکردنەوەش شیتەڵی بکەینەوە. جا هەرچەندە باسەکە درێژە بکێشێت هەر بە کورت دادەنرێت، دەبێ بێزار نەبین:

ئەگەر هونەرمەندێکی کارامە لە بواری هونەری نیگارکێشان و پەیکەرسازی‌دا، بیەوێت وێنەی گوڵێکی قەشەنگ بکێشێت و، پەیکەری کیژێکی جوان بتاشێت، ئەوا یەکەم هەنگاوی کارەکەی بە کێشانی چەند هێڵێکی شێوە گشتی‌یەکەی هەردوو کیان دەست پێ دەکات..

دیارە ئەم هێڵکێشانەش بە "ڕێکخستن" و "دەستنیشانکردن"ێکی ئەوتۆیە کە تیای‌دا پاڵ بە زانستی "ئەندازیاری"یەوە دەدات و، سنوورەکانی ئەو هێڵانە بەپێی ئەو زانستە دەستنیشان دەکات. جا ئەم ڕێکخستن و دەستنیشان کردنە بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە بە: "زانین" و "حیکمەت" ئەنجام دراون. واتە کاری ڕێکخستن و دەستنیشانکردن بەپێی پەرکاری "زانین" و "حیکمەت" ئەنجام دەدرێن. کەواتە واتاکانی زانین و حیکمەت، لە پشت کاری ڕێکخستن و دەستنیشانکردنەوە، حوکم دەکەن. بۆیە یاسا و دەستوورەکانی زانیاری و حیکمەت، دوایی خۆیان دەردەخەن..

بەڵێ ڕاستە، ئەوەتا خۆیان دەرخست، چونکە دەبینین وا هونەرمەندەکە دەستی کرد بە کێشانی وێنەی چاو و لووت و گوێی کیژە جوانەکە و، گەڵا و هێڵە وردەکانی نیگاری گوڵەکە لەناو ئەو سنوورانەدا کە یەکەم جار دەستنیشانی کردن.. ئنجا دەبینین ئەو ئەندامانەی کە بەپێی پەرکاری "زانین" و "حیکمەت" دەستنیشان کران، وا ئێستا شێوەی "سنعەت"ێکی ڕێكوپێك و "چاودێری"یەکی وردیان لەخۆ گرت. کەواتە واتاکانی: "سنعەت" و "چاودێری" لە پشت پەرکاری زانیاری و حیکمەتەوە حوکم دەکەن و، دوایی خۆیان دەردەخەن..

بەڵێ، توانا و قابیلییەتی: جوانی و ئارایشت، وا وردە وردە دەرکەوتن. دیارە ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەو شتەی سنعەت و چاودێری‌یەکەی لەدەستدایە و دەیبینێت و دەیبزوێنێت تەنها: "ویستی جوانکردن" و "نیاز و مەبەستی ئارایشتدان"ە، کە لە پشتی سنعەت و چاودێری‌یەکەوە حوکم دەکەن..

وا هونەرمەندەکە دەستی کرد بە نەخشاندنی شێوەی زەردەخەنە لە ڕوخساری کیژە جوانەکەدا و، بەخشینی چەند باروودۆخێکی زیندووانەش بە نەخش‌ونیگاری گوڵە ڕەنگینەکە. واتە هەردوو کاری: "ڕازاندنەوە" و "ڕووناککردن" لەو دوو شاکارەی‌دا دەست پێ کرد..

کەواتە ئەو شتانەی واتای: ئارایشتدان و ڕووناککردنەوە دەبزوێنن و حوکمیان دەکەن، بریتین لە هەردوو ناوەرۆکی "لوتف" و "کەرەم". بەڵێ، ئەم دوو واتا و ناوەرۆکە لە پشت پەردەی ڕووناککردنەوە و ئارایشتدانەوە حوکم دەکەن، تەنانەت هێندەش زاڵن کە دەڵێی هەریەك لەو گوڵ و پەیکەرە جوان و ئارایشتدراوە: لوتف و کەرەمێکی بەرجەستەن!

جا ئایا واتاکانی لوتف و کەرەمیش چی دەیانبزوێنێت و لە پشتیانەوە حوکم دەکات جگە لە واتاکانی "خۆناساندن" و "خۆخۆشەویستکردن"؟ واتە: ناساندنی خۆی بە خەڵکی و خۆشەویستکردنی لای ئەوان، لە ڕێی کارامەیی و هونەرەکەیەوە؟..

ئنجا ئەم خۆناساندن و خۆخۆشەویست کردنەش، وەك ئاشکرایە، لە مەیلی "میهرەبانی" و ویستی "نیعمەت"ەوە هاتوون. جا مادەم مەیلی میهرەبانی و ویستی نیعمەت لە پشتی ئەم خۆناساندن و خۆخۆشەویست کردنەوەن، ئەوا هەموو لایەکی ئەو پەیکەرە لە جۆرەهای ئارایشت و نیعمەت پڕ دەکەن و بەسەر وێنەی گوڵە جوانەکەش‌دا دیاریی بەنرخ هەڵدەواسن.. ئەوەتا دەبینین هونەرمەندەکە ناودەست و سەرسنگی پەیکەرەکەی لە چەندین نیعمەتی بەنرخ پڕ کرد و چەندەها مرواریی گرانبەهاشی بەسەر نەخش و نیگاری گوڵەکەدا هەڵواسی. بەو واتایەی کە هەموو ناوەرۆکەکانی بەزەیی و سۆز و میهرەبانی، مەیلی ڕەحمەت و ویستی نیعمەتیان لای ئەو بزواند..

ئەی ئایا چی ناوەرۆك و واتاكانی ئەم سۆز و بەزەیی و میهرەبانی‌یە دەبزوێنێت و دەیانخاتە ڕوو لای ئەم هونەرمەندەی كە پێویستی بە كەس نی‌یە، جگە لەو "جوانی" و "كەماڵ"ە مەعنەوی‌یانەی كە لە زاتی خۆیدان و دەیانەوێت دەربكەون؟ چونكە قەشەنگ‌ترینی ئەو شتانەی كە لەو جوانی‌یەدان بریتی‌یە لە "خۆشەویستی" و، بەلەزەت‌ترین شتیش تیای‌دا بریتی‌یە لە "میهرەبانی". جا هەریەك لەم دوانە (واتە: خۆشەویستی و میهرەبانی) دەیانەوێت لە ئاوێنەی سنعەت‌دا خۆیان پیشان بدەن و بە چاوی موشتاقانیش خۆیان ببینن. چونكە هەریەك لە "جوانی" و "كەماڵ" لە زاتی خۆی‌دا خۆی لە هەموو شتێك زیاتر خۆش دەوێت، لەو ڕووەوە كە لە یەك كات‌دا جوانیشە و خۆشەویستیشە! كەواتە یەكگرتنی عیشق و جوانی لەم خاڵەوە هاتووە. خۆ مادەم "جوانی" خودی خۆی خۆش دەوێت، ئەوا دەیەوێت خۆی لەناو ئاوێنەكان‌دا ببینێت.

جا ئەو نیعمەتانەی كە لەسەر سنگ و ناو دەستی ئەو پەیكەرەدا دانراون و ئەو بەرهەمە ناسك و ڕەنگینانەش كە بەسەر نیگاری گوڵەكەدا هەڵواسراون، هەریەكەیان بەپێی توانا و قابیلییەتی خۆیان، بریسكەیەكی ورشەداری ئەو جوانی‌یە مەعنەوی‌یەیان پێ‌یە كە چ بۆ خاوەن جوانی‌یەكە و چ بۆ كەسانی تریان دەردەخەن و پیشانیان دەدەن.

كردگاری داناش **(ولله المثل الأعلى)** بە وێنەی ئەم نموونەیە:

بەهەشت و، دنیا و، ئاسمانەكان و، زەوی و، ڕووەك و، زیندەوەران و، جینی و، ئادەمیزاد و، مەلائیكەت و، ڕۆحانییات.. بە واتایەكی كورت و پوخت تر: هەموو شتێكی كوللی و جوزئی، بە درەوشانەوەی ناوە جوانەكانی خۆی ڕێك دەخات و، هەریەكەیان ئەندازەیەكی دەست‌نیشانكراوی پێ دەدات، بە ڕادەیەكی ئەوتۆ كە ناوی: **"المقدِّر، المنظِّم، المُصَوِّر"**یان لەسەر دەخوێنرێتەوە.

جا بەم دەستنیشان‌كردنە وردەی شێوەی گشتیی هەموو شتێك لە لایەن خوای گەورەوە، ئەو شتە ناوی: **"العليم، الحكيم"** دەردەخات.

پاشان لەناو سنووره دەستنیشان كراوەكاندا و بە ڕاستەی زانیاری و پەڕكاری حیكمەت، وێنەی ئەو شتە هێندە بە ڕێكی و وردی دەكێشێت كە واتاكانی: سنعەت و چاودێری، واتە دوو ناوی: **"الصانع، الكريم"** دەردەخات..

ئنجا بە فڵچەی: "چاودێری" و دەستی بە كەرەمی "سنعەت" جوانی و ئارایشت لەسەر ڕوخساری ئەو وێنەیەدا دەكێشێت، جا ئەگەر ئەو وێنەیەی كە دەیكێشێت "مرۆڤ" بێت چەندەها جۆری ئارایشت و جوانی بە ئەندامەكانی چەشنی چاو و لووت و گوێی دەبەخشێت.. ئەگەر "گوڵ" بێت گەلێ جۆری جوانی و ئارایشت و پاراوی بە گەڵا و لق و تاڵە نەرم و باریك و ناسكەكانی دەدات.. گەر وێنەكە "زەوی" بێت ئەوا چەندین ڕەنگی ئارایشت و جۆری قەشەنگی و جوانی بە كانزا و ڕووەك و زیندەوەرەكانی دەبەخشێت.. خۆ ئەگەر ئەو وێنەیە "بەهەشتی بەرین" بێت ئەوا چەندەها جۆری جوانی بە كۆشك و تەلارەكانی و گەلێ ڕەنگی "ئارایشت و قەشەنگی" بەسەر حۆرییەكانیدا دەبارێنێت... هتد..

پاشان بە شێوازێكی ناوازەی "ئارایشت" و "ڕووناكی" ئەو شتە دەڕازێنێتەوە و، ڕوونی دەكاتەوە. بە ڕادەیەك كە واتاكانی "لوتف"و "كەرەم" حوكمی دەكەن و، ئەو بەدیهاتووە ڕازاوە و ڕووناكە دەكەن بە: لوتف و كەرەمێكی بەرجەستەی ئەوتۆ كە هەردوو ناوی:**"اللطيف، الكريم"** یاد دەخەنەوە..

ئەو شتەش كە هانی لوتف و كەرەم دەدات بەم جۆرە خۆیان دەربخەن، بریتییە لە: "خۆناساندن" و "خۆخۆشەویستكردن" واتە: خۆشەویستكردنی زاتی مەزنی خۆی لای زیندەوەران و خۆناساندنی بە خاوەن هەستان، كە ئەمەش لە ڕادەیەكی ئەوتۆدایە هەردوو ناوی **"الودود، المعروف"** = كە لە پشت هەردوو ناوی **"اللطيف، الكريم"**ەوەن = بەسەر ئەو شتەوە بە ڕوونی دەخوێنرێنەوە، تەنانەت خوێندنەوەی ئەو دوو ناوە لە زمانی حاڵی خودی ئەو بەدیهاتووەشەوە دەبیسترێت و بەر گوێ دەكەوێت.

پاشان خوای گەورە، ئەو بەدیهاتووە جوان و ئارایشتدراوەی خۆی بە چەندین بەروبوومی بەلەزەت و ئەنجامی حەزلێكراو دەڕازێنێتەوە و، ئارایشتەكە دەگۆڕێت بە "نیعمەت" و جوانی و قەشەنگییەكەش دەگۆڕێت بە "میهرەبانی"،

ئەمەش لە ڕادەیەکی وەهادایە کە هەر کەسێك دەیانبینێت یەکسەر لە ژێر پەردە ڕواڵەتی‌یەکانەوە هەردوو ناوی: **"المنعم، الرحیم"** دەخوێنێتەوە و دەیانبینێت.

پاشان ئەو شتەی دوو ناوی: **"الرحیم، الکریم"** = کە خاوەنەکەیان هەرگیزاوهەرگیز پێویستی بە هیچ شتێك نی‌یە = دەخاتە ڕوو، تەنها کاروباری "سۆز و بەزەیی‌هاتنەوە"یە. ئەمەش وا لە بینەر دەکات کە هەردوو ناوی: **"الحنان، الرحمن"** بەسەر ئەو سنعەتەوە بخوێنێتەوە.

ئەوەش کە واتاکانی: سۆز و بەزەیی‌هاتنەوە دەخاتە ڕوو، "جوانی" و "کەماڵ"ێکی زانستیی وەهان کە دەیانەوێت دەربکەون و ئاشکرا ببن. ئەمەش وا لە بینەر دەکات ناوی: **"الجمیل"** هەروەها دوو ناوی: **"الودود، الرحیم"** کە لە ناوی **"الجمیل"**دان، بەسەر ئەو شتەوە بخوێنێتەوە. چونکە "جوانی" لە خۆی‌دا خۆشەویستە و خاوەنی جوانییش زاتی خۆی خۆش دەوێت. لەبەر ئەوەی کە لە یەك کاتدا: "جوانی"یش و "مەحەببەت"یشە! بە هەمان جۆر، خاوەنی کەماڵیش زاتی خۆی خۆش دەوێت، واتە: بێ هیچ هۆکارێك خۆشویستراوە. کەواتە لە یەك کاتدا ئەو کەماڵە: خۆشەویست و خۆشویستراویشە!

جا مادەم "جوانی"یەك کە لە کەماڵێکی بێ‌سنووردایە و، "کەماڵ"ێکیش کە لە جوانی‌یەکی نەبڕاوەدایە، بەوپەڕی خۆشەویستی یەکتریان خۆش دەوێت و شایانی عیشق و مەحەببەتن، ئەوا بێ هیچ گومانێك دەیانەوێت لە چەندان ئاوێنەدا دەربکەون و، بەپێی تواناو لێهاتنی ئاوێنەکان بریسکانەوە و درەوشانەوەی خۆیان ببینن و پیشانی کەسانی تریشی بدەن.

لەمانەوە دەردەکەوێت کە:

"جوانی" و "کەماڵ"ی زاتیی: کردگاری شکۆمەند و، حەکیمی خاوەن جوانی و، بەتوانای خاوەن کەماڵ، دەیانەوێت سۆز و بەزەیی‌یان بخەنە کار، بۆیە دوو ناوی: **"الرحمن، الحنان"** دەخەنە ڕوو.. ئنجا "سۆز" و "بەزەیی‌هاتنەوەش" بە دەرخستنی: میهرەبانی و نیعمەت، هەردوو ناوی: **"الرحیم، المنعم"** ئاشکرا دەکەن.. میهرەبانی و نیعمەتیش داخوازی:

کاری خۆناساندن و خۆخۆشەویست کردنن و، کارێك دەکەن کە هەردوو ناوی: **"الودود، المعروف"** بەسەر بەدیهاتووەکەوە دەربکەون.. ئنجا ئەم خۆناساندن و خۆخۆشەویست کردنەش واتای لوتف و کەرەم دەبزوێنن و هەردوو ناوی: **"اللطيف، الكريم"** لە هەندێ لایەنی بەدیهاتووەکەدا بە چەشنێك دەردەخەن کە بە جوانی دەخوێنرێنەوە.. ئنجا کاروباری لوتف و کەرەمیش هەردوو کاری: "ئارایشتدان" و "ڕووناك کردنەوە" بە ڕادەیەك دەجووڵێنن کە بە زمانی حاڵی جوانی و ڕووناکیی بەدیهاتووەکە، دوو ناوی: **"المزيِّن، المنوِّر"** بەسەر ئەو شتەوە بخوێنرێنەوە.. ئنجا ئیش وکاری جوان کردن و ئارایشتدانیش، داخوازی واتاکانی: "سنعەت" و "چاودێری"ن و دووناوی: **"الصانع، المُحْسِن"** وا بەرجەستە دەکەن کە لەسەر ڕوخساری جوانیی ئەو بەدیهاتووەدا بخوێنرێتەوە.. ئەو سنعەت و چاودێرییەش داخوازی "زانین" و "حیکمەت"ێکی ئەوتۆن کە ناوی: **"العليم، الحكيم"** لەسەر ئەندامە بە حیکمەت ڕێکخراوەکانی ئەو بەدیهاتووە بخوێنرێنەوە.. بێ گومان ئەو زانین و حیکمەتەش داخوازی کاری "ڕێکخستن" و "شکڵ و شێوە کێشان"ن، کەواتە ئەو بەدیهاتووە دوو ناوی:**"المُصوِّر، المُقَدِّر"** لە شکڵ و شێوەی خۆیدا بە چەشنێك پێش چاو دەخات کە بە ئاشکرا بخوێنرێنەوە.

کردگاری مەزن هەموو سنعەتەکانی خۆی بەم جۆرە بەدیدەهێنێت. بە ڕادەیەك کە زۆربەی بەدیهاتووەکانی، بە تایبەت زیندەوەران، گەلێ "ناوی جوانی گەورە" دەخەنە پێش چاوی خاوەن هەستان تاکو بیانخوێننەوە. دەڵێیت خوای گەورە بیست دەست بەرگ و پۆشاکی جیاجیا و تێهەڵکێشی کردووەتە بەر هەموو سنعەتێکی خۆی.. یان دەڵێی خوای گەورە ئەو سنعەتەی بە بیست پەردە و پۆشاك داپۆشیوە و، ئنجا ناوە جوانەکانی خۆی لەسەر هەموو بەرگ و پۆشاك و پەردەیەك نەخشاندووە!

بۆ نموونە: هەر لە بەدیهاتنی ڕواڵەتیی گوڵێکی ناسك یان کیژێکی جواندا = بە وێنەی نموونەکە = گەلێ "لاپەڕە"ی زۆری ئەو ناوانە دەبینیت. دەتوانیت ئەم دوانە بکەیت بە نموونە تاکو بەدیهاتووە مەزنەکانی تریان لەسەر قیاس بکەیت:

لاپەڕەی یەکەم: بریتی‌یە لە شکڵی ئەو شتە، کە ئەندازە و شێوە گشتی‌یەکەی دەستنیشان دەکات و، ناوەکانی: **"یا مصور، یا مقدر، یا منظم"** یاد دەخاتەوە.

لاپەڕەی دووهەم: وێنەی ئەندامە جیاجیاکانە، کە لە ناوەندی ئەو شکڵە ساکارەی گوڵو مرۆڤەکەدا دەردەکەون و، گەلێ ناوی وەك: **"العلیم، الحکیم"** لەو لاپەڕەیەدا تۆمار دەکەن.

لاپەڕەی سێهەم: بەخشینی جوانی و ئارایشتی جۆراوجۆرە بە ئەندامە جیاجیاکانی ئەو دوو بەدیهاتووە، بە ڕادەیەك کە لەو لاپەڕەیەدا گەلێ ناوی وەك: **"الصانع، البارئ"**دەنووسن.

لاپەڕەی چوارەم: ئەو جوانی و ئارایشتە ناوازەیەیە کە بەو دوو بەدیهاتووە بەخشراون و لە ڕادەیەکی وەهادان دەڵێی لوتف و کەرەمیان تێدا بەرجەستە بووە! جا ئەم لاپەڕەیە گەلێ ناوی زۆری وەك **"یا لطیف، یا کریم"** یاد دەخەنەوە و لە سەریان دەخوێنرێنەوە.

لاپەڕەی پێنجەم: هەڵواسینی گەلێ بەروبوومی بەلەزەتە بەو گوڵەدا و، بەخشینی ئەولادی خۆشەویست و ڕەوشت و ئاکار بەرز و جوانە بەو کیژە قەشەنگە، کە ئەمەش لە ڕادەیەکی وەهادایە گەلێ ناوی وەك: **"یا ودود، یا رحیم، یا منعم"** بەسەر ئەو لاپەڕەیەوە دەخوێنرێنەوە.

لاپەڕەی شەشەم: نیعمەتبەخشین و چاکەکاری‌یە، کە ناوەکانی وەك: **"یا رحمن، یا حنان"**یان لەسەر دەخوێنرێتەوە.

لاپەڕەی حەوتەم: دەرکەوتنی چەند بریسکانەوەیەکی ئاشکرای جوانی‌یە لەو نیعمەت و ئەنجامانەدا، بە ڕادەیەك کە شایستەی سوپاسێکی بێ‌گەردی وەهایە بە تاسە و شەفەقەتی ڕاستەقینە شێلرابێت و شایانی مەحەبەتێکی بێ‌گەرد و خاوێن بێت. بۆیە ئەم لاپەڕەیە ناوەکانی: **"یا جمیل ذا الکمال، یا کامل ذا الجمال"** دەنووسێت و دەخوێنێتەوە.

بەڵێ، ئەگەر تەنها یەك دانە گوڵی ناسکۆڵە و کیژێکی جوان، هەر تەنها لە شێوە ڕواڵەتی‌یە ماددی‌یەکەیاندا، تا ئەم ڕادەیە ناوە جوانەکانی خوا دەربخەن،

دەبێ سەرانسەری گوڵەکان و، سەرجەمی زیندەوەران و، بوونەوەرە مەزنە هەمەکی‌یەکان، تا چ ڕادەیەك ناوە جوانەکانی خوای گەورە بەرجەستە بکەن و پێش‌چاویان بخەن؟! بۆ خۆت ئەمە لێك بدەرەوە.

دەتوانیت لەبەر ڕووناکیی ئەمەدا بزانیت کە "مرۆڤ" لە هەموو لاپەڕەکانی ژیان و سەرجەم لایەنە ناسکەکانی وەك: "گیان "و "دڵ"و "ژیری"دا تا چ ڕادەیەك ناوە جوانەکانی چەشنی: **"الحي، القيوم، المحيي"** دەخوێنێتەوە و لە خۆیشی‌دا بەرجەستەیان دەکات!

بەم جۆرە: بەهەشت و، حۆری و، گۆی زەوی و، بەهار، هەریەکەیان لە شوێنی خۆیاندا، گوڵێکن و.. ئاسمانیش گوڵێکە، حەوت ڕەنگەکانی ڕووناکی‌یەکەشی "ڕەنگ و بۆیە"ی کێشانی نەخش و نیگارەکانی ئەو گوڵەن!

جیهانیش مرۆڤێکی جوانی گەورەیە، هەروەك مرۆڤیش جیهانێکی پوختی بچووك کراوەیە. کەواتە هەریەك لە: حۆری و، کۆمەڵی ڕۆحانییات و، ڕەگەزی مەلائیکەت و، پیڕی جیننی و، جۆری مرۆڤ، لە حوکمی ئینسانێکی جواندا بەدی‌هێنراون و ڕێك‌خراون و شێوەیان کێشراوە. هەروەك هەریەکەیان چەند ئاوێنەیەکی جۆراوجۆری جیاجیان بۆ دەرخستنی: (جوانی و، کەماڵ و، میهرەبانی و، مەحەببەتی خوای گەورە) و، هەر یەکەشیان شایەتێکی ڕاستن لەسەر جوانی و کەماڵ و میهرەبانی و مەحەببەتێکی نەبڕاوە و، نیشانە و بەڵگەی ئەو جوانی و کەماڵ و میهرەبانی و مەحەببەتەن.

جا ئەم هەموو جۆرە کەمالاتە بێ‌کۆتایی‌یانە، لەناو بازنەی "تاکی" و "تەنیایی"دان. بەو واتایەی کە هەر شتێك لە دەرەوەی ئەو بازنەیەدا وەهمی مرۆڤ بە "کەماڵ"ی دادەنێت، هەرگیزاوهەرگیز کەماڵ نی‌یە!

لەمەوە تێ‌بگە کە بۆچی: "حەقیقەت"ی هەموو شتێك پاڵی بە ناوە جوانەکانەوە داوە، تەنانەت "حەقیقەتە ڕاستەقینەکان" تەنها بریتین لە: دەرکەوتن و درەوشانەوەی ئەو ناوانە. ئەوەش بزانە کە هەرچی شت هەیە، بە چەندین ڕوو و بە گەلێ زمانی زۆر و زەبەندە، سەرگەرمی ناوبردن و ذیکر و تەسبیح و تەقدیسی بەدیهێنەرەکەیەتی و، لەمەشەوە بۆ خۆت لە تەنها یەك واتای نێوان واتا زۆرەکانی

ئایەتی پیرۆزی: (**وإنْ مِن شَيءٍ اِلاّ يسّبح بِحَمدهِ**) تێبگە و بڵێ: **"سُبْحانَ مَن اختفى بشِدَّة ظهُوره"!**

هەروەها لە نهێنی‌یەکی کۆتایی ئایەتەکان و، حیکمەتێکی دووپات کردنەوەی هاوچەشنی: (**وَهُوَ العليمُ القدير**)، (**وَهوَ الغَفورُ الرّحيم**)، (**وَهُو العَزيزُ الحَكيم**) تێبگە.

خۆ ئەگەر نەتوانیت لە یەك دانە گوڵدا ناوە جوانەکان بخوێنیتەوە و بە ئاشکرا بیانبینیت، ئەوا سەیری بەهەشت بکە و، بیر لە بەهار بکەرەوە و، ڕووی زەوی ببینە. ئەو کاتە دەتوانیت بە ئاشکرا ئەو ناوانە بخوێنیتەوە کە بەسەر بەهەشت و، بەهار و، ڕووی زەوی‌یەوە نووسراون، کە هەریەکەیان گوڵێکی یەکجار گەورەی میهرەبانی فراوانی خوای گەورەن.

باسی دووهەم

نوێنەر و بانگەوازکاری "گومڕایی" کاتێ هیچ شتێکی دەست ناکەوێت گومڕایی‌یەکەی لەسەر بنیات‌بنێت و، قسەی نامێنێت و، بەڵگە دەیبەستێتەوە، دەڵێت :

من بەختەوەریی دنیا و، تامچەشتنی ژیان و، بەرزی و، شارستانێتیی و، پێشکەوتنی پیشەسازی لەوەدا دەبینم کە: یادی دواڕۆژ نەکەمەوە و، باوەڕم بە خوا نەبێت و، دنیام خۆش بوێت و، لە هەموو جۆرە خۆبەستنەوەیەك سەربەست بم و، شانازی بە خۆمەوە بکەم و، لە خۆم ڕازی بم.. لەبەر ئەوە، تا ئێستا و لەمەولایش زۆربەی خەڵکم = بە هیممەتی شەیتان = بەرەو ئەم ڕێیە داوەتەبەر.

وەڵام: ئێمەش لە لایەنی خۆمانەوە، بە ناوی قورئانی پیرۆزەوە دەڵێین:

ئەی مرۆڤی بێچارەی بەدبەخت! بۆ لای ژیریت بگەڕێرەوە! گوێ بۆ جاڕدەری گومڕایان ڕامەگرە، چونکە گەر گوێی لێ ڕاگریت، ئەوەندە زیان دەکەیت کە دڵ و گیانو ژیری لە تەسەوور کردنیشی‌دا لەرزەیان بە جەستەدا دێت.

تۆ تەنها دوو ڕێگات لە بەردەمدایە:

یەکەم: ڕێیەکی پڕ لە دەردیسەرییە و، بانگەوازکاری گومڕایی پیشانتی دەدات.

دووهەم: ڕێی بەختەوەرییە، کە قورئانی پیرۆز ڕوونی دەکاتەوە بۆت.

لە بەشێکی زۆری "وتەکان" بە تایبەتی لە "وتە بچووکەکان"دا گەلێ بەراوردت لە نێوان ئەو دوو ڕێیەدا بینی، ئێستاش لەبەر گونجاویی ئەم باسە، فەرموو بیرێك لە تەنها یەك لە هەزاری ئەو بەراوردکارییانە بکەرەوە، کە ئەمەی خوارەوەیە:

ڕێی: شیرك و گومڕایی و هەرزەیی و خراپکاری، مرۆڤ دەهاوێتە نزمترین نزمی و لە ناوەندی ئازارە لەژمارەبەدەرەکانیدا کۆلێکی گەلێ قورسیش دەخاتە سەر ئەستۆی لاوازی بێدەستەڵاتیەوە، چونکە ئەگەر مرۆڤ خوای گەورە نەناسێت و پشتی پێنەبەستێت، وەك ئاژەڵێکی فانیی لێدێت، هەمیشە لە خەم و ئازار و پەژارەدا دەبێت و، لەناو کۆڵەواری و لاوازییەکی بێ کۆتایی و، هەژاری و موحتاجییەکی نەبڕاوەدا دەتلێتەوە و، دووچاری چەندین گیروگرفتی بێ سنوور دەبێت و، هەردەم بە ئازاری: جودایی ئەو کەس و شتانەی کە خۆشیویستوون و پەیوەندی لەگەڵیاندا بەستووە، دەتلێتەوە. ئیتر بە هەمیشەیی و بەردەوامی ئەم ئازارە دەچێژێت، تا لە ئەنجامدا خۆیشی ماڵئاوایی لە پاشماوەی خۆشەویستانی دەکات و، بە خەم و پەژارە و تەنیا و ئاوارەیی بەجێیان دەهێڵێت و بەرەو تاریکیی گۆڕ دەکەوێتە ڕێ.

ئنجا هەرچەندەش کە جگە لە ویستێکی جوزئی و، توانایەکی کەم و، ژیانێکی کورت و، بیرێکی کزی کوژاوە و، تەمەنێکی لەناوچوو هیچی تر شك نابات، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا، بە درێژایی تەمەنی، خۆی لە بەردەم چەندەها ئاوات و ئازاری بێ کۆتایی و لەژمارەبەدەردا دەبینێتەوە و، هەر هەوڵێکیش بۆ ئارامکردنەوە و چارەسەرییان و هێنانەدیی ئارەزووەکانی بدات، هەمووی بە فیڕۆ دەڕوات.. بەم پێیە ئەم مرۆڤە، بێ ئەوەی هیچ بەرێك لە درەختی ژیانی بچنێت، ژیانی تەواو دەبێت و ماڵئاوایی لە دنیاکەی دەکات.

ئەم مرۆڤە لە کاتێکدا کە ئەرکەکانی خۆی پێهەڵناگیرێت، دەچێت کۆڵە قورسەکانی دنیاش دەخاتە ئەستۆی بێهێز و لاوازی خۆیەوە! کەواتە پێش ئەوەی

بگاتە دۆزەخ، هەر لە دنیادا بەدەست ئەشکەنجەیەکی سووتێنەری دۆزەخئاساوە دەسووتێت و ئازار دەچێژێت.

گومڕایان، لەبەر ئەوەی خۆیان دەخەنە باوەشی بێئاگایی، تاکو بەو مەستی‌یەی لە بێئاگایی‌دایە هەستەکانیان بە چەشنێکی کاتی لەکار بخەن و بەنجیان بکەن، ئەوا ڕاستەوخۆ هەست بەم ئازارە سەخت و گیانی‌یە سامناکە ناکەن. بەڵام هەر ئەوەندەی یەکێکیان لە لێواری گۆڕەکەی نزیك دەبێتەوە، یەکسەر هەستی ناسك دەبێت و بە چەندین قات = لە یەك کاتدا = هەست بەم هەموو ئازارانە دەکات. چونکە ئەگەر خۆی بە بەندەی خوای گەورە نەزانێت، ئەوا پێی وا دەبێت کە خۆی خاوەنی خۆیەتی، کەچی دەبینێت لەگەڵ ئەو ویستە جوزئی و توانا بچووکەش کە هەیەتی ئەوەندە کۆڵەوار و دەستەپاچەیە لە بەردەم حاڵەتە سەختەکانی دنیادا کە تەنانەت خۆیشی بۆ بەڕێوەناچێت، چونکە دەبینێت جیهانی دەوروبەری هەر لە بچووکترین میکرۆبەوە تا دەگاتە بوومەلەرزە ڕووخێنەرەکان، هەموویان دوژمنایەتیی دەکەن و هەردەم ئامادەن پەلاماری بدەن و کۆتایی بە ژیانی بهێنن. ئیتر هەرکات گۆڕی بە ئەندێشەدا بێت و بیبینێت، یەکسەر ترسی لێ دەنیشێت و هەموو جەستە و دڵ و دەروونی بە جارێ لەرز دایدەگرێت!

ئەم مرۆڤە هەروەك بەم دەردەیەوە دەتلێتەوە، حاڵەتەکانی دنیاش کە ئەم پابەندیانە و ئەو کەسانەش پەیوەندیی لەگەڵیاندا هەیە، هەردەم ماندوویی بۆ فەراهەم دەهێنن، چونکە گومانی وایە ئەو ڕووداوانە ئەنجامی گاڵتە و یاریی "سروشت" و "ڕێکەوت"ن و، کاری یەکێکی تاکو تەنیای دانا و زانا و، تەقدیری بەتوانایەکی میهرەبان و بەخشندە نین. ئیتر بەم جۆرە، لەگەڵ ئازارەکانی خۆیدا، ئازاری خەڵکیش دەچێژێت و، بوومەلەرزە و، تاعوون و، لافاو و، قاتی و، گرانی و، نەمان و، لەناوچوون و هاوچەشنیان، لە بیری ئەمدا دەبن بە بەڵای ئازاربەخش و چەند گیروگرفتێکی ڕەش و تاریك.

جا ئەم مرۆڤەی کە ئەم بارە ناسۆرەی بۆ خۆی هەڵبژاردووە، بەزەیی هیچ کەسێك نابزوێنێت، چونکە ئەم لەم چەشنە بارودۆخەیدا وەك ئەو کەسە وایە کە لە بەراوردی نێوان دوو براکەی وتەی "هەشتەم"دا باس کراوە کە: پیاوێك بە

چێژی لەزەتێکی خاوێن و، کەیف و شادی‌یەکی شیرین و بەنرخ و حەڵاڵ، لە نێوان خۆشەویستە باشەکانی و لەناو باخچەیەکی دڵڕفێن و میوانداری‌یەکی بەرێزدا، ڕازی نەبوو.. پاشان بۆ ئەوەی لەزەتێکی ناڕەوای دەست‌بکەوێت، دەستی‌دایە خواردنەوەی مەی و شەرابی چەپەڵ تا وای لێ‌هات مەست بوو، ئنجا بە خەیاڵ لای وابوو کە لە شوێنێکی پیس و لە نێوان چەندین ئاژەڵی دڕندە و خوێن‌مژدایە و، وەك لە چلەی زستاندا بێت ئاوا لەرزی لێ‌دەهات و لەتاودا هاواری دەکرد..

بەڵام هیچ کەسێك بەزەیی پێدا نەهاتەوە، چونکە هاوەڵە باشەکانی خۆی بە ئاژەڵی دڕندە دادەنا و بە سووکی ناوی دەهێنان و، لای وابوو خواردەمەنی‌یە خۆش و قاپە خاوێنەکانی هۆڵی میوانداری‌یەکەش بەردی پیس و چڵکنن، لەبەر ئەوە دەستی بە شکاندنیان کرد و، گومانی وابوو کە کتێب و نامە بەنرخەکانی ناوکۆڕەکەش، چەند نەخش و نیگارێکی ئاسایی و بێ‌نرخن و، لەبەر ئەم گومانەی هەموویانی دڕی و پێ‌شێلی کردن و خستنیە بەرپێی خەڵکەوە و.. بۆ خۆی لەم چەشنە ڕەفتارانەدا بەردەوام بوو..

جا هەروەك ئەم مرۆڤە و هاوچەشنی شایانی بەزەیی نین، بەڵکو دەبێ تەمێ و سەرزەنشت بکرێن، ئەو کەسەش بە هەمان جۆرە کە بەهۆی ئەوەی مەستیی کوفر و شێتیی گومڕایی هەڵبژاردووە، لای‌وایە:

ئەم دنیایە، کە میوانخانەی بەدیهێنەری زانایە، یاری و گاڵتەی ڕێکەوتی کت‌وکوێر و سروشتی کەڕوکاسە و.. نوێ‌بوونەوەی بەدیهێنراوانیش، کە درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورە نوێ دەکەنەوە و لەگەڵ تەوژم و لافاوی "کات"دا بەرەو جیهانی غەیب دەڕۆن، دوای ئەوەی ئەرکی سەرشانیان بەجێ‌هێنا و کاریان تەواوبوو، ئەو مرۆڤە لای‌وایە ئەوانە دەڕژێنە دەریای نەبوون و شیوی لەناودان و لە لێواری دەریای لەناوچووندا بە یەکجارەکی ئاوا دەبن و.. دەنگەکانی تەسبیحات و ستایش‌کردنی خواوەند کە هەموو جیهان و بوونەوەرانیان پڕکردووە، ئەو بە خەیاڵی خۆی پێی‌وایە شیوەنی گریانی شتە فانی و لەناوچووەکانە کە لەتاو جودایی هەمیشەیی دەری‌دەبڕن و.. لاپەڕەی ئەم بوونەوەرانەش، کە چەندەها نامەی صەمەدانیی خواوەندن، ئەو بە چەند شتێکی

تێکەڵ و پێکەڵی بێ کەڵك و ناوەرۆکیان دەزانێت و.. دەرگای گۆڕیش، کە ڕێی جیهانی فراوانی میهرەبانی دەکاتەوە، بە تونێلێکی دەزانێت کە سەری لە تاریکستانی نەبوونەوە دەردەچێت.. ئەجەلیش کە بانگەوازی بەیەك گەیشتنەوەیە لەگەڵ خۆشەویستە ڕاستەقینەکاندا، ئەم بە کاتی جودایی و دابڕانی لە هەموو خۆشەویستانی دادەنێت.

بەڵێ، ئەو کەسەی کە لە گێژاوی ئەم چەشنە بۆچوون و وەهم و خەیاڵانەدا بژی، خۆی دەهاوێتە ناوەندی ئازارێکی سەختی دنیاییەوە! ئەوەتا سەرەڕای ئەوەی کە شایانی هیچ بەزەییەك نابێت، شایستەی ئازار و ئەشکەنجەیەکی یەکجار سەختیش دەبێت، چونکە مادەم بوونەوەرانی بە بێمەبەست داناوە، ئەوا نرخ و بەهای شایانی خۆیانی پێ نەداون و ناوە جوانەکانی خوایشی بە ساختە لە قەڵەم داوە، لەبەر ئەوەی ئینکاریی درەوشانەوە ئاشکراکانی ئەو ناوانەی لە بوونەوەراندا و، ئینکاریی نامە پەروەردگارییەکانیشی کردووە، بەوەی کە گوێی خۆی لە ئاستی ئەو نامانەدا کەڕ کردووە کە شایەتی لەسەر یەکتایی خوای گەورە دەدەن.

دەسا ئەی گومڕا نەفامەکان! بەدبەختینە!

ئایا مەزنترین زانست و بلندترین کۆشکی شارستانی و بەرزترین پلەکانی هەڵکەوتن و بلیمەتی و کارامەترین نەخشەکانی فرۆفێڵتان بەرامبەر بەم نزمبوونەوە و داکەوتنە ترسناکەی مرۆڤ چ سوودێك دەگەیەنن؟ ئایا هەموو ئەو شتانەتان دەتوانن لە بەرامبەر ئەم نائومێدییە ڕووخێنەرەی گیانی مرۆڤەوە (ئەو گیانەی کە تاسەمەندی دڵنەواییە) خۆیان ڕابگرن؟ ئایا ئەو شتەی کە ناوی: "سروشت"ی لێ دەنێن و، ئەو "هۆکارانە"ی کە شوێنەوارەکانی توانستی خوایان دەدەنەپاڵ و، ئەو "هاوبەش"ەی کە بەخشایشەکانی پەروەردگار بە هی ئەو دەزانن و، ئەو کەشفانەی پێوەیان دەنازن و، ئەو "نەتەوە"یەی کە شانازیی پێوە دەکەن و، ئەو "پەرستراوە" نارەوایەی دەیپەرستن.. ئایا هەموو ئەمانە دەتوانن لە تاریکیی ئەو مردنە ڕزگارتان بکەن کە ئێوە بە لەناودانی هەمیشەیی تێ دەگەن؟ ئایا ئەوانە دەتوانن لە لێواری گۆڕ و سنووری بەرزەخ و مەیدانی حەشردا بە سەلامەتی و

دڵنیایی بتانپەڕێننەوە و، یارمەتیتان بدەن تا بتوانن دانایانە بەسەر پردی "سیرات"دا بڕۆن و بتانکەن بە شایانی بەختەوەریی هەمیشەیی و ژیانی نەمری؟

خۆ ئێوە، بێ چەند و چۆن، بەم ڕێیەدا گوزەر دەکەن! چونکە ناتوانن دەرگای گۆڕ لە ڕووی کەس‌دا دابخەن. کەواتە بتانەوێت و نەتانەوێت ڕێبواری ئەم ڕێگایەن. ئەو کەسەش ئەم ڕێیە دەبڕێت دەبێ پشت بە یەکێك ببەستێت کە شارەزاییەکی تەواوی لە هەموو لاڕێ و تووڵەڕێیەك و هەموو سنووڕێکی ئەو ڕێیەدا ببێت، تەنانەت دەبێ هەموو ئەو فەرمانگە مەزنانەشی لە ژێر فەرمان و دەستەڵات‌دا بن.

ئەی گومڕایانی بێئاگا!

بەدیهێنەری مەزن لەبەر ئەوە لە سروشتی ئێوەدا ئامادەیی و لێهاتن و تواناکانی: "خۆشەویستی" و "ناسین" و، هۆکارەکانی "شوکرانەبژێری"و "پەرستن"ی داناوە تاکو بۆ زاتی خوای گەورە بەکاربهێنرێن و ڕوویان لە سیفەتە مەزن و ناوە خاوێن و جوانەکانی ئەو بێت. کەچی ئێوە هەموو ئەمانەتان، بە جۆرێکی ناڕەوا، بۆ (خۆتان و دنیاکەتان) بەکارهێناوە. وا ئێستاش بەپێی دەستووری: "ئەنجامی خۆشەویستی‌یەکی ناڕەوا، چەشتنی ئازارێکی سەختی بێبەزەیی‌یە" بە دەست تۆڵەی ڕەوای ئەم کارەتانەوە دەتلێنەوە. چونکە ئەو خۆشەویستی‌یەی کە تایبەتە بە خوای گەورەوە ئێوە بەخشیتان بە نەفسی خۆتان، وا لە ئەنجامی ئەمەش‌دا ئازاری لەژمارەبەدەری ئەم خۆشەویستەتان دەچێژن، چونکە لە حەوانەوەی ڕاستەقینەی خۆی بێبەشتان کرد.. هەروەها کاروباری ئەم خۆشەویستەتان (خۆتان و دنیاتان) لە ڕێی تەوەککولەوە بە دەستی خۆش‌ویستراوی ڕاستەقینەتان، کە خواوەندی خاوەن توانستی ڕەهایە، نەسپارد. لەبەر ئەوە، هەمیشە بەدەم ئازارەوە دەناڵێنن.. هەروەها ئەو خۆشەویستی‌یەی کە هی ناوە جوانەکان و سیفەتە پیرۆز و مەزنەکانی خوای گەورەیە، ئێوە داتان بە دنیا.. شوێنەوارەکانی سنعەتی بێوێنەی خوای گەورەشتان بەسەر هۆکارە ماددی‌یەکان‌دا دابەش‌کرد، وا بەم بۆنەیەوە سزای ئەم کارەتان دەچێژن، چونکە بەشێك لە خۆشەویستە زۆرەکانتان، بێخواحافیزی، پشتتان لێ‌هەڵدەکەن و دەڕۆن و هی وایان تێدایە کە هەر نایشتان ناسن! خۆ ئەگەر بیشتان‌ناسن ئەوا خۆشیان ناون، گەر

خۆشیشیان‌بوێن، سوودتان پێ‌ناگەیەنن.. بەم چەشنە و بەردەوام لەناو ئەشکەنجەی ئازارێکی بێ‌سنووری جودایی و، نەمانی شتێکی ئومێدبڕاو لە گەڕانەوەی، هەر دەمێننەوە و دەتلێنەوە!

ئەمەیە ڕاستیی لاف و گەزافی گومڕایان و، ناوەڕۆکی ئەو "بەختەوەریی ژیان" و "کەمالاتی مرۆڤ" و "چاکیی شارستانی" و "لەزەتی سەربەستی"یەی کە خەڵکی بۆ لا بانگ دەکەن!!

ئنجا بزانە کە پەردەی نەفامی و مەستی چەندە ئەستوورە، کە هەست و شعووری مرۆڤ ئاوا بەنج دەکات!

دەسا تۆیش بڵێ: بەدبەختی بۆ عەقڵی ئەو گومڕایانە!

بەڵام ڕێی ڕاست و ڕووناکی قورئانی پیرۆز: بە "ڕاستی‌یەکانی ئیمان" تیماری هەموو ئەو زامانە دەکات کە گومڕایان بە دەستیانەوە دەناڵێنن و، هەموو تاریکایی‌یە ناوبراوەکانی ئەو ڕێ‌یە دەڕەوێنێتەوە و، گشت دەرگاکانی گومڕایی و تیاچوونیش دادەخات. ئەویش بەم جۆرەی خوارەوە:

ڕاستەشەقامی قورئان لە ڕێی تەوەککول و پشت‌بەستنەوە بە خوای بەتوانای میهرەبان و بەوەی کە هەرچی کۆڵی قورسی "بوون" و "ژیان" هەن، هەموویان بە دەستی توانست و میهرەبانیی فراوانی خوای گەورە دەسپێرێت، چارەسەریی لاوازی و کۆڵەواری و هەژاری و موحتاجیی مرۆڤ دەکات و هیچ کۆڵێك ناخاتە ئەستۆیەوە، بەڵکو وا لە مرۆڤ دەکات کە ببێت بە خاوەنی جڵەوی خۆی و ژیانی، بەمەش پلەیەکی باشی حەوانەوەی بۆ دەدۆزێتەوە و تێی‌دەگەیەنێت کە مرۆڤ ئاژەڵی گۆیا(**حیوان ناطق**) نی‌یە، بەڵکو بە ڕاستی مرۆڤە و میوانێکی بەڕێز و ئازیزی پادشای میهرەبانە.

هەروەها ئەو زامانەی مرۆڤیش بە نەرمونیانی تیمار دەکات کە لە "نەمان"ی دنیا و شتانو "خۆشەویستیی" شمەکە فانی‌یەکانەوە دروست‌بوون، بەوەی کە پیشانی دەدات دنیا: خانەی میوانداریی خواوەندی میهرەبانە و، بەوەی کە ڕوونی دەکاتەوە: هەرچی لە دنیادا هەن هەموویان ئاوێنەی ناوە خاوێن و جوانەکانی خوای گەورەن و، دەری‌دەخات کە: بەدیهێنراوانی ناو دنیاش چەند

نووسراوێکی پەروەردگاریی خواوەندن کە بە فەرمانی خۆی دەم بە دەم نوێیان دەکاتەوە. ئیتر مرۆڤ لە تاریکایی وەهم و ئەندێشەکان دەرباز دەکات.

هەروەها ئەو زامانەش ساڕێژ دەکات کە "مردن" لە بیری گومڕایاندا بەجێیان دەهێڵێت، چونکە "گومڕایی" مردنیان بە: جودایی هەمیشەیی لە هەموو خۆشەویستانیان، پیشان دەدات. بەڵام ئیمان ئەم زامانە بەوە تیمار دەکات کە ڕوونی دەکاتەوە "مردن": پێشەکیی شادبوون و بەیەکگەیشتنەوەیە لەگەڵ ئەو ئازیز و خۆشەویستانەی کۆچیان بۆ جیهانی بەرزەخ کردووە و ئێستا لە جیهانی مانەوەدان. دەیشیچەسپێنێت کە ئەو جیابوونەوەیە، لە ڕاستیدا، بەیەکشادبوونەوەیە.

هەروەها گەورەترین مەترسیی مرۆڤ ناهێڵێت، بەوەی کە دەیچەسپێنێت "گۆڕ" دەرگایەکە ڕووەو جیهانی میهرەبانیی فراوان و، خانەی بەختەوەریی هەمیشەیی و، باخچەکانی بەهەشت و، وڵاتی ڕووناکیی خواوەندی بەخشندەی میهرەبان، خراوەتە سەرپشت.

هەروەها ڕوونی دەکاتەوە گەشتی بەرزەخ = کە بە لای گومڕایانەوە سەختترین و ناخۆشترین گەشتی ڕێی مرۆڤە و ڕێیەکی هەڵەت و بەردەڵانە دەیگرێتەبەر = خۆشترین و شادترین گەشتە، چونکە "گۆڕ" دەمی هەژدیهایەکی ترسناك نییە، بەڵکو دەرگایەکە لە ڕووی یەکێك لە باخچەکانی بەهەشتدا کراوەتەوە.

هەروەها بە ئیماندار دەڵێت :

گەر ویست و ئیختیاری تۆ برەکی و هەندەکی(**جزئي**)ن، ئەوا فەرموو کارەکانت بە ویستی هەمەکی(**كلّي**)ی خوای گەورە بسپێرە.. ئەگەر توانات لاوازە، فەرموو پشت بە توانای ڕەهای خواوەندی بە توانا ببەستە.. ئەگەر ژیانت کەم و فانییە، ئەوا بیر لە ژیانی مانەوەی هەمیشەیی بکەرەوە.. ئەگەر تەمەنت کورتە، خەمت نەبێت، تەمەنێکی درێژت لەڕێدایە.. ئەگەر بیرت کزە، ئەوا بچۆرە ژێر تیشکی ڕووناکیی خۆری قورئانی پیرۆزەوە و بە نووری ئیمان بڕوانە تاکو هەر یەکێك لە ئایەتەکانی قورئان ڕووناکییەکی درەخشانی چەشنی ئەستێرەت پێببەخشێت، لە بریی ڕووناکیی کزی بیرت کە وەك هی

گوڵەستێرە(**اليراعة**) وایە.. ئەگەر ئازار و ئاواتی لەژمارەبەدەرت هەن، ئەوا بزانە چەندین پاداشت و میهرەبانیی نەبڕاوەی بێسنوور چاوەڕێتن.. ئەگەر هیوا و مەبەستەکانت ئەوەندە زۆرن سنووریٚك نییە کۆتاییان پێبهێنێت، ئەوا بیریان لێ مەکەرەوە و خەمت نەبێت، چونکە لەم دنیایەدا هەرگیز جێیان نابێتەوە، بەڵکو شوێنی ئەوان چەند خانە و لانەیەکی ترە و، ئەوکەسەش دەیانبەخشێت سەخی و دەستڕەنگین و دارای بەخشندەیی یەکجار فراوانە.

هەروەها ڕوو لە مرۆڤ دەکات و پێی دەڵێت :

کاکی مرۆڤ! تۆ خاوەنی خۆت نییت! بەڵکو بەندە و موڵکی یەکێکی خاوەن توانست و میهرەبانیی ڕەهایت، کەواتە خۆت شەکەت و ماندوو مەکە و دەردیسەریی ژیانیشت مەخەرە ئەستۆی خۆتەوە. چونکە ئەو کەسەی ژیانی بەخشیوە هەر ئەویش بەڕێوەی دەبات.

ئنجا دنیاش بەرباد و بەرەڵا و بێخاوەن نییە، تاکو خەمی بۆ بخۆیت و کۆڵی ئەو لە ئەستۆی خۆت بنێیت و بیرت بە حاڵەت و بارودۆخەکانیەوە ماندوو بکەیت، چونکە خاوەنەکەی دانا و زانایە و، تۆیش تەنها میوانیت لە لای ئەو، کەواتە خۆت لە کاروبارەکانیدا هەڵمەقورتێنە و بێ تێگەیشتن لێیان، تێکەڵییان مەکە.

ئنجا وا نەزانی کە مرۆڤ و زیندەوەران بوونەوەرانێکی بەرەڵاکراون، نەخێر.. بەڵکو چەند فەرمانبەر و کارپێسپێرراوێکن لە ژێر سایە و بە سەرپەرشتی و فەرمانڕەوایی دانایەکی میهرەباندا. کەواتە بە بیرکردنەوە لە دەردیسەری و ئازاری ئەوان، ئازار دەرخواردی "گیان"ی خۆت مەدە و، بەزەیی خۆت بەسەر بەزەیی بەدیهێنەری میهرەباندا پێشمەخە.

ئنجا جڵەوی ئەو شتانەش کە لە بەرامبەرتەوە چوونەتە سەنگەری دوژمنایەتی، هەر لە میکرۆبەکانەوە تا دەگاتە تاعوون و قاتی و بوومەلەرزە و لافاوەکان، تەنانەت جڵەوی هەموو شتێك، بە دەستی ئەو بەخشندە میهرەبانەوەیە، خۆ ئەویش دانایە و کاری بێهوودەی لێناوەشێتەوە و خاوەنی میهرەبانیی فراوانە، کەواتە هەرچییەك دەکات جۆرێکی چاکە و میهرەبانیی تێدایە..

هەروەها دەڵێت :

هەرچەند ئەم دنیایە فانی‌یە و لە ئەنجامدا تیادەچێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پێداویستی‌یەکانی جیهانی هەمیشەیی ئامادە دەکات.. هەرچەندەش کاتی و لەناوچووە، بەڵام چەندین بەروبوومی تیانەچوو پێ‌دەگەیەنێت و، چەندین درەوشانەوەی قەشەنگ و دڵگیری ناوە جوان و نەمر و، هەمیشەیی‌یەکانی خواوەند دەردەخات.. هەرچەندەش چێژ و لەزەتەکانی کەمن و ئازارەکانی زۆرن، بەڵام لوتف و بەزەیی خواوەندی بەخشندەی میهرەبان و بەخششەکانی، لە خۆیاندا، چەند لەزەتێکی ڕاستەقینەی لەناونەچوون. ئازارەکانیش لەو ڕووەوە کە پاداشتی دوارۆژیان بە دوادا دێت، چەندین تام و لەزەتی مەعنەوی بەرهەمدەهێنن.

مادەم بازنەی حەڵاڵ تابلێی فراوانە و سەروزیادی ئەوەیە کە هەریەکە لە "گیان" و "دڵ"و "دەروون" لەزەت و خۆشیی تەواوی خۆیانی لێ وەربگرن، ئەوا هیچ پێویستی‌یەك بەوە نامێنێتەوە کە بڕۆیتە ناو بازنەی حەرامەوە، چونکە تەنها یەك تام و لەزەتی ناو بازنەی حەرام لەوانەیە هەزار و یەك ئازاری لێ ببێتەوە. سەرەڕای ئەوەی کە هۆی بێ‌بەش‌بوونیشە لە تام و لەزەتی ڕێزلێنانی خواوەندی بەخشندەی میهرەبان، کە تام و لەزەتێکی بێ‌گەرد و خاوێن و هەمیشەیی و بەردەوامە.

بەم جۆرە و بەپێی ئەمانەی پێشوو دەرکەوت کە: ڕێی "گومڕایی" مرۆڤ دەهاوێتە نزمترینی پلە نزمەکانەوە، بە ڕادەیەك کە هیچ شارستانی و فەلسەفەیەك نەتوانێت چارەسەریی بۆ بدۆزێتەوە، تەنانەت پێشکەوتنی گرۆی مرۆڤ و ئەو پلە زانستی‌یانەش کە بەدەستی هێناون هێشتا ناتوانن دەستی بگرن و لەو تاریکستانە چڕەی گومڕایی دەری‌بهێنن.

بەڵام قورئانی پیرۆز بە "ئیمان" و "کردەوەی چاك" دەستی مرۆڤ دەگرێت و

لەو پلە هەرە نزمە دەری‌دەهێنێت و بۆ بڵندترین پلەی "بەرزی" سەری دەخات،

بە چەندەها بەڵگەی گومانبڕ و بەهێزیش ئەمەی بۆ ڕوون دەکاتەوە. کەواتە

ئەو کەندەڵان و شیوە قووڵانەی بە چەندین پلەی بەرزبوونەوەی مەعنەوی و

ئامێری "تەواوکاریی گیان" بۆ پڕدەکاتەوە، بەوپەڕی ئاسانی گەشتی درێژی

پڕ لە ماندوویی ڕووەو هەمیشەیی بۆ ئاسان دەکات، ئەویش بە پیشاندان و

بەرچاوخستنی ئەو هۆکارانەی کە دەتوانرێت لە ڕێیانەوە ماوەی هەزار ساڵ،

تەنانەت پەنجا هەزار ساڵیش، لە یەك ڕۆژدا ببڕێت!

هەروەها پۆشاکی "بەندایەتی" بە بەری مرۆڤ دەپۆشێت و، "کارمەندی"ی دەخاتە ئەستۆ و، دەیکات بە "میوان" و "فەرمانبەر" لای زاتێکی مەزن. ئەمەش لە ڕێی ئەوەی کە تێیدەگەیەنێت: خوای گەورە خاوەنی ئەزەل و ئەبەدە، بەمەش حەوانەوەیەکی تەواوی لە گەشتی دنیای خانەخوێ و مەنزڵگاکانی بەرزەخی خانەی دواڕۆژدا بۆ مسۆگەر دەکات، بە چەشنی ئەوەی کە فەرمانبەری دڵسۆزی پادشا زۆر بە ئاسانی لەناو فەرمانگەکانی موڵکی پادشادا هاتوچۆ دەکات و لە ڕێی هۆکارێکی گواستنەوەی خێرای وەك: فڕۆکە و پاپۆڕ و شەمەندەفەرەوە هەموو سنوورێکی وڵاتی پادشای دەگەڕێت. هەروەك ئەم فەرمانبەرە وایە، ئەو ئیماندارەش کە بەهۆی "ئیمان"ەوە پەیوەندی و نیسبەتی لەگەڵ خاوەنی موڵکی ئەزەلیدا بەستووە، بە بۆنەی: "کردەوەی چاك"ەوە، بەناو مەنزڵگاکانی دنیای خانەخوێ و فەرمانگەکانی جیهانی بەرزەخ و حەشر و سنوورە فراوانەکانیاندا، بە خێرایی برووسکە و بوراق، دەڕوات تا دەگاتە بەختەوەریی هەمیشەیی.
قورئانی پیرۆز بە چەشنێکی گومانبڕ ئەم ڕاستییانە دەچەسپێنێت و، بە ئاشکرا بۆ ئەولیا و مرۆڤە خاوێن و بێگەردەکانیان دەردەخات.

حەقیقەتی ئەم ڕێیەی قورئان هەر لە گوفتارەکەیدا بەردەوامە و، دەڵێت :

کاکی ئیماندار! لێهاتن و توانای لەڕادەبەدەرت بۆ "خۆشەویستی"، لە دەروونی بەدخوازی خۆتدا، کە ناشیرین و ناتەواو و خراپکار و زەرەرمەندە،

بەکار مەهێنە و ئەو دەروونە بەدخوازەت مەکە بە خۆشەویستی خۆت و، ئارەزووەکانی مەپەرستە. بەڵکو ئەو کەسە بکە بە خۆشەویستی خۆت کە شایانی خۆشەویستی‌یەکی نەبڕاوەی بێ‌کۆتایی‌یە و، دەتوانێت بە بێ‌کۆتایی و بڕانەوە چاکەت لەگەڵدا بکات و بەختەوەریت پێ بدات. تەنانەت بەوەش بەختەوەریت پێ‌دەبەخشێت کە چاکەکاری و بەخششەکانی خۆی خەڵاتی ئەو کەسانەش دەکات کە تۆ پەیوەندیت لەگەڵیاندا هەیە، چونکە هەر ئەو کەسەیە کە خاوەنی کەماڵی ڕەها و جوانیی بێ‌عەیب و پاك لە هەموو ناتەواوی و قسوور و نەمان و تیاچوونێکە و، جوانیی ئەو بێ‌سنوورە و هەموو ناوەکانیشی جوان و ڕەنگینن.

بەڵێ، هەریەکە لە ناوە جوانەکانی ئەو، چەندەها ڕووناکیی بێ کۆتایی و سنووری جوانی تێدایە، "بەهەشت" بە هەموو نەرم‌ونیانی و جوانی و ڕەنگینی و ناز و نیعمەتەکانیەوە، تەنها یەکێکە لە درەوشانەوەی پیشاندانی "جوانیی میهرەبانی" و "میهرەبانیی جوانی"ی ئەو، هەرچی جوانی و کەماڵاتی خۆش‌ویستراوی ناو گەردوون هەن، هەر هەموویان تەنها ئاماژەیەکن بۆ "جوانی" و بەڵگەیەکن لەسەر "کەماڵ"ی ئەو خواوەندە مەزنە.

هەروەها دەڵێت :

کاکی مرۆڤ! کانیاوەکانی "خۆشەویستی" کە لە ناخی تۆدا هەڵدەقوڵێن و ڕوویان لە خوای گەورەیە و شەیدای ناوە جوان و سیفەتە مەزنەکانی ئەون، تۆ ئاراستەی بوونەوەرە فانی‌یەکانیان مەکە و بەم کارە لە نرخ و بەهایان دامەگرە و بێ‌سوود لەواندا مەیانفەوتێنە، چونکە هەرچەند شوێنەوارەکانی دەستەڵاتی خوای گەورە و بوونەوەرەکان لەناودەچن و نامێنن، بەڵام ناوە جوانەکان کە درەوشانەوە و جوانی‌یان بەسەر ئەو شوێنەوار و بوونەوەرانەوە بە ئاشکرا دیارە، دەمێننەوە و هەمیشەیین و، هەریەکە لە ناوەجوانەکان و سیفەتە بەرز و پیرۆزەکان، هەزاران پلەی چاکەکاری و جوانی و هەزاران چینی کەماڵیان تێدایە.

تەنها سەیری ناوی "**الرحمن**" بکە، با بۆت دەربکەوێت کە بەهەشت یەکێکە لە درەوشانەوەکانی و، بەختەوەریی هەمیشەیی یەکێکە لە بریسکانەوەکانی و، هەموو ڕزق و ڕۆزی و نیعمەتە بڵاوەکانی ناو دنیاش یەکێکن لە دڵۆپەکانی!

به وردی بیر بکەرەوە و سەیری ئەو ئایەتە پیرۆزانە بکە کە ئاماژە بۆ ئەم بەراوردکاری‌یەی نێوان "گومڕایان" و "ئیمانداران" لە ڕووی ژیان و فەرمانبەری‌یەوە، دەکەن:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الاِنسانَ في اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ * ثُمَّ رَدَدْنَاه اَسْفَلَ سافِلِينَ * اِلاّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ (التين: ٤-٦).

ئایەتەکەی تریش:

﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّماءُ والاَرْضُ﴾ (الدخان: ٢٩) کە هەردووکیان ئاماژە بۆ پاشەڕۆژی هەردوو لا دەکەن، سەرنجیان بدە تاکو مەودای بەرزیی ئیعجازی ئەو دوو ئایەتەت بۆ دەربکەوێت لەو بەراوردکاری‌یەی کە بۆ ئەم دوو ڕێ‌یەمان داناوە.

ڕوونکردنەوەی حەقیقەتی ئیعجازی کورت و پڕ واتای ئایەتی یەکەم "وتەی یازدەهەم" ڕوونی کردووەتەوە. وا لەمەولا تەنها ئاماژە بۆ مەودای گەیاندنی ڕاستی‌یەکی بەرز دەکەین کە ئایەتی دووهەم گەیاندوویەتی، ئەویش بەم جۆرەی خوارەوە:

ئەم ئایەتە ڕاستەوخۆ بە ڕاشکاوی دەفەرموێ: ئاسمانەکان و زەوی بۆ مردنی گومڕایان ناگرین. واتا پێچەوانەکەشی دەفەرموێ: ئاسمانەکان و زەوی بۆ کۆچی ماڵئاوایی ئیمانداران لە دنیا، دەگرین! واتە لەبەر ئەوەی گومڕایان ئینکاریی کار و فرمانی ئاسمانەکانو زەوی دەکەن و بە "بێ‌مەبەستی" تاوانباریان دەکەن و، لە واتا و ناوەڕۆکی ئەو ئەرکانە تێ‌ناگەن کە ئاسمانەکان و زەوی ئەنجامیان دەدەن، ئەوا مافی خۆیان نادەنێ، تەنانەت نە بەدیهێنەرەکەیان دەناسن و نە دەشزانن کە ئەمانە دەبن بە بەڵگە لەسەر بەدیهێنەریان! ئیتر بە چاوی سووك بۆ ئەو ئاسمانانە و زەوی دەڕوانن و، دوژمنایەتی‌یان دەکەن. دیارە ئاسمانەکان و زەویش تەنها بەمەندە وازناهێنن کە بۆیان نەگرین، بەڵکو دوعایان لێ‌دەکەن، تەنانەت خۆشحاڵیشن بە نەمانیان!

واتا پێچەوانەکەشی دەفەرموێت: ئاسمانەکان و زەوی بۆ مردنی ئیمانداران دەگرین و پەژارە دایاندەگرێت. چونکە ئیمانداران لە کار و فرمانی ئەوان

ئاگادارن و ڕێزی شایانیان لـێدەگرن و حەقیقەتە ڕاستەکانیان دەسەلمێنن و، بە بۆنەی ئیمانەکەیانەوە لەو واتایانە تێدەگەن کە لەو ئاسمانانە و زەوی‌دا هەن. ئەوەتا ئەوان تاکو زیاتر لە ئاسمانەکان و زەوی بیربکەنەوە، پتر بە سەرسووڕمانەوە دەڵێن: "چەندە جوان بەدی‌هێنراون! چەندەش ڕێك و جوان کارەکانیان ڕادەپەڕێنن" بەمەش ڕێزی شـایـانی خۆیان پێ‌دەبەخشـن، چونکە لەبەر خوا و لەو ڕوانگەیەوە خۆشیان دەوێن کە ئاسمانەکان و زەوی چەند ئاوێنەیەکن بۆ درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خوای گەورە. لەبەر ئەوەیە کە کاتێك ئەهلی ئیمان دەمرن، ئاسمانەکان دەلەرێنەوە و وەك بڵێی بۆ کۆچی ماڵئاوایی ئەو ئیماندارانە بگرین ئاوا خەم دایاندەگرێت.

* * *

پرسیارێکی گرنگ:

پرسیار دەکەن و دەڵێن:

"خۆشەویستی" بە دەست مرۆڤ نی‌یە و لە ویستی خۆمان بەدەرە. ئەوەتا بەپێی داخوازیی سروشتی خۆم حەزم لە: خۆراکی بەتام و لەزەت و میوەی خۆشە و، باوك و دایکم و منداڵەکانم و خێزانەکەم کە هاوسەری ژیانمە و، پێغەمبەرە بەڕێزەکان و، ئەولیا و پیاوچاکان و، لاوی و، ژیانی خۆم و، هەموو شتێکی جوانم خۆش‌دەوێت. بە واتایەکی تر: من دنیام خۆش دەوێت و ناتوانم ئەم خۆشەویستی‌یە پشت‌گوێ بخەم. بەڵام ئایا چۆن بتوانم ئەم هەموو جۆرە خۆشەویستی‌یانە پێشکەشی خوای گەورە بکەم و خۆشەویستی‌یەکەم بۆ ناوە جوان و سیفەتە مەزنەکان و زاتی خاوێن و پیرۆزی خوای گەورە ئاراستە بکەم و؟ ئەم کارە چی دەگەیەنێت؟

وەڵام:

فەرموو گوێ لەم چوار سەرنجەی خوارەوە ڕابگرە:

سەرنجی یەکەم:

هەرچەند خۆشەویستی بە دەست مرۆڤ نی‌یە، بەڵام دەتوانرێت بە "ویست"ی خۆی ڕووی ئەو خۆشەویستی‌یە بۆ خۆشەویستێکی تر وەربچەرخێنێت، وەك ئەوەی کە ناشیرینیو ناوەرۆك و ڕاستیی خۆش‌ویستراوەکە ئاشکرا بکرێت و دەربخرێت.. یان بزانرێت پەردەیەکە بەسەر ڕووی خۆش‌ویستراوێکی ڕاستەقینەدا دادراوەتەوە کە ئەو شایانی خۆش‌ویستنە.. یان بزانرێت ئاوێنەیەکە جوانیی ئەو خۆشەویستە ڕاستەقینەیەی تێدا دەردەکەوێت..

کاتێ ئەمە ڕوون دەبێتەوە، دەتوانرێت ڕووی خۆشەویستی‌یەکە لە خۆش‌ویستراوی مەجازی‌یەوە بۆ هی ڕاستەقینە ئاراستە بکرێت.

سەرنجی دووهەم:

ئێمە ناڵێین: هیچ کام لەوانەت خۆش‌نەوێت کە ئێستا باستکردن، نەخێر. بەڵکو دەڵێین: هەموو ئەوانەت لە ڕێ و پێناوی خوادا خۆش‌بوێت..

بۆ نموونە: چەشتنی تامی خواردەمەنی و میوە بەلەزەت و خۆشەکان لەگەڵ یادکردنەوەی ئەوەدا کە چاکە و نیعمەتی خوای گەورەی بەخشندەی میهرەبانن، خۆش‌ویستنی دوو ناوی جوانی: "**الرحمن**" و "**المنعم**"ی خوای گەورە دەگەیەنێت، سەرەڕای ئەوەی کە لە هەمان کاتیش‌دا بە شوکرانەبژێری‌یەکی مەعنەوی لەقەڵەم دەدرێت. ئنجا بەوەش‌دا دەزانین کە ئەو خۆشەویستی‌یە هی هەوا و ئارەزووی دەروون نەبووە و بۆ ناوی: "**الرحمن**"ی خوای گەورە بووە، کە: مرۆڤ بۆ ڕۆزیی حەڵاڵ تێ‌بکۆشێت و بەدەستی بهێنێت و لە بازنەی حەڵاڵ‌دا دارای قەناعەتێکی تەواو بێت و، لە کاتی خواردنی‌دا بیر بکاتەوە کە نیعمەتی خوای گەورەیە و شوکرانەی لەسەر پێشکەش بکات.

پاشان خۆش‌ویستنی دایك و باوکت و ڕێزگرتنیان، لە ڕاستی‌دا، بۆ خۆشەویستیی خوای گەورە دەگەڕێتەوە، چونکە هەر تەنها ئەو خوایە بوو کە سۆز و میهرەبانیی لە دڵی دایك و باوکت‌دا ڕواند و، ئەوانیش بەوپەڕی میهرەبانی و دانایی چاودێری و پەروەردەیان کردیت. نیشانەی ئەوەش کە لەبەر خوای گەورە خۆشت‌دەون، ئەوەیە کە: کاتێ ئەوان پیر دەبن و بەساڵا دەچن و بە تەمای هیچ شتێك نابیت لێیان، ئەوپەڕی ڕێزیان لـێ‌بگریت و تا دەتوانیت

خۆشتبوێن و، هەرچەندەش ئەوان گیروگرفتی زیاترت بۆ فەراهەم بهێنن و ئەرکی سەرشانت پتر قورس بکەن، تۆ میهرەبانی و شەفەقەتی زیاتریان بۆ بنوێنیت. چونکە ئەم ئایەتە پیرۆزە:

﴿إمّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَا اَوْ كِلاهُمَا فَلا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلاتَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيماً * واخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيراً﴾ (الإسراء:٢٣-٢٤).

داوا لە منالّ و نەوەکان دەکات، لە پێنج پلەدا، چاودێریی دایك و باوکیان بکەن، هەروەها مەودای گرنگیی ڕێزلێنان و خراپی و ستەمیی بێ گوێیی کردنیان دەردەخات.

جا مادەم خوای گەورە سروشتی باوکانی وا بەدیهێناوە کە حەسوودییان بەرامبەر کوڕ و نەوەی خۆیان تێدا نەبێت و، بەم پێیە باوك جگە لە کوڕی خۆی حەز ناکات لە پێشبڕکێی ژیاندا کەسی تر پێشی بکەوێت، ئەوا لەبەر ئەوە، هەرگیز ڕێ بە کوڕ نادرێت داوای ماف لە باوکی خۆی بکات، چونکە هۆی ناکۆکیی نێوان دوو کەس یان حەسوودی و مونافەسەیە، یان پێشێل کردن و خواردنی مافی یەکێکیانە لە لایەن ئەوی تریانەوە، بەڵام خۆ هەر بە سروشت باوك ئەم دوو شتەی تێدا نییە بەرامبەر بە کوڕ و جگەرگۆشەی خۆی! کەواتە کوڕ مافی ئەوەی نییە هیچ داوایەکی بەرامبەر باوکی خۆی ببێت، تەنانەت ئەگەر باوکیشی ستەمی لێبکات، هێشتا ئەم مافی ئەوەی نییە بەگوێی نەکات و هەڵوێستی نەشیاوی بەرامبەر بنوێنێت. واتە ئەو کەسەی بەرامبەر باوك و دایکی خۆی ڕەفتاری نالەبار دەنوێنێت و ئازاریان دەدات، لە مرۆڤێتی دەرچووە و بووە بە ئاژەڵێکی دڕندە.

خۆشویستنی منالّیش، بە هەمان جۆر، بریتییە لە خۆشەویستیی خوای گەورە و لە ڕوویەکەوە بۆ ئەو دەگەڕێتەوە، بەوەی کە مادەم ئەوان دیاری و بەخششی خواوەندی میهرەبانی بەخشندەن، ئەوا دەبێ بەوپەڕی شەفەقەت و میهر و بەزەییەوە چاودێری بکرێن.. نیشانەی ئەوەش کە خۆشەویستیی ئەوان لە پێناوی خوادایە، ئارامگرتن و شوکرانەبژێرییە لە کاتی بەڵا و موسیبەت، بە تایبەتی "مردن"یاندا، هەروەها ئومێدنەبڕین و دوعابۆکردنیانە و، تەسلیمبوون و

شوکرانەبژێری‌یە لە کاتی قەزا و قەدەردا. وەك ئەوەی بڵێت: ئەم بەدیهێنراوە، خۆشەویست و بەندەی بەدیهێنەری بەخشندەیە و، بۆ ماوەیەکی دیاری‌کراوی کەم پێی‌بەخشیبووم، ئێستاش دانایی ئەو خواوەندە خواستی لەسەر ئەوەبوو کە لە منی وەربگرێتەوە و بیبات بۆ شوێنێکی‌تری باشتر و پڕ ئاسایش‌تر، خۆ ئەگەر یەك بەشی ڕواڵەتیی منی پێوە بێت، ئەوا هەزار بەشی ڕاستەقینەی خوای گەورەی تێدایە. کەواتە چار نی‌یە دەبێ تەسلیمی بڕیاری خوای گەورە ببم.

خۆش‌ویستنی برادەر و هاوەڵانیش، ئەگەر خاوەن ئیمان و تەقوا بن، مانای وایە ئەویش لە پێناوی خوادایە و بۆ ئەو دەگەڕێتەوە بەپێی دەستووری: **"الحبّ في الله"**[1].

خۆش‌ویستنی ژنەکەیشت کە هاوسەری ژیانتە، با لەسەر ئەو بناغەیە بێت کە دیاری‌یەکی "هاودەم و نەرم‌ونیانی" میهرەبانیی خوای گەورەیە. نەکەی ئەو خۆشەویستی‌یەت ببەستیتەوە بە جوانی‌یە ڕواڵەتی‌یەکەیەوە کە بە زوویی تەواو دەبێت و نامێنێت! بەڵکو بیبەستە بەو جوانی‌یەی کە هەرگیز ناڕوات و ڕۆژ بە ڕۆژ لە زیادبوون‌دایە، ئەویش جوانیی ڕەوشت و هەڵس‌وکەوتی پاك و بێ‌گەردیەتی کە لە ناخی نەرم‌ونیانیی ئافرەت‌دا ڕەگی داکوتاوە. بەرزترین و شیرینترین جوانیی ئافرەت لە سۆز و شەفەقەتە نوورانی و بێ‌گەردەکەی‌دایە، خۆ ئەم جوانیی شەفەقەت و ڕەوشتەش، هەمیشەیی‌یە و تا کۆتایی تەمەن هەر لە زیادبوون‌دایە و، تەنها بە خۆش‌ویستنی ئەم دوو لایەنەشە کە مافەکانی ئەم بەدیهێنراوە لاواز و نەرم‌ونیانە دەپارێزرێن. دەنا لە کاتێك‌دا کە جوانیی ڕواڵەتیی نامێنێت و لە هەموو وەختێك پتر پێویستی بە مافەکانی دەبێت، هەموو مافەکانی دەخورێن و پێ‌شێل دەکرێن!

خۆشەویستیی پێغەمبەران = درووديان لەسەر بێت = و ئەولیا و پیاوچاکانیش، بە هەمان جۆر، لە ڕێی خوادایە، لەو ڕووەوە کە ئەوان چەند بەندەیەکی بێ‌گەرد و وەرگیراوی لای خوای گەورەن. خۆش‌ویستنی ئەوان، لەم گۆشەیەوە، دەبێ بە خۆش‌ویستنی خوای گەورە.

ئەو ژیانەش کە خوای گەورە بە تۆ و هەموو مرۆڤێکی تری بەخشیوە، سەرمایەیەکی هێندە گەورەیە کە دەتوانیت ژیانێکی نەبڕاوەی دواڕۆژی پێ

بەدەستبهێنیت و، گەنجینەیەکە چەندین ئامێر و کەمالاتی نەمری تێدایە. جا خۆشویستن و پارێزگاری کردنی ژیان لەم گۆشەیەوە و، ڕامکردن و بەکارهێنانی لە پێناوی خوادا، بە خۆشەویستیی خوای گەورە دادەنرێت.

پاشان خۆشویستنی لاوی و جوانی‌یەکەی و ڕێزلێنانی لەو ڕووەوە کە نیعمەتێکی نایاب و قەشەنگی پەروەردگارە و بەکارهێنانی بە باشی، خۆشەویستی‌یەکی ڕەوایە و شایانی ڕێزە.

پاشان خۆشویستنی بەهار، لەو ڕووەوە کە قەشەنگ‌ترین لاپەڕەی دەرکەوتنی نەخش و نیگارەکانی ناوە جوان و ڕووناکەکانی خوای گەورەیە و، مەزنترین پیشانگایە بۆ پیشاندانی وردەکاریی سنعەتی بێوێنەی پەروەردگار. بیرکردنەوە لە بەهار لەم ڕووەوە، ڕووی لە ناوە جوانەکانی خوای گەورەیە و لە پێناوی خوادایە.

تەنانەت خۆشویستنی "دنیا"ش ئەگەر لەو گۆشەیەوە بێت کە: کێڵگەی دواڕۆژە و، ئاوێنەی ناوە جوانەکانی خوای گەورەیە و، چەند نامەیەکی پەروەردگارە بۆ "بوون"(**الوجود**)ی ناردووە، بە مەرجێك دەروونی بەدخواز خۆی لەو خۆشەویستی‌یەدا هەڵنەقورتێنێت، خۆشویستنی دنیا لەم گۆشەیەوە، ئەویش دەبێ بە خۆشەویستی‌یەك لە پێناوی خوای گەورەدا.

پوختەی ئەم قسانە: هەموو دنیا و بەدیهێنراوانی ناو دنیات بە واتای "حەرفی" خۆشبوێت نەك بە واتای "ئیسمی".

واتە: نەك لەبەر خۆیان، بەڵكو لەبەر ئەو واتایانەی ڕایاندەگەیەنن، خۆشت بوێن..

بە هیچ شتێك مەڵێ: "ئەمە چەندە جوانە" بەڵكو بڵێ: "چەندە جوان بەدیهێنراوە"! نەکەی هیچ کەلێنێك بهێڵیتەوە کە خۆشەویستیی غەیری خوای لێ بڕواتە ناو دڵتەوە، چونکە ناوەوەی دڵت ئاوێنەی خواوەندی صەمەدە و تایبەتە بەو، هەردەم بڵێ: **"اللهم ارزقنا حبك وحبّ مايقربنا إليك"**[2].

جا ئەو هەموو جۆرانەی "خۆشەویستی" گەر بەو شێوەیەی باسمان کردن، بەرەو ڕووکاری ڕاستی خۆیان ئاراستە بکرێن. واتە: ئەگەر لەبەر خوا و لەپێناوی ئەودا

بن، ئەوا لەزەتێکی ڕاستەقینەی بێئازار و، بەیەکشادبوونێکی بێکۆتایی بەرهەمدەهێنن، تەنانەت خۆشویستنی خوای گەورەش زیاد دەکەن، سەرەڕای ئەوەی کە خۆشەویستییەکی ڕەوا و حەڵاڵە و لەهەمان کاتیشدا شوکرانەبژێریی خواوەندە و، بیرکردنەوەیە لە نیعمەتەکانی ئەو خوایە لە ناوەندی هەمان خۆشەویستیدا.

ئەمەش بە نموونەیەك ڕوون دەکەینەوە:

گەر پادشایەکی مەزن[3] سێوێکی پێشکەشکردیت، ئەوا بە دوو جۆر حەز لەو سێوە دەکەیت و، بە دوو شێوە لەزەتی لێدەبەیت:

حەز و خۆشویستنی یەکەمیان هی سێوەکەیە، کە میوەیەکی خۆشە و، بە ئەندازەی تایبەتکارییەکانی پێکهاتنی، لەزەتی لێدەبەیت. ئەم حەز و خۆشویستنە هی پادشا نییە، تەنانەت ئەگەر یەکێك بە هەڵپە و لە بەردەم پادشادا سێوەکە بخوات، دەریدەبڕێت کە سێوەکەی خۆشدەوێت نەك پادشا! لەوانەیە پادشا ئەم هەڵسوکەوتەی بەلاوە کارێکی نەشیاو بێت و، بێز لەو خۆویستییە توند و دەروونپەروەرییە لەڕادەبەدەرە بکاتەوە. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە لەزەتی ئەو سێوە لەزەتێکی کاتییە و لەنەماندایە، چونکە لەگەڵ تەواوبوونی خواردنی، لەزەتەکەشی تەواو دەبێت و ئازاری نەمانی بەجێدەهێڵێت.

حەز و خۆشویستنی دووهەمیان هی ڕێزلێنانەکەی پادشایە، کە بە چاوی ڕێزەوە ئاوڕی لێداویتەوە و بە پێشکەشکردنی سێوەکە ئەمەی دەربڕیوە. وەك بڵێی ئەو سێوە نموونەیەکی ئاوڕلێدانەوە و ڕووتێکردنی پادشایە، یان ستایشێکی بەرجەستەی ئەوە. جا ئەو کەسەی دیاریی پادشا بە خۆشەویستی و ڕێزەوە وەربگرێت، دەریدەبڕێت کە پادشای خۆشدەوێت، نەك سێوەکە. دەبێ بیشزانین تام و لەزەتی ئەو سێوە = لەبەر ئەوەی مایە و پیشاندەری ڕێزلێنانەکەی پادشایە = لە هی هەزاران سێوی تر زیاترە، هەستکردنیش بەم لەزەتە زیادەیە، خۆی لە خۆیدا، شوکرانەبژێریی ئەو بەخشینەیە و، ئەم خۆشەویستییەش خۆشەویستییەکی خاوەن ڕێزە و شایانی پادشایە.

بە چەشنی ئەم نموونەیە، گەر بێت و مرۆڤ بێئاگایانە حەز و خۆشەویستیی ڕاستەوخۆ بۆ نیعمەت و میوەکان ئاراستە بکات و تەنها تامی لەزەتە

ماددی‌یه‌کانیان بچێژێت، ئه‌وا ئه‌و خۆشه‌ویستی‌یه‌ی هی ده‌روونه و له ڕاستی‌دا نه‌فس‌په‌روه‌ری‌یه و، له ئه‌نجامیش‌دا ئه‌و له‌زه‌تانه له‌ناوده‌چن و ئازار به‌جێ‌ده‌هێڵن.
به‌ڵام ئه‌گه‌ر ئه‌و حه‌ز و خۆشه‌ویستی‌یه ڕوویان له‌و لایه‌نه بێت که به‌خششی په‌روه‌ردگار و، میهره‌بانی و به‌رهه‌می چاکه‌کاریی خوای گه‌وره‌ن و، ڕێز له پله‌کانی ئه‌و چاکه‌کاری‌یه بگرێت و، به ته‌واوی تامیان بچێژێت، ئه‌وا ئه‌م کاره‌ی، له ڕاستی‌دا، شوکرانه‌بژێری‌یه‌کی مه‌عنه‌وی‌یه و له‌زه‌تێکه هه‌رگیز دوای خۆی ئازار به‌جێ‌ناهێڵێت.

سه‌رنجی سێهه‌م:

ئه‌و خۆشه‌ویستی‌یه‌ی ڕووی له ناوه جوانه‌کانی خوایه، چه‌ند چینێکی هه‌یه:

کاتی وا هه‌یه له ڕێی خۆش‌ویستنی شوێنه‌واره‌کانی جێ‌ده‌ستی خواوه‌ند له گه‌ردووندا = وه‌ك زووتر باسمان‌کرد = خۆشه‌ویستی‌یه‌که‌ت ئاراسته‌ی ناوه جوانه‌کانی خوای گه‌وره ده‌که‌یت..

کاتی وا هه‌یه بۆیه ئه‌و ناوه جوانانه‌ت خۆش‌ده‌وێت چونکه ناونیشانی که‌ماڵاتی به‌رزی خوای گه‌وره‌ن..

کاتی وا هه‌یه مرۆڤ گه‌لێ پێویستی به‌و ناوانه‌یه، له‌به‌ر ئه‌وه تاسه‌مه‌ندیان ده‌بێت، چونکه چییه‌تیی مرۆڤ گشتی‌یه و، پێداویستی‌یه‌کانیشی بێ‌سنوورن. واته: له‌به‌ر پێویستیی به‌و ناوانه، خۆشی‌ده‌وێن.

با به نموونه‌یه‌ك ئه‌مه ڕوون بکه‌ینه‌وه:

وا دابنێ له‌و کاته‌دا که هه‌ست به کۆڵه‌واری و ده‌سته‌وسانیی خۆت و پێویستیی زۆر ده‌که‌یت که یه‌کێك بۆ ڕزگاربوونی خۆشه‌ویستێکت له خزمان و هه‌ژاران، ته‌نانه‌ت بۆ فریاگوزاریی بوونه‌وه‌ره لاوازه داماوه‌کانیش، بێت و یارمه‌تیت بدات، گه‌ر کت‌وپڕ له‌م کاته‌دا یه‌کێك په‌یدا ببێت و چاکه و نه‌وازش له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌دا بنوێنێت و به ئاره‌زووی دڵی تۆ نیعمه‌تی خۆی بدات به‌وان، چه‌نده شادمان ده‌بیت و چه‌نده‌ش دڵت به ناوی: **"المنعم"** و**"الكريم"**ی ئه‌و ده‌کرێته‌وه و ده‌گه‌شێته‌وه؟ ته‌نانه‌ت چه‌نده جێی ڕێز و مایه‌ی سه‌رسووڕمانت

دەبێت و بە خۆشویستنی ئەو دوو ناو و ناونیشانەی ئەو، هەردەم ڕووی خۆشەویستیی ئاراستە دەکەیت؟!

هەر لە ڕووناکیی ئەم نموونەیەوە، بیر لە تەنها دوو ناو بکەرەوە لە نێوان ناوە جوانەکانی خوای گەورەدا، کە دوو ناوی: **"الرحمن"** و **"الرحيم"**ن. کاتێك بیریان لێدەکەیتەوە و سەرنجیان دەدەیت، دەبینیت: هەموو ئیمانداران لە: باوك و باپیرانی پێشووت و، گشت خۆشەویست و، کەسوکار و، برادەرانت کە خۆشتدەوێن و شەفەقەتت بەرامبەریان دەبزوێت و تاسەمەندیت بۆ بینینیان، هەموو ئەوانە، لە دنیادا چەشتنی چەندین نیعمەتی بەلەزەتیان پێدەبەخشرێت و، پاشانیش لە دوارۆژدا بە خۆشترین و بەتامترین نیعمەت بەختەوەر دەکرێن، تەنانەت خوای گەورەی "ڕەحمان" و "ڕەحیم" بەختەوەری و نیعمەتی زیاتریان پێدەبەخشێت، بەوەی کە بە یەکتریان شاد دەکاتەوە و بە بینینی جوانیی هەمیشەیی خۆیشی بەهرەمەندیان دەکات. کەواتە دەبێ هەردوو ناوی: **"الرحمن"** و **"الرحيم"** چەندە شایانی خۆشویستن بن و گیانی مرۆڤ چەندە تاسەمەندیان بێت؟ بۆ خۆت ئەمە لێكبدەرەوە، بابزانیت چەندە ئەو وتەیەمان ڕاستە کە دەڵێین: **"الحمد لله على رحمانيته ورحيميته"!**

پاشان تۆ پەیوەندیت بە بوونەوەرانی ڕووی زەوییەوە هەیە و، بە دەردیسەری و بەدبەختیی ئەوان ئازار دەچێژیت، وەك بڵێی تێکڕای گۆی زەوی خانە و لانەی جوان و ئاوەدانی تۆ بێت. جا ئەگەر بە وردی سەرنج بدەیت، شەوقێکی زۆر و پێویستییەکی توندوتیژ لە ڕۆحی خۆتدا هەستپێدەکەیت بەرامبەر ناوی: "الحکیم"ی خوای گەورە و ناونیشانی: **"المربـي"** کە بە داناییەکی تەواو و کارگوزارییەکی بێوێنە و ڕێكخستنێکی ورد و پەروەردەکارییەکی میهرەبانانە، ئەو گشت بوونەوەرانە ڕێكدەخات.

پاشان ئەگەر بیر لە هەموو مرۆڤایەتی بکەیتەوە، دەبینیت پەیوەندیت پێیانەوە هەیە و، بۆ بارودۆخی کلۆڵی و بەدبەختیی ئەوان ئازار دەچێژیت و، بە نەمان و مردنیشیان ئازارەکەت پتر زیاد دەکات، لەم کاتەدا دەبینیت "گیانت" تاسەمەندی ناوی: **"الوارث، الباعث"**ی خوای گەورەیە و، پێویستی بە ناونیشانی: **"الباقي، الكريم، المحي، المحسن"**ی بەدیهێنەری بەخشندەیە

کە هەموو ئەو مرۆڤانە لە تاریکستانی نەبوون ڕزگار دەکات و، لە خانە و لانەیەکی دیکەی چاکتر و جوانتر لەوەی دنیایان نیشتەجێیان دەکات.

هەروەها لەبەر ئەوەی چییەتیی مرۆڤ بەرزە و سروشتەکەشی گشتییە، ئەوا هەزار و یەك پێویستیی بە هەزار و یەك ناوی جوانی خوای گەورە و بە چەندەها پلەی جیاجیای هەموو یەکێك لەو ناوانە هەیە. جا "پێویستی"ی دووچەندانە(**مضاعف**) بریتییە لە "شەوق".. شەوقی دووچەندانەش بریتییە لە "خۆشەویستی".. خۆشەویستیی دووچەندانەش "عیشقە". کەواتە بەپێی کامڵبوونی ڕۆحی مرۆڤ و بەپێی پلەکانی ئەو ناوانە، پلەکانی خۆشەویستیش دەردەکەون. خۆشەویستیی ئەو ناوانەش لە ئەنجامدا دەبن بە خۆشویستنی زاتی مەزنی خوای گەورە، چونکە ئەو ناوانە تایبەتن بە خوای گەورە و درەوشانەوەکانیەوە.

وا لە نێوان هەزار و یەك ناوی خوای گەورەدا = بۆ نموونە = تەنها یەك پلە لە نێوان هەزار و یەك پلەی ناوی: **"العدل، الحکم، الحق، الحکیم"**ی خوای گەورە، بەم جۆرەی خوارەوە ڕوون دەکەینەوە:

ئەگەر دەتەوێت ئەو ناوی **"الرحمن، الرحیم، الحق"**ەی کە لە چوارچێوەی "دانایی و دادگەری"دا و لە نێوان بازنەیەکی فراوانی مەزندا هەیە بیانبینیت، ئەوا بیر لەم نموونەیە بکەرەوە:

سوپایەك چوارسەد هەزار تیرەی جۆراوجۆری سەربازی تێدایە، هەریەکەیان بەپێی حەزی خۆیان، بەرگ و پۆشاك و خواردەمەنییان لەوانی تر جیایە و، هەریەکەیان کام چەکیان بە ئاسانی بۆ بەکاردەهێنرێت ئەوەی هەڵگرتووە و، چ چارەسەرییەکیشیان بۆ دەگونجێ بەوە چارەسەر دەکرێت. ئنجا هەرچەند ئاوا لە هەموو شتێکیاندا لە یەکتر جیاوازن، کەچی بەپێی تیپ و لەشکر لە یەکتر جیانەبوونەتەوە، بەڵکو بێجیاوازی تێکەڵی یەکتر بوون و بە یەکدا ئاڵاون.

جا ئەگەر پادشایەك ببێت، لەبەر ئەوەی خاوەنی بەزەیی و میهرەبانی و توانست و زانستێکی گشتیی بەهەمووشتئاگا بێت و، دارای دادگەرییەکی بێوێنە و دانایییەکی تەواو بێت، هەریەك لەو سەربازانە چ جۆرە بەرگ و پۆشاك و خۆراك و چارەسەری و چەکێکی بۆ دەگونجێ ئەوەیان پێ بدات، بێئەوەی

کەسیانی لە بیر بچێت و کارەکەی لێ بئالۆزێت و بێ ئەوەش هیچ یاریدەدەرێکی ببێت، بەڵکو بە تەنیا خۆی هەموو ئەمانەیان بەسەردا دابەش بکات.. بەڵێ، ئەگەر پادشایەکی ئاوا بێوێنە ببێت، ئەوا ئەو کاتە ڕادەی توانایی و میهرەبانی و دادگەریی ئەوت بۆ دەردەکەوێت. چونکە ئاشکرایە گەر تابوورێکی سوپا کە تەنها لە (دە) تیرەی جیاجیا پێکهاتبێت، گەلێ قورس و دژوارە بتوانرێت چەك و تەقەمەنی و بەرگ و پۆشاکی جیاجیایان بۆ دابین بکرێت، بۆیە لە ناچاریدا هەموویان بە یەك چەشن بەرگ و پۆشاك و چەك و تەقەمەنییان دەدرێتێ، هەرچەندەش ڕەگەز و نەتەوەیان جیاواز بێت..

جا ئەگەر دەتەوێ لە ڕوانگەی ئەم نموونەیەوە درەوشانەوەی ناوی خاوێن و جوانی: **"الحق"** و **"الرحمن الرحیم"**ی خوای گەورەت لە چوارچێوەی "دادگەری" و "دانایی"دا بۆ دەربکەوێت، ئەوا فەرموو سەیری بەهار بکە و بۆ ئەو خێوەتانە بڕوانە کە بەسەر ڕووی زەویدا هەڵدراون، کە هی چوارسەد هەزار نەتەوەی جۆراوجۆرن و سوپایەکی مەزنیان لە ڕووەك و زیندەوەران پێکهێناوە.. بە وردی سەیریان بکە، دەبینیت هەرچەند ئەم هەموو تیرە و نەتەوانە تێکەڵ و پێکەڵن و، بەرگ و پۆشاکیان لە یەکتر جیاوازە و، خواردەمەنیشیان لە هی یەکتر ناچێت و، چەکیان جۆراوجۆرە و، ڕێ و شوێنی گوزەرانیان جیاوازە و، مەشق و تەعلیماتی هەریەکەیان لەویتر جیایە و، تەسریحبوون و پشوودانیشیان لە یەکتر ناچێت، هیچکامیشیان زمانیان نییە تاکو داوای پێداویستی و دابینکردنی ئارەزووەکانیانی پێبکەن.. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، هەریەکەیان بە ناوی: **"الحق و، الرحمن و، الرزاق و، الرحیم و، الکریم"**ەوە و لە چوارچێوەی "دانایی و دادگەری"دا و، بە تەرازوویەکی ورد و ڕێكوپێکییەکی بەرز، بەڕێوەدەبرێت و پەروەردە و چاودێری دەکرێت. دەسا فەرموو سەیری ئەم درەوشانەوەیە بکە و سەرنجی لێبدە، باشە ئایا دەگونجێ جگە لە خوای گەورە کەسی تر بتوانێت لەم کارەدا، کە بەو ڕێسا بێوێنە و تەرازووە وردە بەڕێوەدەبرێت، خۆی هەڵبقورتێنێت؟ ئایا دەگونجێ هیچ هۆکارێك = هەرچی بێت = لەم سنعەتە قەشەنگ و کارگوزارییە دانایانە و، پەروەردگارییە میهرەبان و بەڕێوەبردنە گشتییەدا دەستوەربدات، جگە لە خوای گەورەی تاکی تەنیای دانای بەتوانا بەسەر هەموو شتێکدا؟

سەرنجی چوارەم:

تۆ دەڵێیت: چەندین جۆری جیاجیای حەز و خۆشەویستی لە دەروونمدا هەن بۆ: خواردەمەنیی بەلەزەت و، ژن و، منداڵ و، دایك و، باوك و، خۆشەویست و، برادەرانم و، پیاوچاكان و، پێغەمبەرە بەڕێزەكان، تەنانەت هەموو شتێكی جوان و بەهاری ڕەنگین و دنیام بە گشتی خۆش دەوێت.. ئایا ئەگەر ئەم هەموو جۆرە جیاجیایانەی خۆشەویستیم بەپێی داخوازییەكانی قورئانی پیرۆز بن چ ئەنجام و سوودێكیان دەبێت؟

وەڵام :

ڕوونكردنەوەی ئەو هەموو سوود و ئەنجامانە پێویستی بە نووسینی كتێبێكی مەزن دەبێت. لەبەر ئەوە، ئێمە لێرەدا بە كورتی ئاماژە بۆ تەنها یەكدوو ئەنجام لەو ئەنجامانە دەكەین، لە پێشاندا ئەو ئەنجامانە ڕوون دەكەینەوە كە لە دنیادا دێنەدی، پاشان ئەوانەی كە لە دواڕۆژدا دەردەكەون، ئەویش بەم جۆرەی خوارەوە:

زووتر باسمان كرد: جۆرەكانی خۆشەویستی لای بێئاگایان و ئەهلی دنیا، كە تەنها بۆ دابین كردنی ئارەزووەكانی دەروونیانە، چەندەها ئەنجامی بەسوێ و ئازار و بەڵا و دەردیسەریی هەیە، لەگەڵ ئەو كەیف و شادی و حەوانەوە كەم و بچووكەی كە تیایدایە.

بۆ نموونە: بە بۆنەی كۆڵەوارییەوە، "شەفەقەتە"كەیان دەبێت بە بەڵایەكی ئازاردار.. "خۆشەویستی"ش لای ئەوان، بەهۆی جودایی و لێك بڕانەوە، دەبێت بە كسپەی دەروونو.. "لەزەت"یش، بەهۆی نەمانیەوە، دەبێت بە شەرابێكی ژەهراوی. هیچ كامیشیان لە دواڕۆژدا هیچ سوودێكیان نابێت، چونكە هیچیان لە پێناوی خوادا نەبوون. خۆ ئەگەر مرۆڤیان خستبێتە كاری حەرامەوە، ئەوا لە دواڕۆژدا ئازار و ئەشكەنجەی سەختی دەرخوارد دەدەن.

پرسیار: خۆشەویستیی پێغەمبەرە بەڕێزەكان = علیهم السلام = و ئەولیا و پیاوچاكان چۆن بێسوود و قازانج دەردەچێت؟

وەڵام: بە چەشنی سوودوەرنەگرتنی ئەو گاورانەی کە باوەڕیان بە **"تثلیث"** هەیە لە خۆشویستنی حەزرەتی عیسا = درووودی لەسەر بێت = و، ڕافزییەکانیش لە خۆشویستنی حەزرەتی عەلی، خوای لێ ڕازی بێت!

ئنجا ئەو جۆرە خۆشەویستییانەش کە باستکردن، ئەگەر بەپێی ڕێنمایی قورئانی پیرۆز و لە پێناوی خوای گەورە و خۆشەویستیی "بەخشندەی میهرەبان"دا بێت، ئەوا چەندەها بەرهەمی جوانی لە دنیادا دەبێت، چ جای ئەنجامە خاوێن و جوان و هەمیشەییەکانی ئەودنیا.

ئەنجامەکانی سەر بە دنیایان ئەمانەن:

حەزکردنت لە خواردەمەنی و میوەی بەلەزەت و خۆش، ئەو خواردەمەنییانەت بۆ دەکات بە نیعمەتێکی بێئازاری بەخشراوی خوای گەورە و، لەزەتێك لە ناوەندی شوکرانەبژێریدا..

خۆشویستنی نەفسیشت، لەو ڕووەوە کە بەزەییت پێدابێتەوە و لە پەروەردە و پاکژکردنیدا خۆت ماندوو بکەیت و لە ئارەزووی نزم و خراپ دووری بخەیتەوە، ئەم خۆشویستنە، جڵەوی ئەو نەفسەت دەداتە دەست و ئیتر هەوای ئەو نەفسە نات‌بەستێتەوە و لە ئارەزووەکانی خۆیدا ناتخاتەکار، بەڵکو تۆ هەر بۆ خۆت ئەو بەرەو ڕێی ڕاست = نەك هەوا و ئارەزوو = دەدەیتەبەر..

خۆشویستنی خێزانەکەشت کە هاوسەری ژیانتە، مادەم لەسەر بناغەی ڕەوشتجوانیی بەشەفەقەتی ئەو دامەزراوە و لەو ڕووەوە خۆشتدەوێت کە دیاریی میهرەبانیی خوایە، ئەوا دیارە خۆشەویستی و میهرەبانییەکی ڕاست و بەسۆز و بەزەیی لە ڕوودا دەنوێنیت، ئەویش بەرامبەر بەمە تۆی خۆشدەوێت و ڕێزت لێدەگرێت، خۆ هەتا تەمەنیشتان بەرەوپێش بڕوات و بەساڵابچن، ئەم ڕێز و خۆشەویستییە چونیەکەی نێوانیشتان هەر زیاد دەکات، ئیتر بە ئیزن و فەرمانی خوای گەورە، بۆ خۆتان ژیانێکی شاد و پڕ بەختەوەری بەسەر دەبەن. بەڵام ئەگەر ئەو خۆشەویستییە لەسەر بناغەی جوانیی ڕواڵەتیی بێت، کە داخوازی دەروونە، ئەوا بە زوویی نامێنێت و ژیانی ژن و مێردایەتیش بە جارێ تێكدەچێت.

خۆشویستنی دایك و باوكیشت، مادەم لە پێناوی خوادا بێت، پاداشتت لە سەری دەستدەكەوێت. بێگومان كاتێ پیریش دەبن خۆشەویستی و ڕێزیان زیاد دەكەیت و، هەست بە لەزەتێكی ڕۆحیی بێگەرد و حەوانەوەیەكی تەواوی دڵی خۆت دەكەیت كاتێ كە دەبیت بە خزمەتگوزاریان و دەستیان ماچ دەكەیت و بە دڵسۆزی و ئیخلاسەوە ڕێزیان دەگریت، ئیتر كە تۆ لەم هەستە بەرز و هیممەت و لێبڕانەدا دەبیت، لە خوای بەتوانای باڵادەست دەپاڕێیتەوە تەمەنیان درێژ بكات، تاكو پاداشتی زیاترت دەست بكەوێت.. بەڵام ئەو خۆشەویستی و ڕێزەت ئەگەر لەبەر دەستخستنی كەرەسە و شمەكی بێكەڵكی دنیا و هەڵقوڵاوی ئارەزووی دەروون بێت، ئەوا ئازارێكی گیانیی تاریك بەرهەم دەهێنێت كە لە هەستێكی نزمەوە سەری هەڵداوە، ئەویش نەفرەتكردنە لەو دوو كەسەی هۆی بوون و ژیانتن و، بە قورس زانینیانە بەسەرتەوە كاتێك كە پیر دەبن، ئنجا لە هەموو شتێك خراپتر: ئاواتەخوازیی مردنیان و چاوەڕوانیی نەمانیانە!

خۆشویستنی مناڵەكانیشت، واتە خۆشویستنی ئەوانەی كە خوای گەورە بە ئەمانەت بە تۆی سپاردوون تاكو پەروەردە و چاودێرییان بكەیت، خۆشویستنی ئەو هاودەمە خۆشەویستانەی بەدیهێنراوانی خوا، خۆشەویستییەكی پڕ بەختەوەری و كامەرانییە و، لە هەمان كاتیشدا نیعمەتێكی خوای گەورەیە. جا كە تۆ هەستت بەمە كرد، ئەوا هەرگیز خەم بۆ ئەو موسیبەتانە مەخۆ كە ئەوان دووچاری دەبن و، بە مردنیشیان ئاخ و داخی پەژارە و حەسرەت هەڵمەكێشە، چونكە = وەك زووتر باسمان كرد = بەدیهێنەری ئەوانە میهرەبانە و بەزەیی پێیاندا دێتەوە و بە دانایی كاروباریان بۆ ڕێكدەخات. كاتێ لەم ڕاستییە تێگەیشتیت، خۆت بە خۆت دەڵێیت: "مردن بۆ ئەوان بەختەوەرییە". ئیتر بەمە لە ئازاری جودایی ڕزگار دەبیت و بیر لەوە دەكەیتەوە كە لە خوای میهرەبان بپاڕێیتەوە لە میهری خۆیت پێببەخشێت.

خۆشویستنی هاوڕێ و خزمانیشت، مادەم لە پێناوی خوای گەورەدایە، ئەوا نە جودایی و نە مردنیان ڕێ لەوە ناگرێت بەردەوام برا و هاوڕێت بن و هەمیشە خۆشتبوێن و تێكەڵییان بكەیت، چونكە ئەو پەیوەندییە "گیانی" و خۆشەویستییە مەعنەوییە بێگەردە، درێژە دەكێشێت و، بەمەش لەزەتی بەیەكگەیشتنەوە و بەیەكشادبوون هەر بەردەوام دەبێت.. بەڵام ئەگەر ئەم

خۆشەویستی‌یە لەبەر خوای گەورە و لە پێناوی‌دا ئەودا نەبێت، ئەوا لەزەتی بەیەك‌شادبوونی تەنها ڕۆژێك ئازاری جودایی سەد ڕۆژ بەجێ‌دەهێڵێت[4].

بەرهەمی خۆشەویستیشت بۆ پێغەمبەران = درووودیان لەسەر بێت = هەروەها ئەولیا و پیاوچاکان، لەوەدایە کە: ئەو جیهانی بەرزەخەی گومڕا و بێ‌ئاگایان بە جیهانێکی تاریکی بێ‌هاودەمیی دادەنێن، تۆ بە چەند مەنزڵگایەکی ڕووناکی ئەوتۆیان دەبینیت کە ئەو پێغەمبەران و پیاوچاکانە ڕووناکیان کردوونەتەوە. ئیتر تۆ لەوە بێزار نابیت کە بڕۆیت بۆ لایان و ترست لە جیهانی بەرزەخ نابێت، بەڵکو شەوق و تاسەمەندیی ئەو جیهانەی کە بەو زاتانە ئاوەدان بووەتەوە دەبێ بە خولیات، بێ ئەوەی ژیانی دنیاشت لێ تاڵ و لێڵ ببێت..

بەڵام ئەگەر خۆش‌ویستنی ئەوانەت بە چەشنی ئەو خۆش‌ویستنە بێت کە مەدەنی‌یەکان بۆ مرۆڤە بەناوبانگەکان هەیانە، ئەوا تەنها بیرکردنەوەت لە مەسەلەی نەمانی ئەو ئەولیا کاملانە و داڕزانی ئێسك و پێستیان لە گۆڕستانی هەرە مەزنی ڕابوردوودا، سەبارەت بە تۆ دەبێت بە ئازارێکی زیادی سەرباری ئازارەکانی تری ژیانت و، هەر ئەم بیرکردنەوەیە وا لە مرۆڤ دەکات مردن و نەمانی خۆیشی بە هەمان جۆر ببینێت و بەوپەڕی دڵەتەپێ و تاڵی و حەسرەتەوە بڵێت: (دەبێ منیش بڕۆمە ئەو گۆڕستانەی ئێسك و پێستی ئەو مرۆڤە مەزنانەی ئاوا داڕزاند).. بەڵام لە ڕوانگەی یەکەمەوە ئەو مەزنانە وا دەبینیت کە دوای ئەوەی پۆشاکی لەشیان لە ڕابوردوودا لەبەر داماڵی، ئێستا لە جیهانی بەرزەخدا = کە هۆڵی پێشوازی‌کردنە = لە خۆشی و بەختەوەری و حەوانەوەدان. ئیتر بە ڕوانینێکی پڕ لە تاسە و بێ پەژارە و ئازار، تەماشای گۆڕستان دەکەیت.

خۆشەویستیشت بۆ شتە جوان و کاروبارە پاکەکان، مادەم لە پێناوی خوای گەورە و ناسینی بەدیهێنەری مەزنیان‌دایە و بە ڕادەیەکە هانت‌دەدات کە بڵێیت: (چەندە جوان بەدی‌هێنراوە)! ئەم خۆشەویستی‌یە = خۆی لە خۆی‌دا = بیرکردنەوەیەکی بەلەزەتە، جگە لەوەی کە ڕێ لە بەردەم خۆشەویستی و تاسەمەندیی جوانی‌دا والا دەکات، تاکو بۆ چەندین پلەی تام و چێژی بڵند و بەرز بڕوانێت و لەوێ گەنج و سامانە بەنرخەکانی ئەو گەنجینانەت پیشان دەدات، ئیتر مرۆڤ لەوێ بە کەیف و شادی‌یەکی بەرز سەرنجی ئەو گەنجینانە

دەدات، چونکە ئەم خۆشەویستی‌یە چەندین ئاسۆ لە بەردەم "دڵ"دا دەکاتەوە، بۆ ئەوەی ڕوانینی دڵ لە سەیرکردنی شوێنەوارەکانی بەدیهێنەری مەزنەوە بگوێزێتەوە بۆ بینینی جوانیی کاروبارە بێوێنەکانی ئەو بەدیهێنەرە و، لە جوانیی کاروبارەکانیەوە بۆ جوانیی ناوەکانی و، لە جوانیی ناوەکانیەوە بۆ جوانیی سیفەتە مەزنەکانی و، لە جوانیی سیفەتە مەزنەکانیەوە بۆ جوانیی زاتی پاك و پیرۆزی ئاراستە بکات. ئەم خۆشەویستی‌یە بەم ڕێگایە، پەرستنێکی بەلەزەتە و لە هەمان کاتیش‌دا بیرکردنەوەیەکی بەرزی گەلێ بەتامە.

خۆشەویستیشت بۆ "لاوی" مادەم لەبەر ئەوەیە کە نیعمەتێکی جوانی خوای گەورەیە، ئەوا دیارە لە پەرستنی خوادا بەسەری دەبەیت و بە نوقم‌بوون لە گوناهـ و نەفامی‌دا ئەو سەردەمەی ژیانت ناکوژیت. چونکە ئەو پەرستنانەی لە تافی لاوی‌دا بە دەستیان دەهێنیت، چەند بەروبوومێکی پێگەیشتووی هەمیشەیین کە ئەو سەردەمە فانی‌یە بەرهەمی هێناون.

جا هەتا لەو قۆناغەی ژیانت دوور بکەویتەوە و بەساڵدا بچیت، پتر بەرهەمی نەبڕاوەی ئەو سەردەمەت دەست‌دەکەوێت و وردە وردە لە بەڵاکانی دەروونی بەدخواز و گوناهباری‌یەکانی هەڵەشەیی لاوی ڕزگار دەبیت و، لە دەرگانەی خوای گەورەی بە توانادا ئومێدەواری ئەوە دەبیت کە لە پیری‌دا بۆ دەستکەوتنی پەرستنی زیاتر پشتگیری و سەرکەوتووت بکات و، هەرگیز بێزت نایەت وەك ئەو بێئاگایانە وابیت کە پەنجا ساڵ لە تەمەنی پیریی خۆیان بە خەم و پەشیمانیی نەمانی لەزەت و خۆشیی پێنج و دە ساڵی لاوی‌یان بەسەر دەبەن، ئەو پەشیمانی و خەم و خەفەتەی کە شاعیرێك بەم دێڕە شیعرە دەری‌بڕیوە کە دەڵێت:

ألا ليتَ الشبابَ يعودُ يوماً
فأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشيبُ[5]

خۆشەویستیشت بۆ دیمەنە جوانەکان، بە تایبەت دیمەنەکانی بەهار، لەبەر ئەوەی لە دیدگای سەیرکردنی سنعەتە جوان و بێوێنەکانی خوای گەورەوەیە، ئەوا تەواوبوون و بەسەرچوونی ئەو بەهارە هەرگیز لەزەتی بینین و سەیرکردنی نافەوتێنێت، بەڵکو واتا ڕەنگین و قەشەنگەکانی پشت پەردەی ئەو بەهارەی بۆ بەجێ‌دەهێڵێت، چونکە وەرزی بەهار، وەك نامەیەکی ڕەنگینی پەروەردگار وایە

که لە ڕووی بوونەوەراندا دەکرێتەوە. جا هەریەك لە "ئەندێشەی تۆ" و "کات" وەك فلیمی سینەما وان ئەو لەزەتی سەیرکردنەت بە هەمیشەیی و بەردەوامی بۆ دەهێڵنەوە و هەردەم واتاکانی ئەو نامەیەی بەهارت بۆ نوێ دەکەنەوە، کەواتە خۆشەویستییەکەت "کاتی" و "نوقمبوو"ی دەریای خەم و پەژارە نابێت، بەڵکو خۆشەویستییەکی ساف و بێگەرد و بەتام و لەزەت دەبێت.

خۆشویستنی دنیاشت، لەبەر ئەوەی بۆ خوای گەورە و لە پێناوی ئەودایە، ئەوا بوونەوەرە سامناکەکانی ناوی بۆتۆ دەبن بە هاوڕێ و هاودەم. ئنجا لەبەر ئەوەش دنیات لەو ڕووەوە خۆشدەوێت کە مەزرای دواڕۆژە، ئەوا دەتوانیت لە هەموو شتێکی ناویدا بەرهەمی وای لێ بچنیت کە بشێت بە یەکێك لە بەروبوومەکانی ئاخیرەت دابنرێت، یان شتێکی ئەوتۆی لێ قازانج بکەیت کە ببێت بە سەرمایەیەك بۆ دواڕۆژت. کەواتە گیروگرفتەکانی دنیا ناتترسێنن و، نەمان و لەناوچوونیش بێزارت ناکەن.

بەم جۆرە ماوەی مانەوەت لە دنیادا وەك میوانێکی بەڕێز بەسەر دەبەیت.

بەڵام ئەگەر خۆشەویستیت بۆ دنیا وەك هی بێئاگایان وا بێت، مانای وایە = وەك چەندین جار پێمانوتویت = لەناو خۆشەویستییەکی بکوژی خنکێنەری لەناوچووی بێسووددا خۆت نوقم دەکەیت تا لە ئەنجامدا لەناودەچیت!

بەم چەشنە، تێکۆشاین کە یەك لە سەدانی ئەو سوودە ناسکانە باس بکەین کە دەگەڕێنەوە بۆ خۆشویستنی ئەوانەی باستکردن کاتێ بە ڕێنمایی قورئانی پیرۆز خۆشتبوێن. لە هەمان کاتیشدا ئاماژەمان بۆ یەك لە سەدانی ئەو زیانانە کرد کە ئەگەر ئەو خۆشەویستییە بەپێی فەرمانی قورئانی پیرۆز نەبێت.

پاشان: ئەگەر دەتەوێت ئەنجامەکانی ئەم خۆشەویستییە جۆرا و جۆرانە لەودنیا و جیهانی دواڕۆژدا بزانیت، وەك ئەوەی کە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز ئاماژەیان بۆ کردووە، ئەوا بە کورتی لە نێوان سوودەکانی ئەو خۆشەویستییە جۆراوجۆرە ڕەوایانەدا یەك سوودت بۆ ڕوون دەکەینەوە، ئەمەش لە "نۆ" ئاماژەدا، دوای ئەوەی کە پێشەکییەکی لە پێشدا بۆ باس دەکەین.

پێشەکی:

خوای گەورە، بە: خوایەتیی مەزن و، میهرەبانیی جوان و، پەروەردگاریی گەورە و، بەزەیی بەخشندانە و، توانای مەزن و، دانایی نەرمونیانی خۆی، ئەم مرۆڤە بچووکەی بە چەندین هەست و شعووری تابلێی زۆر ئارایشت داوە و، بە ئەندام و ئامێری گەلێ جۆراوجۆری زۆریش ڕازاندوویەتەوە، تاکو وای لێبکات هەست بە چینەکانی بەزەییەیە فراوانەکەی بکات و، جۆرەکانی نیعمەتە لەژمارەبەدەرەکانی خۆی پێبچێژێت و، بەشە لەبننەهاتووەکانی چاکەکارییەکانی خۆی پێبناسێنێت و، لە ڕێی ئەو ئامێر و ئەندامە زۆرانەوە جۆرە بێسنوورەکانی درەوشانەوەی هەزار و یەك ناوی خۆی پێ پیشان بدات و، ئنجا مرۆڤیش بە باشی ڕێزی شایانیان لێ بگرێت.

هەریەك لەو ئەندام و ئامێرە زۆرانەی مرۆڤ، چەندین کار و فرمانی جۆراوجۆر و پەرستنی جیاجیایان هەیە و، لەزەت و ئازار و پاداشتی هەریەکەشیان لەوانی تر جیاوازە.

بۆ نموونە: "چاو" جوانیی وێنەکان و موعجیزاتی توانستی قەشەنگ و جوانی خوای گەورە لە جیهانی بینراو(**عالم الشهادة**)دا دەبینێت، ئیتر لێرەدا بەو شوکرانەبژێرییە کە لە ڕێی سەیرکردنی پڕ لە دەرس و پەندەوە دەریدەبرێت، کار و فرمانی خۆی بەجێدەهێنێت. خۆ لەزەتی بینین و ئازاری نەمانی ئەو لەزەتە لە هیچ کەسێك شارراوە نییە، کەواتە پێویست بە پێناساندنی ئەو لەزەت و ئازارە ناکات.

نموونەیەکی تر: "گوێ" هەست بەو نەرمونیانییانەی میهرەبانیی خوای گەورە دەکات کە وان لە جیهانی "بیسراوان"دا، لە ڕێی بیستنی هەموو جۆرە دەنگ و ئاوازە ناسك و خۆشە جیاجیاکانەوە. کەواتە "گوێ" پەرستن و، ئازار و، پاداشتی تایبەتیی خۆی هەیە.

نموونەیەکی تر: هەستی "بۆنکردن" کە هەست بە نەرمونیانی و جوانیی میهرەبانیی خوای گەورە دەکات کە لە بۆنی جۆرەهای جۆری عەتر و بۆی خۆشەوە پەیدا دەبێت. کەواتە ئەویش لە چوارچێوەی شوکرانەبژێریی تایبەتیی خۆیدا لەزەتی تایبەتیی هەیە و، بێ هیچ گومانێك پاداشتی تایبەتیشی هەیە.

نموونەیەکی تر: هەستی "چەشتن" کە لە دەمدایە، کار و فرمانی خۆی بەجێدەهێنێت و شوکرانەبژێریی مەعنەویی خۆی بە چەندەها جۆر ئەنجام دەدات، لە ڕێی هەستکردنیەوە بە تام و چێژ و لەزەتی هەموو جۆرەکانی خواردەمەنی.

بەم چەشنە، هەریەك لە ئامێر و هەست و ئەندامەکان و، هەریەکەش لە لایەنە ناسکە گرنگەکانی مرۆڤ وەك: دڵ و گیان و غەیری ئەمانەش، فەرمانبەریی جیاجیا و لەزەتی جۆراوجۆری تایبەتیی خۆیان هەیە، بێ هیچ گومانێکیش ئەو خواوەندەی کە ئەم هەموو ئامێرانەی لەو فەرمانبەرییانەدا خستووەتەکار، پاداشتی گونجاو و شیاوی هەریەکەشیان دەداتەوە.

ئەنجامە دنیایی و زۆرەکانی ئەو جۆرە جیاجیایانەی خۆشەویستیش = کە باس کران = هەموو مرۆڤێك لە خۆیدا هەستی پێدەکات و، بە چەشنێکی بێگومان و ڕاست، دڵنیایە لەم هەستکردنەی خۆی.

ئەنجامەکانی سەر بە دواڕۆژیشیان، "دوازدە" ڕاستیی درەخشانی پەیامی "حەشر" و "شەش" بنچینەی ڕوونی پەیامی "مەلائیکەت" چەسپاندوویانە.

ڕوونکردنەوەی دوورودرێژی ئەم ئەنجامانەش، بە جۆرێکی گومانبڕ و بە دەقی قورئانی پیرۆز چەسپاوە، کە ڕاسترین گوفتار و ڕەوانترین ڕێسایە و گوفتاری خواوەندی پادشای بەدەستەڵاتی بە هەموو شت ئاگایە. چونکە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز چ بە ڕاستەوخۆ و ڕاشکاوی و چ بە ئاماژە و هێما، ئەمەیان چەسپاندووە. لەبەر ئەوە، بە پێویستی نازانین بەڵگەی دوور و درێژ لەم ڕووەوە بهێنینەوە، دەبێ ئەوەش بزانین کە لە چەند "وتە"یەکی تر و لە مەقامی دووهەمی عەرەبیی پەیامی "بەهەشت"دا، کە وتەی بیستوهەشتەمە و، لە پەیامی "مەلائیکەت"دا، کە وتەی بیستونۆهەمە، بەڵگەی گەلێ زۆر و زەبەندەمان لەسەر هێناوەتەوە.

ئاماژەی یەکەم:

ئەنجامی "دواڕۆژ" بۆ خۆشویستنی ڕەوا و هاودەمی شوکرانەبژێریی: خواردەمەنی و میوە خۆش و بەلەزەتەکانی دنیا، ئەو خواردەمەنی و میوە بەلەزەتانەیە کە شایانی بەهەشتی هەمیشەیین، وەك دەقی قورئانی پیرۆز

ڕایدەگەیەنێت. ئەم خۆشەویستییە = لە ڕاستیدا = خۆشەویستییەکی پڕ حەز و تاسەیە بۆ بەهەشت و میوەکانی، بە ڕادەیەك ئەو میوەیەی لەم دنیایەدا دەیخۆیت و **"الحمد لله"**ی لەسەر دەکەیت، لە بەهەشتدا دەبێت بە میوەیەکی بەرجەستەی خاوێن و پێشکەشت دەکرێت. کەواتە تۆ لێرە "میوە" دەخۆیت و لەوێیش **"الحمد لله"** دەخۆیت لە شێوەی میوەیەکی بەرجەستەی بەهەشتدا! جا لەبەر ئەوەی خواردەمەنی و میوەکان کە لێرە دەیانخۆیت نیعمەتبەخشین و ئاوڕدانەوەی پەروەردگاریانەیان تێدا دەبینیت و بەم کارەشت شوکرانەبژێریی مەعنەوییان لەسەر پێشکەش دەکەیت، ئەوا لە بەهەشتدا بۆت دەبن بە خواردەمەنی و میوەی خۆش و پێشکەشت دەکرێن، وەك بە دەقی فەرموودەی پیرۆز و ئاماژەکانی قورئان چەسپاوە و، دانایی و میهرەبانیی فراوانی خوای گەورەش داخوازیەتی.

ئاماژەی دووهەم:

خۆشویستنی ڕەوای "نەفس" واتە: خۆشویستنی لە دنیادا لەسەر بناغەی: بینینی کەموکووڕییەکانی نەك چاکییەکانی و، هەوڵدانی پێگەیاندن و چاودێری و پاکژکردنی بە شەفەقەت و میهرەبانی و، هاندانی بۆ ڕێی خێر و چاکە.. ئەنجامی ئەو خۆشەویستییە کە بەم چەشنە بێت، ئەوەیە کە بەدیهێنەری مەزن لەودنیادا چەندین خۆشویستراوی ئەوتۆی پێ دەبەخشێت کە شایانی ئەو نەفسە و بەهەشت بێت.

چونکە ئەو "نەفس"ەی لە دنیادا لە پێناوی خوای گەورە وازی لە هەوا و ئارەزووی خۆی هێناوە و، ئەندام و ئامێرە جۆراوجۆرەکانیشی بە باشترین و تەواوترین شێوە بەکارهێناوە، خواوەندی بەدیهێنەری بەخشندەش لە پاداشتی ئەو خۆشەویستییە ڕەوا و ئاوێتەی خواپەرستییەدا، بە **"حور العين"** پاداشتی دەداتەوە کە لە حەفتا چەشنی پۆشاکی بەهەشتدا خۆیان دەنوێنن، ئەو بەهەشتەی کە دارای چەندین جۆری جوانی و ناسکی و نەرمونیانییە و، ئەو حۆرییانەش کە خاوەنی حەفتا جۆری جوانین، بە ڕادەیەك کە دەڵێی خۆیان بەهەشتێکی بەرجەستەی بچووکن و گیانیان بە بەردا کراوە تاکو چاوی ئەو "نەفس"ەی پێ بگەشێتەوە کە گوێڕایەڵیی خوای گەورەی کردووە و، ئەو هەستانەشی

پێ‌بسرەوێت کە ملکەچی فەرمانەکانی خوای گەورە بوون.. ئەم ئەنجامە هیچ گومانێکی تێدا نی‌یە، چونکە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز بە دڵنیایی دانی پێدا دەنێن.

پاشان ئەنجامی خۆشەویستیی "لاوی"، واتە ئەنجامی بەکارهێنانی هێز و هەرەتی تافی لاوی لە پەرستن و تەقوادا: لاوی‌یەکی هەمیشەیی‌یە لە خانەی مانەوە و نیعمەتی بەردەوامی بەهەشتدا.

ئاماژەی سێهەم:

ئەنجامی دواڕۆژیش بۆ "خۆشەویستیی هاوسەری ژیان" کە لەسەر بناغەی ڕەوشت‌جوانی و شەفەقەتە نەرم‌ونیانەکەی خۆشت بوێت، ئەو خۆشەویستی‌یەی کە لە بێ‌گوێیی و گوناهباری بیپارێزێت، ئەنجامی ئەم خۆشەویستی‌یە ئەوەیە کە ئەو هاوسەرە باشە لە بەهەشتدا دەبێت بە خۆشەویست و هاوڕێی ڕاست و هاودەمی دڵدەرەوەی مرۆڤ و، جوانی و قەشەنگی و ڕازاوەیی ئەو لە بەهەشتدا گەلێ لە هی **"حور العين"** دڵگیرتر و قەشەنگتر دەبێت و، لەگەڵ مێردەکەی‌دا بە خۆشی و کامەرانی دەدوێن و ڕووداوەکانی ڕۆژگارانی پێشوویان یاد دەکەنەوە.. خواوەندی میهرەبانی بەخشندە ئاوا بەڵێنی داوە، خۆ مادەم بەڵێنی داوە، دەیشی‌باتەسەر.

ئاماژەی چوارەم:

ئەنجامی خۆشەویستیی "دایك و باوك و منداڵ"یش ئەوەیە کە: هەرچەند ئەو خێزانە بەختەوەرە پلەکانی بەهەشتیان لە یەکتر جیاوازە، بەڵام خوای گەورەی بەخشندەی میهرەبان چاکەیان لەگەڵ دەکات و بە یەکتریان شاد دەکاتەوە، ئەوانیش لەگەڵ یەکتر دادەنیشن و گفت‌وگۆ دەکەن بە چەشنێك کە شیاوی بەهەشت و خانە و لانەی هەمیشەیی بێت، وەك بە دەقی قورئان ئەمە چەسپاوە. هەروەها ئەو منداڵانەش کە پێش باڵغبوونیان لە دنیا کۆچیان کردووە، خواوەند نیعمەتی یاری و گەمە و گاڵتەکردن لەگەڵیاندا بە باوك و دایکانیان دەبەخشێت و، ئەو منداڵانەیان بۆ دەکات بە منداڵی هەمیشەیی**(ولدان مخلدون)** لە جوانترین و خۆشەویست‌ترین شێوەدا کە حەزی پێ بکەن. بەمەش ئارەزووی گەمە و

گاڵتەکردن لەگەڵ منداڵدا، کە لە ناخی سروشتی مرۆڤدا ڕەگی داکوتاوە، دابین دەبێت. ئیتر تام و لەزەتێکی هەمیشەیی و بەردەوامی لە بەهەشتدا لێ دەچێژن، چونکە ئەو منداڵە بچووکانەی کە نەگەیشتوونەتە تەمەنێك هیچ تەکلیفێکیان لێ بکرێت، بە نەمری و هەمیشەیی لەگەڵیاندا دەمێننەوە.

زووتر وا گومان دەبرا کە لەبەر ئەوەی لە بەهەشتدا زاوزێ نی‌یە، ئەوا یاری و گاڵتە و گەپیشی لەگەڵ منداڵدا تێدا نی‌یە! بەڵام لەبەر ئەوەی کە بەهەشت باشترین لەزەتەکانی دنیای تێدایە، ئەوا دەبێ یاری و گاڵتە و گەپیشی لەگەڵ منداڵدا = بە باشترین و جوانترین شکڵ و شێوە = تێدا بێت. کەواتە مژدەبێت لەو باوك و دایکانەی کە لە دنیادا جگەرگۆشە و کۆرپەکانیان کۆچیان کردووە!

ئاماژەی پێنجەم:

ئەنجامی خۆشەویستیشت بۆ هاوڕێ و خزمە باشەکانت کە بە داخوازیی: **"الحب في الله"**خۆشتدەوێن، لەوەدایە کە لەودنیادا بەرامبەر یەکتری دادەنیشن و یادداشتەکانی زووتری ڕۆژانی دنیا و یادە جوانەکانتان بۆ یەکتر دەگێڕنەوە، کاتێکی خۆش و شاد بەم چەشنە گفتوگۆ و دانیشتنە بەسەر دەبەن، وەك بە دەقی قورئانی پیرۆز چەسپاوە.

ئاماژەی شەشەم:

ئەنجامی خۆشویستنی پێغەمبەران = **علیهم السلام** = و ئەولیا و پیاوچاکانیش، وەك قورئانی پیرۆز ڕوونی دەکاتەوە، ئەوەیە کە: شەفاعەتی ئەو پێغەمبەرە بەڕێز و ئەولیا و پیاوچاکانەت لە جیهانی بەرزەخ و حەشری مەزندا دەستدەکەوێت، سەرەڕای ئەوەی کە تۆ بەم خۆشەویستی‌یەت لە ڕێژنەی پلە بەرز و شیاوەکانی ئەوانەوە سوودمەند و بەهرەوەر دەبیت.

بەڵێ، دەقی حەدیثی پیرۆز دەفەرموێ: **"المرء مع من أحب"**[6]. کەواتە مرۆڤ دەتوانێت بە پەیوەندیی خۆشەویستی و شوێنکەوتنی خۆشەویستەکەی، بگات بە بڵندترین پلەی ئەو خۆشەویست و هاوەڵەی خۆی.

ئاماژەی حەوتەم:

خۆش‌ویستنی شته جوانه‌کان و به‌هاریش، واته بۆڕوانینیان له‌و ڕوانگه‌یه‌وه که ده‌ڵێیت: (چه‌نده جوان دروست کراوه) و، ئاراسته‌کردنی ئه‌و خۆشه‌ویستی‌یه‌ت بۆ ئه‌و جوانی‌یانه‌ی وان له پشتی ئه‌و شته جوانه‌وه، بۆ: جوانیی کردار و ڕێك‌وپێکی‌یان و بۆ جوانیی دره‌وشانه‌وه‌کانی ناوه جوانه‌کانی خوای گه‌وره که له پشتی ئه‌و کردارانه‌وه‌ن و، بۆ دره‌وشانه‌وه‌ی سیفه‌ته مه‌زنه‌کان که له پشتی ئه‌و ناوه جوانانه‌وه‌ن... هتد به‌م پێ‌یه تا ده‌ڕوات..

ئه‌نجامی ئه‌م خۆش‌ویستنه ڕه‌وایه:

بینینی جوانی‌یه‌کی ئه‌وتۆیه که هه‌زاران ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌و جوانی‌یه بڵنده‌ی که له به‌دیهێنراواندا بینیت به‌رز و باڵاتره. واته بینینی دره‌وشانه‌وه‌کانی ناوه جوانه‌کانی خوای گه‌وره و جوانیی سیفه‌ته مه‌زنه‌کانیه‌تی، به چه‌شنێك شیاوی به‌هه‌شت بێت. ئه‌مه‌ش له ڕاده‌یه‌کی وادایه که ئیمامی ڕه‌ببانی = خوا لێی ڕازی بێت = فه‌رموویه‌تی: (جوانی و نه‌رمی‌و ناسکی‌یه‌کانی به‌هه‌شت، له ڕاستی‌دا، وێنه و تیشکدانه‌وه‌ی ناوه جوانه‌کانی خوای گه‌وره‌ن). ئنجا تۆیش فه‌رموو بیری لێ بکه‌ره‌وه!

ئاماژه‌ی هه‌شته‌م:

خۆشه‌ویستیی ڕه‌وا و شیاوت بۆ دنیا، واته گه‌ر دنیات له‌گه‌ڵ بیرکردنه‌وه‌دا له دوو ڕووه جوانه‌که‌ی خۆش‌بوێت که بریتین له‌وه‌ی "کێڵگه‌ی دواڕۆژه" و "ئاوێنه‌ی دره‌وشانه‌وه‌ی ناوه جوانه‌کانی خوای گه‌وره‌یه"، ئه‌نجامی دواڕۆژی ئه‌م خۆشه‌ویستی‌یه ئه‌وه‌یه که:

له‌ودنیادا به‌هه‌شتێکی ئه‌وه‌نده فراوانت پێ‌ده‌به‌خشرێت که جێی هه‌موو ئه‌م دنیایه‌ی تێدا ده‌بێته‌وه، به‌ڵام وه‌کو ئه‌م دنیا نی‌یه، واته له‌ناو ناچێت، به‌ڵکو هه‌میشه‌یی و به‌رده‌وامه. ئنجا له ئاوێنه‌کانی ئه‌و به‌هه‌شته‌دا دره‌وشانه‌وه‌ی ناوه جوانه‌کانی خوای گه‌وره‌شت = که له دنیادا هه‌ندێکت له سێبه‌ره لاوازه‌کانی بینی = به ڕه‌نگینترین دره‌خشانی و جوانی پیشان ده‌درێن.

پاشان خۆشەویستیی دنیا لەو ڕووەوە کە "کێڵگەی ئەودنیایە" واتە بەو حسابەی کە دنیا شەتڵگایەکی گەلێ بچووکە بۆ چاندنی ئەو تۆوانەی لە دواڕۆژدا بەر دەگرن، ئەنجامی ئەم خۆشویستنەی کە لەم ڕووەوەیە:

میوە و بەروبوومی بەهەشتێکە کە جێی هەموو دنیای تێدا دەبێتەوە، چونکە سەرجەمی ئەو هەست و شعوورانەی کە لە دنیادا بۆ مرۆڤ وەکو تۆوی بچووك وابوون، لەو بەهەشتەدا هەموویان بە تەواوی دەپشکوێت و سەر دەردەهێنن و، تۆوە بچووکەکانی توانا و لێهاتن و ئامادەیی‌یە سروشتی‌یەکانی ناخی مرۆڤیش لەوێ وەك گوڵەگەنم دەمیان بە گوڵ دەکەنەوە و هەموو جۆرەکانی لەزەت و کەمالات لەگەڵ خۆیان هەڵدەگرن. ئەم ئەنجامە بەپێی داخوازیی میهرەبانیی فراوان و دانایی ڕەهای خوای گەورە، ئەنجامێکی ڕەوا و سەلمێنراوە، جگە لەوەش کە بە دەقی فەرموودەی پێغەمبەر صلی الله علیە وسلم و ئاماژەکانی قورئانی پیرۆزیش چەسپاوە.

جا لەبەر ئەوەی تۆ دنیات لەبەر ئەو ڕووە چەپەڵ و خراپەی خۆش نەویستووە کە سەرچاوەی هەموو تاوانێکە، بەڵکو خۆشەویستی‌یەکەت ئاراستەی دوو ڕووەکەی تری کردووە، واتە ئەو خۆشەویستی‌یەت بۆ دنیا ڕووی لە "ناوەجوانەکانی خوا" و "دواڕۆژە" و لە پێناوی ئەم دوو ڕووەی‌دا پەیوەندیت لەگەڵدا بەستووە و، بە نیازی خواپەرستی ئەو دوو ڕووەی ئەوت ئاوەدان کردووەتەوە، کە ئەمەش لە ڕادەیەك‌دایە وەك ئەوەی پڕ بە هەموو دنیا خواپەرستیت کردبێت.. ئەوا بزانە ئەو پاداشتەی کە لەم خۆشەویستی‌یەوە دەستت دەکەوێت دەبێ لەم دنیایە گەلێ فراوانتر بێت. ئەمەش شتێکە میهرەبانی و دانایی خوای گەورە داخوازیەتی.

پاشان مادەم ئەم خۆشەویستی‌یەت لەبەر خۆشەویستیی قیامەت بووە و دنیات کردووە بە کێڵگەیەك بۆ دواڕۆژ و، خوای گەورەت لەگەڵدا خۆشویستووە و دنیات بە ئاوێنەیەك زانیوە بۆ پیشاندانی ناوە جوانەکانی، ئەوا بێ هیچ گومانێك دەبێ لە بەرامبەر و لە پاداشتی ئەم خۆشەویستی‌یەدا، خۆشویستراوێك دابنرێت کە لەم دنیایە فراوانتر بێت. دیارە ئەو پاداشتە جگە لەو بەهەشتەی کە لە ئاسمانەکان و زەوی فراوانترە، هیچی تر نی‌یە.

پرسیار: چ سوودێك هەیە لەو بەهەشتەدا کە بە ئەندازەی دنیا فراوان بێت؟

وەڵام: ئەگەر بتوانیت بە خێرایی ئەندێشە بە هەموو هەرێم و لایەکی گۆی زەوی‌دا بڕۆیت و، پاشان سەر لە زۆربەی ئەستێرەکانی ئاسمان بدەیت، ئەوا دەڵێیت: (هەموو جیهان هی منە). ئەم بڕیارەشت ڕێ لە بوونی مەلائیکەت و خەڵکانی تر و زیندەوەران ناگرێت کە لەم جیهانە فراوانەدا لەگەڵت‌دان.

بە هەمان جۆر دەتوانیت بڵێیت: (ئەو بەهەشتە هی منە) با پڕیش بێت لە کەسانی تر کە دەچنە ناویەوە.

لە پەیامی "بەهەشت"دا کە وتەی بیست‌وهەشتەمە، هەروەها لە پەیامی "ئیخلاس"دا ئەو فەرموودەیەمان ڕوون‌کردووەتەوە کە دەفەرموێ: (بەهەشتی هەندێ کەس فراوانی‌یەکەی پێنج‌سەد ساڵە).

ئاماژەی نۆهەم:

ئەنجامی ئیمان‌بوون بە خوای گەورە و خۆش‌ویستنی:

بینینی جوانیی خاوێن و کەماڵی بەرز و پاکی زاتی مەزنی خوای گەورەیە، وەك بە فەرموودەی "صەحیح" چەسپاوە[7]. سەعاتێکی ئەم بینینە هەزار هەزار ساڵی نیعمەتەکانی تری بەهەشت دەهێنێت[8]، کە سەعاتێکی ئەو نیعمەتانەی بەهەشتیش هەزار هەزار ساڵی خۆش گوزەرانیی دنیا دەهێنێت، وەك بە یەکدەنگی لای زانایان و ئەهلی کەشف چەسپاوە.

بەم نموونەی خوارەوە دەتوانیت ڕادەی ئەو شەوق و تاسەمەندی و ئارەزووە توند و بەتینە لێك بدەیتەوە کە بۆ بینینی ئەو جوانی‌یە خاوێن و کەماڵە بەرز و پاکە لە سروشتی مرۆڤدا قوڵپ دەدات و لە جۆش و خرۆش‌دایە:

هەموو مرۆڤێك لە هەست و دەروونی خۆی‌دا حەزێکی بەتینی تێدایە بۆ بینینی حەزرەتی سلێمان = دروودی خوای لەسەر بێت = کە "کەماڵ"ی پێ‌بەخشرا بوو.. هەروەها هەستیش بە تاسەمەندی‌یەکی گەرم و گوڕ دەکات بۆ بینینی حەزرەتی یووسف = دروودی خوای لەسەر بێت = کە بەشێکی "جوانی"ی پێ‌سپێررابوو..

ئایا دەبێ حەز و ئارەزووومەندیی مرۆڤ چەندە بێت بۆ بینینی "جوانی"یەکی خاوێن و "کەماڵ"ێکی بەرز و پاك، کە بەهەشتی هەمیشەیی بە هەموو جوانی و نیعمەت و کەماڵاتێکیەوە، کە چەندەها جاری لەژمارەبەدەر لە "جوانی" و "کەماڵ"ی دنیا بەرزترە، یەکێکە لە درەوشانەوەکانی ئەو جوانی و کەماڵە؟

اللهم ارزقنا في الدنيا حبّك وحبّ ما يقربنا إليك، والإستقامة كما أمرت، وفي الآخرة رحمتك ورؤيتك.

(**سبحانك لا علم لنا اِلاّ ما علّمتنا اِنك اَنت العليم الحكيم**).

اللهم صلّ وسلّم على من أرسلته رحمةً للعالمين، وعلى آله وصحبه أجمعين. آمين.

بێدارکردنەوەیەك:

درێژەپێدان و ڕوونکردنەوەکانی کۆتایی ئەم وتەیە، بە دوور و درێژ دانانرێن، چونکە هێشتا لە چاو بایەخ و گرنگیی‌یاندا کورتن و پێویستیان بە درێژەپێدانی زیاترە.

ئنجا قسەکەریش لە سەرانسەری "وتەکان"دا من نیم، بەڵکو تەنها "حەقیقەت"ە کە بە ناوی "ئاماژەکانی قورئان"ەوە لەو وتانەدا دەدوێت، خۆ هەر شتێکیش "حەقیقەت" بیلێت ڕاستە و گومانی تێدا نیە!

لەبەر ئەوە، ئەگەر هەر هەڵەیەکتان لە "وتەکان"دا بینی، ئەوا دڵنیا بن کە "بیر"ی خۆم تێکەڵی باسەکە بووە و، بە بێ ویستی خۆم بە هەڵەدا چووە!

موناجاتێك

یارەب!

گەر مرۆڤ دەرگای کۆشك و تەلارێکی بۆ نەکرێتەوە، ناچارە بە زایەڵەی دەنگی کەسێك لەو دەرگایە بدات کە دەنگی بە گوێی دەرگاوان ئاشنا و ناسراو بێت.

بۆیە منی لاواز و هەژاریش بە موناجات و لاڵانەوەی بەندە خۆشەویستەکەی خۆت: "وەیسی قەرەنی" لە دەرگای میهرەبانیی تۆ دەدەم، بەو هیوایەی کە هەروەك ئەو دەرگایەت لەو کردەوە لە منیشی بکەیتەوە.. بۆیە دەڵێم:

إلهي! أنت ربي وأنا العبد..

وأنت الخالق وأنا المخلوق..

وأنت الرّزاق وأنا المرزوق..

وأنت المالك وأنا المملوك..

وأنت العزيز وأنا الذليل..

وأنت الغني وأنا الفقير..

وأنت الحي وأنا الميت..

وأنت الباقي وأنا الفاني..

وأنت الكريم وأنا اللئيم..

وأنت المحسن وأنا المسئ..

وأنت الغفور وأنا المذنب..

وأنت العظيم وأنا الحقير..

وأنت القوي وأنا الضعيف..

وأنت المعطي وأنا السائل..

وأنت الأمين وأنا الخائف..

وأنت الجواد وأنا المسكين..

وأنت المجيب وأنا الداعي..

وأنت الشافي وأنا المريض..

فاغفِرْ لي ذنوبي، وتجاوزْ عني، واشفِ أمراضي، يا اللّهُ يا كافي يا رب يا وافي يا رحيمُ يا شافي يا كريمُ يا معافي. فاعفُ عني من كل ذنبٍ وعافني من كل داءٍ وارضَ عني أبداً برحمتك يا أرحم الراحمين. (وآخِرُ دَعْواهُم اَنِ الحمدُ للهِ رَبِّ الْعالمين).

---

[1] الحب في الله والبغض في الله من الإيمان. صحيح البخاري، كتاب الإيمان، من كلام الإمام البخاري. (وەرگێڕ).

[2] فەرمووده لە بارەی دوعاكردن بۆ دەستكەوتنی خۆشەویستیی خوا زۆرە. وەك ئەمە: "عن عبدالله بن يزيد الخطمي الانصاري عن رسول الله = صلى الله عليه وسلم = انه كان يقول في دعائه: اللهم ارزقني حبك وحب من ينفعني حبه عندك" أخرجه الترمذي وقال: حسن غريب.

[3] ئەم ڕووداوە، كاتی خۆی لە ڕاستیدا ڕوویداوە كە جارێكیان دوو سەرەك هۆز پێكەوە ڕۆشتوونەتە لای پادشایەكی مەزن و ئەو ڕەفتارانەی سەرەوەیان نواندووە. (دانەر).

[4] بەیەكگەیشتنی برایان بۆ ماوەی یەك چركە لە پێناوی خوادا، بە سالێكی تەمەن دادەنرێت. بەڵام سالێكی بەیەكگەیشتنێك كە لەبەر دنیای فانی بێت، یەك چركەش ناهێنێت. (دانەر)

[5] كورد لە واتای ئەم بەیتە شیعرە عەرەبییەدا وتوویەتی:

خۆزگا گەنجییەكەم ئەگەڕا دواوە

گلـەیی پیریـم ئەكـرد بـەلاوە

(وەرگێڕ)

[6] رواه البخاري، كتاب الأدب.

[7] عن أبي هريرة رضي الله عنه أن ناساً قالوا: يا رسول الله هل نرى ربنا يوم القيامة؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: هل تضارون في رؤية القمر ليلة البدر؟ قالوا: لا يا رسول الله. قال: هل تضارون في الشمس ليس دونها سحاب؟ قالوا : لا. قال: فإنكم ترونه كذا. فەرموودەكە بە درێژی ئیمامی بوخاری و ئیمامی موسلیم ڕیوایەتیان کردووە.

[8] لە دەقی حەدیثدا هاتووە کە دەفەرموێ: "...قال: فيكشف الله تبارك وتعالى تلك الحجب، ويتجلى لهم، فيغشاهم من نوره شيء لولا أنه قضى عليهم أن لا يحترقوا لاحترقوا مما غشيهم من نوره. قال: ثم يقال لهم ارجعوا إلى منازلكم. قال فيرجعون إلى منازلهم وقد خفوا على أزواجهم وخفين عليهم مما غشيهم من نوره تبارك وتعالى. فاذا صاروا إلى منازلهم تراد النور وأمكن حتى يرجعوا إلى صورهم التـي كانوا عليها. قال فتقول لهم أزواجهم: لقد خرجتم من عندنا على صورة، ورجعتم على غيرها؟ قال: فيقولون: ذلك بأن الله تبارك وتعالى تجلى لنا فنظرنا منه ما خفينا به عليكم..."(رواه البزار= بڕوانە: الترغيب والترهيب للمنذري ج٤/ص ٥٥٦=دانەر).